

Evaluatie pilot kleinschalige detentievoorziening Middelburg

- EINDRAPPORT -

Auteurs

Marije Kuin
Britt van den Berg
Coco Bastiaansen
Niels Raaijmakers

Amsterdam, 10 september 2024
Publicatienr. 23055

© 2024; RegioPlan. Auteursrechten voorbehouden.

Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitale verwerking of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van RegioPlan.

Inhoudsopgave

Afkortingenlijst	4
1 Inleiding	6
1.1 Aanleiding	6
1.2 Doel en vraagstelling	6
1.3 Opzet onderzoek	7
1.4 Leeswijzer	11
2 Achtergrond en opzet KVM	14
2.1 De KVM in het kort	14
2.2 Doelgroep, doelen en activiteiten	14
2.3 Instroomproces en samenwerkingspartners	17
2.4 Werkzame en vernieuwende elementen	18
2.5 Randvoorwaarden, hindernissen, succesvolle onderdelen en leerpunten	19
2.6 Wijzigingen in de opzet en inrichting van de KVM sinds 2021	20
3 Werkzame mechanismen	23
3.1 Onderbouwing werkzame mechanismen	23
3.2 Toepassing werkzame mechanismen	27
3.3 Tussentijdse conclusie	31
4 Kenmerken en ontwikkeling populatie	34
4.1 Toelichting op het registratie- en dossieronderzoek	34
4.2 Kenmerken populatie	36
4.3 Leefsituatie en DJI-leefgebieden	39
4.4 Tussentijdse conclusie	44
5 Uitvoering en ervaringen	48
5.1 Ervaringen van professionals	48
5.2 Ervaringen (ex-)gedetineerden en betrokkenen	53
5.3 Ontwikkelingen uitkomsten plan- en procesevaluatie 2021 en doorontwikkeling	56
5.4 Tussentijdse conclusie	59
6 Samenvatting en conclusie	64
6.1 Aanleiding	64
6.2 Doel en methoden van onderzoek	64
6.3 Werkzame mechanismen van de KVM	65
6.4 Kenmerken en ontwikkeling populatie van de KVM	66
6.5 Uitvoering van en ervaringen met de KVM	68
6.6 Concluderend	71
Bijlagen	75
Bijlage 1. Literatuurstudie: literatuurlijst en definitie vernieuwende elementen	75
Bijlage 2. Toelichting op dataframe voor dossierstudie	78

Afkortingenlijst

AICE	Administratie- en Informatiecentrum voor de Executieketen
BBA	Beperkte Beveiligde Afdeling
CJIB	Centraal Justitieel Incassobureau
DIZ	Divisie Individuele Zaken
DJI	Dienst Justitiële Inrichtingen
DPIA	Data Privacy Impact Assessment
JenV	Justitie en Veiligheid
KVM	Kleinschalige Voorziening Middelburg
MDO	Multi Disciplinair Overleg
PI	Penitentiaire Inrichting
PIW'er	Penitentiair inrichtingswerker
UC	Urine Controle
VC	Vrijhedencommissie
VOG	Verklaring Omtrent Gedrag

Inleiding

1

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De Kleinschalige Voorziening Middelburg (KVM) is een pilot die in 2020 operationeel geworden is en is gevestigd op afdeling 'de Nederhof' van PI Middelburg. Het is een detentievoorziening voor mannelijke zelfmelders¹ met een straf(restant) van maximaal 1 jaar. De detentievoorziening is gericht op zelfmelders die voorafgaand aan de detentie werkten aan een delictvrij en geïntegreerd leven en gemotiveerd zijn dat tijdens detentie te blijven doen. In de KVM wordt het strafdoel vergelding gecombineerd met behoud van positieve leefgebieden. Daartoe krijgen zelfmelders de mogelijkheid om hun werk of andere zinvolle (gestructureerde) dagbesteding tijdens detentie voort te zetten. Dat maakt dat de zelfmelders hun inkomen behouden, hun rekeningen kunnen betalen, een zorgtraject kunnen doorlopen en dat het sociale netwerk in stand blijft. Hiermee beoogt de KVM de detentieschade voor deze kortgestraften zo veel mogelijk te beperken. De verwachting is dat het behouden van beschermende factoren, zoals werk of opleiding, inkomen, huisvesting en zorg, de kans op recidive verkleint en re-integratie na detentie bevordert. Dit draagt tevens bij aan het voorkomen van maatschappelijke kosten, bijvoorbeeld voor een nazorgtraject, een uitkering of een woning.

De KVM is één van de vijf pilots die zijn gestart binnen het innovatieprogramma 'Detentie lokaal en flexibel' van Koers en kansen, van het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV). In 2021 heeft RegioPlan de plan- en procesevaluatie van deze vijf pilots opgeleverd (hierna: de plan- en procesevaluatie uit 2021).² Daarin is voor de KVM een planevaluatie opgesteld waarmee inzicht is gegeven in de opzet van de pilot, de (sub)doelen en bijbehorende activiteiten, het instroomproces, de samenwerking met ketenpartners, de randvoorwaarden en de werkzame en vernieuwende elementen. Daarnaast zijn overkoepelende hindernissen, succes- en leerpunten geformuleerd. Het huidige onderzoek, dat uitgevoerd is in opdracht van het WODC, geeft inzicht in de werkzame mechanismen³, de populatie en de uitvoering van en ervaringen met de KVM. Daarnaast brengt dit onderzoek de ontwikkelingen en verbeteringen sinds de plan- en procesevaluatie uit 2021 in kaart en worden benodigde veranderingen voor het verbeteren van de werkwijze van de KVM geformuleerd.

De pilotfase van de KVM is eind mei 2024 afgelopen. De gedetineerden die eind mei in de KVM verbleven, mogen in de KVM blijven tot het eind van hun detentie. Ook de zelfmelders die op dat moment al voor plaatsing in de KVM waren geselecteerd, mogen hun detentie nog in de KVM uitzitten. Op een later moment zal een besluit worden genomen over een eventuele voortzetting van een dergelijke detentievoorziening.⁴

1.2 Doel en vraagstelling

De evaluatie heeft drie doelen, namelijk het in kaart brengen van:

1. de populatie van de gedetineerden in de KVM;
2. de uitvoering van en ervaringen met de KVM;
3. de lessen die daaruit te trekken zijn.

Daarmee kan een beschrijving gegeven worden van ervaringen met de gestelde hoofddoelen van de KVM.

¹ Onder zelfmelders verstaan we in dit rapport veroordeelden met een zelfmeldstatus: veroordeelden die een vrijheidsstraf moesten ondergaan in een penitentiaire inrichting, en opgeroepen worden om zichzelf op een vastgestelde datum bij een vastgestelde penitentiaire inrichting te melden.

² Kuin, M., Verbeek, E., Mulder, E. en Homburg, G. (2021). *Evaluatie projecten 'Detentie lokaal en flexibel'*. Den Haag/Amsterdam: WODC/RegioPlan.

³ In dit rapport gebruiken we de term 'werkzaam element' als het gaat om een *onderdeel*, zoals een activiteit of kenmerk van de inrichting van de KVM, dat bijdraagt aan de gewenste uitkomst. De term 'werkzaam mechanisme' wordt gebruikt wanneer het gaat over een *ontwikkeling* die of *proces* dat bijdraagt aan de gewenste uitkomst. Kort gezegd gaan elementen over het 'wat' en mechanismen over het 'hoe' van het bereiken van een gewenste uitkomst.

⁴ Directoraat-Generaal Straffen en Beschermen (2024). 6e Voortgangsbrief Recht doen, kansen bieden. Den Haag: ministerie van Justitie en Veiligheid.

De evaluatie beantwoordt de volgende onderzoeksvragen:

Werkzame mechanismen

1. Wat is er in de wetenschappelijke literatuur bekend over de werkzame mechanismen van kleinschalige, regionale en open vormen van detentie? En in hoeverre worden die inzichten toegepast in de pilot KVM?

Kenmerken en ontwikkeling populatie KVM

2. Hoe zien de populatie en het verloop van gedetineerden in de KVM eruit?
 - a. Hoeveel zelfmelders kregen een oproep voor deelname aan de KVM? En hoeveel gedetineerden zijn er in de KVM geweest sinds de start van de pilot?
 - b. Voor welke delicten zijn gedetineerden in de KVM veroordeeld?
 - c. Wat is de (gemiddelde) detentieduur die de gedetineerden in de KVM opgelegd hebben gekregen?
 - d. Hoeveel van de gedetineerden hebben de volledige detentieduur in de KVM uitgezeten?
 - e. Hoeveel van de gedetineerden in de KVM zijn later toch intramuraal geplaatst?
 - f. Wat is de gemiddelde tijd tussen het ontvangen van een zelfmeldstatus en de oproep door de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) van de gedetineerden in de KVM?
3. Wat was de ontwikkeling in de leefsituatie (werk/inkomen/huisvesting/zorg etc.) en de DJI-leefgebieden van de zelfmelders in de KVM, tussen het moment van in- en uitstroom?

Uitvoering van en ervaringen met de KVM

4. Wat zijn de ervaringen van professionals met de KVM?
 - a. Bijvoorbeeld met procesverloop, samenwerking, (beleids)ontwikkelingen.
5. Wat zijn de ervaringen van gedetineerden met de KVM?
 - a. Bijvoorbeeld met baanbehoud, onderhouden sociale contacten, recidive.
6. Wat zijn de ervaringen van andere betrokkenen met de KVM?
 - a. Bijvoorbeeld met baanbehoud, onderhouden sociale contacten, recidive.
7. Hoe verhouden de leefsituatie en ervaringen zoals bedoeld in vraag 3, 4, 5 en 6 zich tot de populatie en het verloop van gedetineerden van de KVM uit vraag 2?

Ontwikkelingen en verbeteringen KVM

8. Welke ontwikkelingen zijn er gelet op de hindernissen, succesvolle onderdelen en leerpunten, zoals genoemd in de plan- en procesevaluatie uit 2021?
9. Welke veranderingen zijn nodig voor het verbeteren of continueren van de werkwijze van de KVM?

1.3 Opzet onderzoek

Onderzoeksmethoden

Om antwoord te geven op de onderzoeksvragen, zijn de volgende onderzoeksmethoden ingezet: een literatuur- en documentstudie, interviews met de projectmanager en projectsecretaris, een registratie- en dossieronderzoek, interviews met professionals, (ex-)gedetineerden en overige betrokkenen, en een validatiesessie.

Literatuurstudie

Het onderzoek is gestart met een literatuurstudie om inzichtelijk te maken wat er in de (internationale) wetenschappelijke literatuur bekend is over de werkzame mechanismen van kleinschalige, regionale en open detentievoorzieningen. De verzameling van literatuur is in twee stappen uitgevoerd.

- Voor de eerste stap zijn de bronnen geraadpleegd die in het kader van de KVM genoemd zijn in de plan- en procesevaluatie van de KVM. De werkzame elementen en de manier waarop deze bijdragen aan het bereiken van de doelen van de KVM zijn hierbij overgenomen. Op basis van de auteurs bij deze bronnen heeft een eerste zoekslag op recente publicaties plaatsgevonden.

- Voor de tweede stap heeft een brede en gestructureerde zoekslag plaatsgevonden om aanvullende relevante wetenschappelijke studies te verzamelen. De focus van deze tweede zoekslag lag op kleinschaligheid, regionale functie en open voorziening. Via de zoekmachines Web of Science, Google Scholar en Researchgate is op de volgende termen gezocht: 'small scale prison', 'limited security prison', 'open prison', 'minimum security prison', 'work-release program', 'prison climate', 'prison visit (family, friends)', 'open detentie', 'detentie beperkt beveiligingsniveau', 'detentie afstand thuis', 'detentie extramuraal werken'.

Wetenschappelijke artikelen zijn opgenomen in de literatuurstudie als ze voldeden aan de volgende criteria:

- De artikelen hadden betrekking op de Nederlandse gevangeniscontext, bij voorkeur op (onder andere) kleinschalige detentievoorzieningen of detentievoorzieningen met een beperkt beveiligingsniveau.
- De artikelen hadden betrekking op kleinschalige detentievoorzieningen of detentievoorzieningen met een beperkt beveiligingsniveau in een buitenlandse gevangeniscontext.

De literatuurlijst van de literatuurstudie, inclusief omschrijving van de operationalisering van de vernieuwende elementen per artikel, is opgenomen in Bijlage 1.

Documentstudie

Naast de literatuurstudie is een documentstudie uitgevoerd. Voor de documentstudie zijn bij de KVM documenten opgevraagd die zicht bieden op de uitvoeringspraktijk sinds de KVM in 2020 operationeel is geworden. In dit kader ontvingen we de eindrapportage die door de KVM in 2023 is opgesteld.⁵ Deze rapportage beschrijft de werkwijze binnen de KVM, veranderingen die hierin (bijvoorbeeld in het selectieproces) hebben plaatsgevonden en de manier waarop de KVM beschermende factoren (die de kans op recidive verkleinen en re-integratie na detentie bevorderen) inzet. Deze rapportage is het enige document dat beschikbaar was voor de documentstudie. De documentstudie geeft inzicht in de doorontwikkeling en de uitvoering van de KVM. Daarnaast brengt de documentstudie de toepassing van de inzichten uit de wetenschappelijke literatuur over werkzame mechanismen in de context van de KVM in kaart.

Interviews met de projectsecretaris en de voormalig projectleider KVM

Ter aanvulling op de documentstudie zijn (digitale) interviews afgenomen met de projectsecretaris en de voormalig projectleider van de KVM. In deze interviews zijn de opbrengsten uit de documentstudie geverifieerd en aangevuld. Tijdens deze interviews is, aan de hand van een itemlijst, ingegaan op:

- in hoeverre de opzet van de KVM gewijzigd is ten opzichte van de plan- en procesevaluatie 2021;
- een vergelijking van de inzichten uit de literatuurstudie over werkzame mechanismen met de werkwijze van de KVM voor de drie kenmerken kleinschaligheid, regionale functie en open setting, inclusief de randvoorwaarden en contextfactoren die uit de wetenschappelijke literatuur naar voren zijn gekomen.

Dossier- en registratieonderzoek

Ter voorbereiding op het dossier- en registratieonderzoek is een indicatorenlijst opgesteld. De indicatorenlijst dient om de gegevens uit de dossiers en de registraties te verzamelen. In de indicatorenlijst zijn de indicatoren opgenomen waarmee de kenmerken van de populatie van de KVM inzichtelijk gemaakt kunnen worden. Deze indicatoren zijn gebaseerd op de (subvragen van de) tweede onderzoeksvraag en de topics over kenmerken van de gedetineerden ten tijde van instroom in de plan- en procesevaluatie 2021. In de indicatorenlijst is onderscheid gemaakt tussen indicatoren waarover gegevens beschikbaar zijn in registraties en in dossiers van DJJ.

De indicatoren waarover gegevens in de dossiers geregistreerd zijn, zijn verwerkt in een dataframe. Met het dataframe zijn de gegevens uit de dossiers gestructureerd verzameld per gedetineerde die in de KVM is geplaatst en is uitgestroomd (zowel na afronding van de detentieperiode als door intramurale

⁵ Thompson, D. (2023). Eindrapportage Kleinschalige Voorziening Middelburg. Middelburg: Penitentiaire Inrichting de Nederhof.

plaatsing). Het dossieronderzoek is deels uitgevoerd in de KVM. Hier zijn alle dossiers van gedetineerden die op dat moment in de KVM verbleven bestudeerd. Tot de dossiers van gedetineerden die de KVM al hadden verlaten ten tijde van het dossieronderzoek, hebben de onderzoekers digitaal toegang gekregen van het hoofdkantoor van DJI. Beide delen van de dossierstudie zijn uitgevoerd door twee onderzoekers, tussen wie onderlinge afstemming heeft plaatsgevonden, om de betrouwbaarheid van de dataverzameling te bevorderen.

Gegevens over de populatie van de KVM die niet in de dossiers in de KVM en bij DJI zijn geregistreerd, zijn opgevraagd uit de DJI-registraties. Bij DJI zijn geaggregeerde gegevens opgevraagd over de kenmerken van de zelfmelders die in de KVM zijn geplaatst en over het aantal zelfmelders dat is opgeroepen voor deelname aan de KVM. De indicatorenlijst heeft hiervoor als basis gediend.

Interviews met professionals

Na het dossier- en registratieonderzoek zijn digitale interviews afgenomen met professionals van verschillende ketenpartners die bij de KVM betrokken zijn. Met de groepswerkers van de KVM zijn duo-interviews gehouden, omdat zij naar verwachting vanuit een vergelijkbaar perspectief bij de KVM zijn betrokken. Met de overige professionals zijn individuele interviews gehouden. De interviews duurden gemiddeld drie kwartier. Tijdens de interviews zijn aantekeningen gemaakt die na afloop zijn uitgewerkt tot een gespreksverslag. De interviews zijn afgenomen aan de hand van een itemlijst. In alle interviews is gevraagd naar de ervaringen met de KVM. In de interviews met medewerkers van de KVM, het Zorg- en Veiligheidshuis Zeeland, de reclassering en Emergis GGZ is ook gevraagd naar de ontwikkeling in de leef-situatie van de gedetineerden in de KVM bij in- en uitstroom op de leefgebieden werk, inkomen, huisvesting, zorg en sociaal netwerk. Daarnaast is in deze interviews gevraagd naar de ontwikkeling van de gedetineerden in de KVM op de vijf DJI-gebieden: geldig identiteitsbewijs, onderdak, inkomen/uitkering, inzicht in schulden, zorgtraject en zorgverzekering tijdens verblijf in de KVM. Deze laatste twee onderwerpen kwamen niet in alle interviews aan bod, omdat niet alle ketenpartners betrokken zijn bij dit deel van het proces.

In totaal hebben 16 interviews plaatsgevonden met de volgende ketenpartners en medewerkers:

- KVM: voormalig projectleider, projectsecretaris, casemanager veiligheid, groepswerkers, plaatsvervangend vestigingsdirecteur en de vestigingsdirecteur Penitentiaire Inrichting (PI) Middelburg.
- Het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB): zaakregisseur van het Administratie- en Informatiecentrum voor de Executieketen (AICE).
- DJI: een (senior) selectiefunctionaris en een medewerker Verwerken en Behandelen van de Divisie Individuele Zaken (DIZ).
- Zorg- en Veiligheidshuis Zeeland: medewerker team re-integratie (ex-)gedetineerden.
- Reclassering Nederland: reclasseringsmedewerker locatie Middelburg.
- Emergis GGZ: een medewerker verslavingsreclassering en/of maatschappelijke en justitiële dienstverlening.

Interviews met (ex-)gedetineerden

Er zijn (ex-)gedetineerden geïnterviewd die tijdens de onderzoeksperiode in de KVM verbleven of de KVM tijdens de onderzoeksperiode hebben verlaten. De interviews hebben plaatsgevonden aan de hand van een itemlijst en duurden gemiddeld drie kwartier. De interviews hebben face to face plaatsgevonden in de KVM of telefonisch. In totaal hebben zes interviews plaatsgevonden. In deze interviews zijn de volgende onderwerpen aan bod gekomen:

- algemene ervaring van het verblijf in de KVM;
- meest/minst gewaardeerde activiteiten en mogelijkheden binnen de KVM;
- behouden van baan, dagbesteding, opleiding, zorgtraject tijdens detentie in KVM;
- onderhouden sociale contacten tijdens detentie in KVM;
- verwachtingen over eigen kans op recidive;
- aanvullende behoeften aan ondersteuning tijdens verblijf in de KVM om recidive te voorkomen.

Interviews met overige betrokkenen

Er zijn digitale interviews afgenomen met (ex-)partners en een werkgever van gedetineerden die in de KVM verbleven of hebben verbleven tijdens de onderzoeksperiode. In de interviews zijn, aan de hand van een itemlijst, dezelfde onderwerpen aan bod gekomen als in de interviews met (ex-)gedetineerden. In totaal hebben we van de helft van de geïnterviewde gedetineerden een of meerdere betrokkenen gesproken, wat heeft geresulteerd in vier interviews. De interviews duurden gemiddeld drie kwartier.

Validatiesessie

Ter afronding van het onderzoek heeft een validatiesessie plaatsgevonden om de eerste bevindingen te valideren en (waar nodig) aan te scherpen. Tijdens deze sessie zijn volledigheid, herkenbaarheid en duidelijkheid besproken van:

- ontwikkelingen rondom de hindernissen, succesvolle onderdelen en leerpunten uit de plan- en procesevaluatie 2021;
- mogelijke veranderingen van de KVM om bij te dragen aan het verbeteren en continueren van de werkwijze van de KVM, waaronder bij implementatie van een Beperkt Beveiligde Afdeling (BBA).

Aan de validatiesessie hebben de projectsecretaris van de KVM en het afdelingshoofd van de locatie van de KVM deelgenomen. De opbrengsten van de validatiesessie zijn in hoofdstuk 2 t/m 5 verwerkt.

Ethische verantwoording

Data Privacy Impact Assessment (DPIA)

Omdat in de evaluatie privacygevoelige (strafrechtelijke en medische) gegevens zijn verwerkt, is bij de start van het onderzoek een DPIA uitgevoerd. In de DPIA zijn de gegevensverwerking, de verwerkingsdoeleinden en de belangen bij de gegevensverwerking geëxpliciteerd. Aan de hand daarvan zijn de privacyrisico's voor de gegevensverwerking inzichtelijk gemaakt en zijn maatregelen genomen om deze risico's te voorkomen.

Toestemmingsverzoek bij DJI

Bij de start van het onderzoek is een toestemmingsverzoek bij DJI ingediend. Hierin is toestemming gevraagd voor het verzamelen en het verwerken van informatie ten behoeve van het onderzoek. Voor de toestemmingsprocedure bij DJI is de DPIA aangeleverd, hebben de individuele medewerkers van het onderzoeksteam een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) aangevraagd en hebben ze geheimhoudingsverklaringen getekend. Daarnaast is een gegevensleveringsovereenkomst met DJI getekend.

Informed consent respondenten

Voorafgaand aan de interviews hebben de respondenten door middel van een informed consent medewerking verleend aan de interviews. Met de professionals en de overige betrokkenen is voorafgaand aan de interviews de informatie in het informed-consent-formulier mondeling doorgenomen. De (ex-)gedetineerden hebben voorafgaand aan de interviews een informed-consent-formulier ondertekend. In het informed-consent-formulier is informatie opgenomen over het onderzoek in het algemeen en de interviews. Daarnaast is in het formulier toegelicht dat de informatie die tijdens de interviews wordt gedeeld vertrouwelijk en anoniem wordt behandeld, dat deelname vrijwillig is, dat de keuze om al dan niet aan een interview mee te werken geen gevolgen heeft voor hun verblijf in de KVM (in het geval van de gedetineerden) en dat deelname op elk moment ingetrokken kan worden zonder gevolgen. Ook zijn contactgegevens van het onderzoeksteam verstrekt om (op een later moment) vragen te kunnen stellen. Aan de (ex-)gedetineerden is tot slot gevraagd om, wanneer ze mee wilden werken aan een interview, hun contactgegevens en eventueel contactgegevens van hun werkgever en andere betrokkenen op te geven en het informed-consent-formulier te ondertekenen. Voorafgaand aan de interviews is de informatie in het informed-consent-formulier mondeling (nogmaals) doorgenomen.

Omdat gedurende de looptijd van het onderzoek duidelijk werd dat een deel van de gedetineerden op korte termijn de KVM zou verlaten, is hun medewerking via de projectsecretaris van de KVM gevraagd. De projectsecretaris heeft hun het informed-consent-formulier toegestuurd en hen daarmee gevraagd

om aan een interview mee te werken en in dat geval hun contactgegevens voor het plannen van een interview door te geven. Tijdens de interviews met deze ex-gedetineerden is, na mondelinge toelichting op de informed consent, door hen alsnog het informed-consent-formulier ondertekend.

Beperkingen van het onderzoek

De bevindingen over de kenmerken en de ontwikkeling op de leefsituatie en DJI-leefgebieden van de populatie van de KVM en de uitvoering van en ervaringen met de KVM zijn gebaseerd op het registratie- en dossieronderzoek en de interviews met professionals, (ex-)gedetineerden en overige betrokkenen. Daardoor worden de bevindingen van het onderzoek gedragen door zowel informatie over de persoonlijke situatie van de gedetineerden die ten tijde van het verblijf in de KVM schriftelijk is vastgelegd, als niet gedocumenteerde, subjectieve kennis van en ervaringen met de opzet en de werkwijze van de KVM, zoals verzameld in interviews met verschillende betrokkenen. Een beperking hierbij is dat een deel van de registraties en dossiers niet beschikbaar was. De reden daarvoor is tweeledig: in een klein deel van de dossiers en de registraties van gedetineerden die in de KVM zijn geplaatst, bleek niet te zijn geregistreerd dat de gedetineerden in de KVM verbleven, waardoor deze dossiers en registraties niet identificeerbaar waren als dossiers/registraties van gedetineerden die in de KVM hebben verbleven. Daarnaast bevatten niet alle geïdentificeerde dossiers de benodigde informatie over de leefsituatie en de leefgebieden ten tijde van in- en uitstroom. Het deel van de registraties en dossiers dat wel voor het onderzoek beschikbaar was, is daardoor mogelijk niet (volledig) representatief voor alle gedetineerden die in de KVM hebben verbleven. Een andere beperking heeft betrekking op de interviews met (ex-)gedetineerden en overige betrokkenen. Door de aselechte werving op basis van vrijwilligheid en het relatief kleine aantal interviews per groep, is niet zeker in welke mate de opbrengsten van de interviews generaliseerbaar zijn naar de gehele populatie van gedetineerden die in de KVM hebben verbleven. Deze beperking geldt in mindere mate voor de interviews met professionals, omdat alle ketenpartners die bij de KVM zijn betrokken zijn geïnterviewd. Bovendien is het aantal personen dat per ketenpartner bij de KVM is betrokken gering, waardoor het merendeel van de populatie professionals bij ketenpartners van de KVM is geïnterviewd. Ondanks deze beperkingen zijn het registratie- en dossieronderzoek en de interviews met (ex-)gedetineerden en overige betrokkenen een rijke bron van informatie gebleken om de populatie en het functioneren van de KVM en de lessen die daaruit zijn te trekken, inzichtelijk te maken.

Begeleidingscommissie

Voor het bevorderen van de wetenschappelijke kwaliteit en het waarborgen van de onafhankelijke, objectieve uitvoering en rapportage van het onderzoek is een begeleidingscommissie ingesteld onder voorzitterschap van een wetenschapper. De begeleidingscommissie bestond uit:

- de heer dr. B. Claes (voorzitter), Avans Hogeschool – Expertisecentrum Veiligheid;
- mevrouw dr. M. Althoff, Rijksuniversiteit Groningen – Faculteit der Rechtsgeleerdheid;
- mevrouw dr. M.W. Valenkamp, Marije Valenkamp methodieontwikkeling, onderzoek, innovatie, en Hogeschool Rotterdam – Lectoraat Vakmanschap Forensische Zorg;
- mevrouw mr. I. van den Tillaart, ministerie van Justitie en Veiligheid – Directoraat-Generaal Straffen en Beschermen;
- mevrouw dr. P. van de Ven, Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum.

Er hebben vijf bijeenkomsten met de begeleidingscommissie plaatsgevonden waarin de voortgang van het onderzoek, de tussentijdse opbrengsten en de conceptrapportage van het onderzoek zijn besproken.

1.4 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk is de achtergrond van het onderzoek uiteengezet. Daarin zijn de bevindingen uit de plan- en procesevaluatie uit 2021, waarop dit onderzoek voortbouwt, beschreven. Hoofdstuk 3 behandelt, op basis van de literatuur- en documentstudie, de werkzame mechanismen van de KVM. In hoofdstuk 4 beschrijven we de kenmerken en de ontwikkeling van de populatie van de KVM op basis van het registratie- en dossieronderzoek. In het vijfde hoofdstuk presenteren we de bevindingen over de er-

varingen met de KVM, op basis van de interviews met professionals, (ex-)gedetineerden en overige betrokkenen. Het slothoofdstuk 6 bevat de samenvatting en conclusies ter beantwoording van de onderzoeksvragen.

Achtergrond en opzet KVM

2

2 Achtergrond en opzet KVM

In 2020/2021 heeft RegioPlan Beleidsonderzoek, in opdracht van het WODC, een plan- en procesevaluatie⁶ uitgevoerd voor vijf projecten binnen het innovatieprogramma 'Koers en kansen' van het ministerie van JenV. In de plan- en procesevaluatie uit 2021 is de opzet van de KVM beschreven. Omdat het onderhavige onderzoek hierop voortbouwt, is in dit hoofdstuk de achtergrond van de KVM beschreven op basis van de plan- en procesevaluatie uit 2021. In de zesde en laatste paragraaf van dit hoofdstuk is een beknopte beschrijving van de ontwikkelingen sinds 2021 opgenomen.

2.1 De KVM in het kort

De KVM is opgericht voor volwassenen mannen die zichzelf aanmelden voor het uitzitten van detentie, ook wel aangeduid als zelfmelders. De KVM richt zich op de regio Zuidwest-Nederland; zelfmelders werkzaam in een straal van ongeveer 100 kilometer rondom Middelburg komen in aanmerking voor verblijf in de KVM. Het komt voor dat volwassenen in afwachting van hun rechtszaak hun leven weer hebben opgepakt, zich niet langer met criminele activiteiten bezighouden en onder andere een woning en een baan hebben. Wanneer deze leefgebieden in gevaar komen indien ze zich moeten melden voor het uitzitten van detentie, kan de KVM voor volwassenen in regio Zuidwest-Nederland een uitkomst bieden, om de detentieschade zo veel als mogelijk te beperken. De KVM is bedoeld voor strafrechtelijke afdoening waarbij de combinatie van vergelding en instandhouding van positieve leefgebieden gewenst is. Door de KVM flexibel in te richten en behoud van structurele dagbesteding in acht te nemen, beoogt de KVM bij te dragen aan het beperken van detentieschade van kortgestraften.

De KVM is gevestigd in het gebouw 'de Nederhof' dat zich buiten de zogenoemde beveiligingsschil op het terrein van de PI Middelburg bevindt. 'De Nederhof' heeft een eigen ingang en een laag beveiligingsniveau. Er zijn tien eenpersoonskamers met een gezamenlijke sanitaire voorziening en negen tweepersoonskamers met een gezamenlijke sanitaire voorziening. Verder voorziet de locatie in kantoorruimte, een woonkamer en een keuken. De locatie wordt afgeschermd door begroeiing en op het terrein ligt een multifunctioneel sportterrein. Binnen de KVM is plaats voor tien gedetineerden. In het gebouw 'de Nederhof' bevindt zich ook de BBA waar gedetineerden uit de PI aan het einde van hun straf kunnen werken aan hun re-integratie door weer deel te nemen aan de maatschappij en te werken buiten de muren van de PI. In 2020 is de KVM operationeel geworden.

2.2 Doelgroep, doelen en activiteiten

Doelgroep

De KVM is gericht op kortgestrafte zelfmelders. Hierbij gaat het om volwassenen die zich in afwachting van de tenuitvoerlegging van hun straf niet meer bezighouden met criminele activiteiten en hun leven (weer) hebben opgepakt, en dus beschikken over onder andere een woning en een baan. Deze leefgebieden kunnen in gevaar komen wanneer ze zich moeten melden om hun detentie uit te zitten. De KVM kan voor hen een uitkomst bieden waarbij de detentieschade zo veel mogelijk wordt beperkt.

De KVM hanteerde sinds 2020/2021 de volgende toelatingscriteria:

- Structurele dagbesteding: zelfmelders moeten structurele dagbesteding hebben voor minimaal 24 uur en maximaal 40 uur per week. Deze structurele dagbesteding dient controleerbaar te zijn bij de werkgever.
- De locatie van de hierboven genoemde structurele dagbesteding dient binnen een straal van 100 kilometer rondom PI Middelburg te liggen.
- Maximale uit te zitten vrijheidsstraf:
 - in 2020/2021 minimaal twee weken en maximaal zes maanden.
 - sinds 2022 minimaal 1 maand en maximaal 12 maanden.
- Groepsgeschiktheid.

⁶ Kuin, M., Verbeek, E., Mulder, E. & Homburg, G. (2021). *Evaluatie projecten 'Detentie lokaal en flexibel'*. Den Haag/Amsterdam: WODC/RegioPlan.

- Geen middelengebruik tijdens deelname aan het KVM-programma – om dit na te gaan wordt bij verblijf in de KVM periodiek gecontroleerd op middelengebruik door middel van een Urine Controle (UC) en een blaastest voor alcohol.
- Geen risicovolle onderlinge relaties met anderen in de KVM (bijvoorbeeld waarmee ze een delict hebben gepleegd).
- Geen aanleiding voor maatschappelijke onrust bij extramurale vrijheden.
- Bereidheid mee te werken aan mentorgesprekken en begeleiding in de KVM.

Hierbij geldt dat het eerste criterium, structurele dagbesteding, een hard criterium is: als de werkgever niet bereid is om mee te werken aan de controle van de KVM op het werk, kan een gedetineerde niet in de KVM instromen. In de toepassing van de overige selectiecriteria is meer ruimte voor maatwerk.

Doelen van de KVM

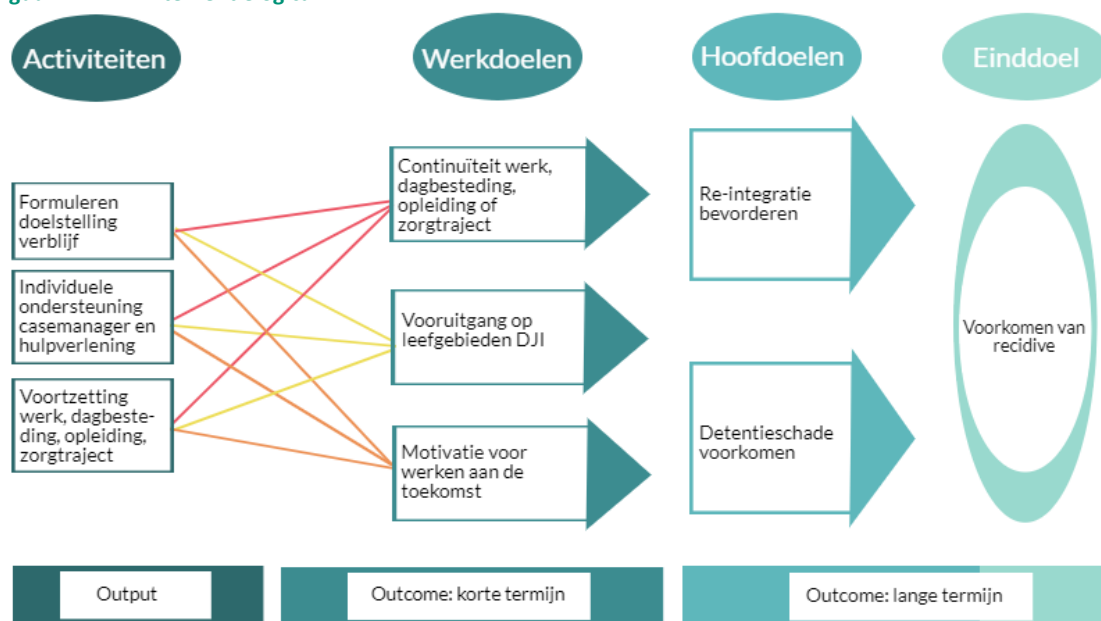
Het eerste einddoel van KVM is het **verminderen van recidive** (zie figuur 2.1). Dit wordt bereikt door 1) re-integratie te bevorderen en 2) detentieschade te voorkomen. Dit zijn de twee hoofddoelen van de KVM. Deze hoofddoelen zijn gericht op de periode na detentie. De hoofddoelen kunnen worden bereikt door in te zetten op werkdoelen voor de individuele trajecten van gedetineerden tijdens het verblijf in de KVM. De werkdoelen van de KVM zijn:

- **Continuïteit van werk, dagbesteding, opleiding of zorgtraject:** door bestaand(e) werk, opleiding, zorgtrajecten door te laten lopen tijdens detentie worden deze beschermende factoren (tegen recidive) in stand gehouden. Door het behouden van een baan wordt onder andere voorkomen dat iemand inkomen verliest en in het verlengde daarvan schulden opbouwt of zijn woning verliest. Het voortzetten van een opleiding verhoogt de kans op een betaalde baan en met zorgtrajecten worden eventuele beperkingen aangepakt. Bovendien draagt het behoud van werk of opleiding bij aan de zelfstandigheid en zelfredzaamheid van de gedetineerde. Ook blijft hij op deze manier betrokken bij de maatschappij, wat de re-integratie ten goede komt en waarmee detentieschade voorkomen wordt.
- **Realiseren vooruitgang één of meer leefgebieden DJI:** in de KVM wordt naast instandhouding van de structurele dagbesteding ook ingezet op het werken aan of behouden van de vijf leefgebieden voor re-integratie (ook wel: basisvoorwaarden) van DJI. Deze dienen voor afloop van detentie, zo veel als mogelijk, gerealiseerd te zijn. De leefgebieden zijn:
 - een geldig identiteitsbewijs;
 - onderdak direct na ontslag uit detentie;
 - inkomen uit werk of een (tijdelijke) uitkering om na ontslag uit detentie in het eerste levensonderhoud te kunnen voorzien en indien arbeid niet beschikbaar is een vorm van dagbesteding;
 - inzicht in schuldenproblematiek;
 - (her)realiseren van (continuïteit van) zorg en een zorgverzekering.
- **Motivatie voor werken aan de toekomst:** motivatie om een toekomst op te bouwen zonder delicten is noodzakelijk. Gedetineerden moeten er zelf vertrouwen in hebben dat een toekomst zonder delicten mogelijk is. Ze moeten daarbij ook bereid zijn om daar naartoe te werken. Naast deze inhoudelijke hoofddoelen beoogt de KVM ook een doelmatiger inzet van middelen te realiseren. Door zorg en ondersteuning door te laten lopen, wordt voorkomen dat na afloop van detentie afgebroken trajecten opnieuw opgestart moeten worden. De verwachting is dat dit ook zal resulteren in een verlaging van (maatschappelijke) kosten voor ondersteuning.

Naast deze inhoudelijke doelen voor individuele trajecten beoogt de KVM ook een verhoging van de meldingsbereidheid van zelfmelders te realiseren (tweede einddoel). De open setting van de KVM en het kunnen behouden van structurele dagbesteding, woning en inkomen zouden zelfmelders moeten stimuleren zich (sneller) te melden voor detentie. Dit onderzoek is gefocust op het evalueren van (het inhoudelijke) eerste einddoel en de onderliggende sub- en werkdoelen. De meldingsbereidheid onder veroordeelden met een zelfmeldstatus is recent onderzocht in opdracht van het WODC.⁷ Daarom is in de onderhavige evaluatie het tweede einddoel (meldingsbereidheid van zelfmelders verhogen) buiten beschouwing gelaten. Waar relevant is een vergelijking met de resultaten van het onderzoek naar de meldingsbereidheid gemaakt in hoofdstuk 4 van dit rapport.

⁷ Blom, T., Te Velde, R., Van der Geest, J. & Lindhout, E. (2023). *Waarom komen ze niet? Meldingsbereidheid onder veroordeelden met een zelfmeldstatus*. Utrecht/Den Haag: Dialogic/WODC.

Figuur 2.1 Interventiologica KVM

Activiteiten om de werkdoelen te realiseren

De bovengenoemde werkdoelen worden gerealiseerd door een aantal stappen te doorlopen en activiteiten/personeel in te zetten. Het gaat om de volgende activiteiten:

- **Formuleren doelstelling verblijf:** gedetineerden formuleren, in samenwerking met de casemanager en een groepswerker, een persoonlijk doel voor tijdens het verblijf in de KVM. Met relevante (hulpverlenings)partners wordt de voortgang op dit doel besproken. Bij deze voortgangsbesprekingen wordt ook het sociaal netwerk van de gedetineerde betrokken. De gemaakte afspraken ten aanzien van de doelstelling worden vastgelegd in een overeenkomst, die door de gedetineerde wordt ondertekend. Het formuleren en uitvoeren van doelstellingen draagt tevens bij aan het motiveren van de gedetineerden om te werken aan de delictvrije toekomst.
- **Individuele ondersteuning casemanager/hulpverleners:** op basis van de geformuleerde doelstelling wordt voor iedere gedetineerde een persoonsgericht traject opgestart door de casemanager. Daarbij wordt ook rekening gehouden met wat de gedetineerde nodig heeft binnen de verschillende leefgebieden en in het kader van de vijf leefgebieden van DJI. Verder wordt nagegaan welke hulpverlening en begeleiding passend zijn en welke regionale en lokale hulpverleners daarbij het best aansluiten. De voortgang op de ondersteuning wordt bewaakt in mentorgesprekken. De begeleiding door medewerkers van de PI vindt plaats middels de methode van relationeel beveiligen, ten behoeve van een positief leefklimaat. Relationeel beveiligen bestaat uit een constructieve samenwerkingsrelatie tussen de gedetineerde en de begeleiding.
- **Voorzetting werk, dagbesteding, opleiding, zorg tijdens verblijf in de KVM:** tijdens het verblijf in de KVM behoudt de gedetineerde zijn werk, opleiding of zorgtraject. De nadruk ligt daarbij op continuïteit van werk of opleiding, waarnaast een zorgtraject kan lopen. In het dagprogramma van de gedetineerde wordt opgenomen wanneer hij de KVM mag verlaten voor dagbesteding en op welke tijden hij binnen de KVM moet zijn. Om te controleren of dit goed verloopt, wordt contact onderhouden met de werkgever. Daarnaast voert de KVM (onaangekondigde, fysieke en video-/telefonische) controles uit waardoor 24 uur per dag zicht wordt gehouden op of de gedetineerde zich op de afgesproken locatie bevindt. Door deze voortzetting van werk, opleiding en zorgtrajecten te bewerkstelligen wordt gezorgd voor continuïteit en de voortzetting van werk voorziet in inkomen (één van de leefgebieden van DJI). Bovendien beoogt voortzetting van werk, opleiding of zorg tijdens het verblijf in de KVM bij te dragen aan hoop en motivatie voor een delictvrije toekomst.

2.3 Instroomproces en samenwerkingspartners

Instroom van gedetineerden in de KVM

Het instroomproces van de KVM is zo veel mogelijk afgestemd op de reguliere processen van DIZ van DJI. De afspraken die de KVM heeft gemaakt met DIZ wijken af van de reguliere werkwijze van DIZ, maar zijn wel in te passen in die reguliere werkwijze. Er zijn bijvoorbeeld afspraken gemaakt over de oproep-termijnen voor zelfmolders die (mogelijk) in aanmerking komen voor de KVM, die afwijken van de reguliere oproeptermijnen voor zelfmolders. Sinds het najaar van 2021 wordt het onderstaande instroom-proces gehanteerd.

Voorafgaand aan plaatsing van een gedetineerde wordt een screening uitgevoerd. Deze screening is onderdeel van het instroomproces in de KVM en de eerste stap om verblijf in de KVM mogelijk te maken. Gedurende de screening wordt nagegaan of het voortzetten van dagbesteding in een open setting mogelijk is voor de gedetineerde. Het gehele instroomproces waar de screening deel van uitmaakt kent verschillende stappen:

1. **Startsignaal:** DIZ van DJI meldt zelfmolders aan bij PI Middelburg. Vanaf het moment dat de KVM een naam van een zelfmolder ontvangt, coördineert de KVM het instroomproces. Wanneer op enig moment tijdens het instroomproces wordt geoordeeld dat een zelfmolder ongeschikt is voor verblijf in de KVM, wordt deze zelfmolder weer bij DIZ aangemeld.
2. **Pre-scan:** een penitentiair inrichtingswerker (PIW'er) van de PI be vraagt verschillende ketenpartners:
 - de senior casemanager Veiligheid van de PI heeft contact met de politie en controleert op actuele meldingen;
 - reclassering en het Zorg- en Veiligheidshuis Zeeland, Breda of Bergen op Zoom gaan na of er sprake is van contra-indicaties;
 - de casemanager BBA van de PI gaat na of er op basis van eerdere detenties contra-indicaties zijn.
 Deze partners koppelen vervolgens terug aan de PIW'er of er op basis van hun eigen informatie bezwaar is tegen plaatsing in de KVM. Er wordt geen inhoudelijke informatie gedeeld.
3. **Uitnodigen:** tot op dit moment is de zelfmolder nog niet op de hoogte dat hij mogelijk in aanmerking komt voor de KVM en dat er een pre-scan is uitgevoerd. Wanneer uit de pre-scan een positief besluit voortkomt, wordt de zelfmolder per brief benaderd en uitgenodigd voor een intakegesprek op locatie bij de KVM. De zelfmolder kan telefonisch contact opnemen met de KVM en een intakegesprek inplannen.
4. **Intakegesprek:** in het intakegesprek worden de mogelijkheden voor verblijf in de KVM onderzocht en er wordt verdere informatie verstrekt. In dit gesprek wordt ook nadrukkelijk besproken of de zelfmolder over dagbesteding beschikt (minimaal 24 uur per week) en of dat controleerbaar is bij de werkgever. Tot slot wordt in het gesprek het vervolg van de procedure bepaald. Bij een positieve uitkomst van het intakegesprek wordt een bevestiging naar de zelfmolder gestuurd met een toestemmingsverklaring waarin vastgelegd is dat de zelfmolder de KVM toestemming geeft om contact op te nemen met de werkgever.
5. **Werkgeversonderzoek:** vervolgens vindt een werkgeversonderzoek plaats. Het werkgeversonderzoek bestaat uit twee delen. Eerst bezoekt een PIW'er van de KVM de werkgever om uitleg te geven over de KVM, afspraken te maken in het kader van controles en om de werklocatie te controleren. Ook worden de werktijden besproken. Als dit eerste bezoek een positieve uitkomst heeft, wordt er een verzoek voor de werkgeverscheck ingediend bij de politie. De politie voert een dossieronderzoek uit naar de werklocatie en de bestuurder van het bedrijf.
6. De PIW'er bundelt alle verzamelde screeningsinformatie en dient een plaatsingsvoorstel in bij de directie van de PI. De directie neemt het plaatsingsbesluit.

Samenwerking ketenpartners

De KVM werkt vooral samen met lokale partners, zoals zorgaanbieders, wijkteams, scholen, werkgevers, maatschappelijke organisaties en wijkagenten. De uitvoering ligt in handen van de projectsecretaris en de projectleider⁸ van de KVM en alle aangesloten organisaties. Voor het nemen van besluiten en het bijsturen van de KVM is een stuurgroep opgericht. De stuurgroep van KVM bestaat uit vertegenwoordigers

⁸ De projectleider is sinds begin 2023 niet langer werkzaam bij de KVM.

van de volgende samenwerkingspartners: gemeente Middelburg, Zorg- en Veiligheidshuis Zeeland, Emergis GGZ (Verslavingsreclassering), Reclassering Nederland en PI Middelburg. De interne opdrachtgever van de KVM is de vestigingsdirecteur van de PI Middelburg.

2.4 Werkzame en vernieuwende elementen

Werkzame elementen⁹

In de achterliggende beleidstheorie voor de pilots binnen het innovatieprogramma 'Koers en kansen' staat het stimuleren van beschermende factoren tegen recidive centraal.¹⁰ Omdat de KVM uitgevoerd is als één van de pilots binnen dit innovatieprogramma, zijn ook de opzet en de werkwijze van de KVM gebaseerd op de inzet op beschermende factoren tegen recidive. Deze beschermende factoren functioneren als de werkzame elementen van de KVM: inzetten van activiteiten op de verschillende beschermende factoren draagt bij aan een succesvolle re-integratie. Een succesvolle re-integratie verlaagt vervolgens de kans op recidive. De werkzame elementen zijn in de interventielogica van de KVM (figuur 2.1) herkenbaar in de werkdoelen. Binnen de KVM zijn de activiteiten primair gericht op de onderstaande werkzame elementen ter bevordering van re-integratie en bijgevolg tegengaan van recidive:

- behoud van werk en opleiding;
- financiële situatie onder controle (als gevolg van behoud werk/andere dagbesteding);
- behoud van woonsituatie;
- psychisch welbevinden en zorg verbeteren.

Daarnaast wordt in de KVM aandacht besteed aan andere werkzame elementen, zoals het onderhouden van het sociaal netwerk. Wanneer daarop ondersteuning nodig blijkt, wordt ook daarop gefocust in de begeleiding van de KVM.

Vernieuwende elementen

Uit de plan- en procesevaluatie uit 2021¹¹ is gebleken dat binnen de KVM verschillende vernieuwende elementen worden toegepast die niet in reguliere detentievoorzieningen (voor kortgestrafte zelfmisdaders) worden toegepast. Het gaat om de volgende vernieuwende elementen in de werkwijze en organisatie van de KVM:

- kleinschaligheid van detentievoorzieningen;
- beperkt beveiligingsniveau in een meer open detentiesetting;
- regiobinding/detentie dichtbij woonplaats;
- extramuraal werken en behoud van baan tijdens detentie;
- betrekken keten- en samenwerkingspartners bij detentietraject;
- positief leefklimaat (ondersteunend relationeel leefklimaat) in de detentievoorziening.

Voor de plan- en procesevaluatie uit 2021¹² is in de (wetenschappelijke) literatuur nagegaan welke informatie bekend is over of deze vernieuwende elementen bijdragen aan de doelen van detentie. Omdat het gaat om relatief nieuwe elementen, was er ten tijde van de plan- en procesevaluatie relatief weinig literatuur over beschikbaar. De literatuur die voor de plan- en procesevaluatie is gebruikt, vormt het vertrekpunt voor de literatuurstudie die voor deze rapportage is uitgevoerd (zie daarvoor hoofdstuk 3).

⁹ In dit rapport gebruiken we de term 'werkzaam element' als het gaat om een *onderdeel*, zoals een activiteit of kenmerk van de inrichting van de KVM, dat bijdraagt aan de gewenste uitkomst. De term 'werkzaam mechanisme' wordt gebruikt wanneer het gaat over een *ontwikkeling* die of *proces* dat bijdraagt aan de gewenste uitkomst. Kort gezegd gaan elementen over het 'wat' en mechanismen over het 'hoe' van het bereiken van een gewenste uitkomst.

¹⁰ Goudvolk, M. & Jongebreur, W. (2018). *Memo*. Barneveld: Significat.

¹¹ Kuin, M., Verbeek, E., Mulder, E. & Homburg, G. (2021). *Evaluatie projecten 'Detentie lokaal en flexibel'*. Den Haag/Amsterdam: WODC/RegioPlan.

¹² Idem.

2.5 Randvoorwaarden, hindernissen, succesvolle onderdelen en leerpunten

In de plan- en procesevaluatie van de KVM uit 2021¹³ is een aantal randvoorwaarden geïdentificeerd die noodzakelijk zijn voor een succesvolle uitvoering van de KVM. Daarnaast is, als onderdeel van de procesevaluatie, nagegaan welke hindernissen en succesfactoren op dat moment zichtbaar waren. Daaruit volgden ook enkele leerpunten. Hieronder geven we een overzicht van de randvoorwaarden, hindernissen, succesfactoren en leerpunten die uit de plan- en procesevaluatie naar voren kwamen.

Randvoorwaarden

Om de uitvoering van de KVM te realiseren, is in de plan- en procesevaluatie een aantal noodzakelijke randvoorwaarden geïdentificeerd:

- Bestuurlijk commitment bij alle betrokken ketenpartners voor de uitvoering van de KVM.
- Instroomproces en screening moeten afgestemd zijn met en verankerd zijn bij de relevante samenwerkingspartners.
- Voldoende personele capaciteit bij de samenwerkingspartners voor de uitvoering van de KVM.
- Aanvullende financiële middelen, al dan niet vanuit het programma Koers en kansen of via de co-financieringseis richting samenwerkingspartners, zijn noodzakelijk voor de inzet vanuit de diverse organisaties om over voldoende financiële middelen te beschikken.

Hindernissen

In het verlengde van de randvoorwaarden waren de belangrijkste hindernissen in de uitvoering van de KVM ten tijde van de plan- en procesevaluatie in 2020/2021:

- Het instroomproces: ten tijde van de procesevaluatie bleek het instroomproces niet op alle onderdelen aan te sluiten op bestaande werkprocessen van (landelijke) samenwerkingspartners. Samen met deze partners zijn destijds aanpassingen doorgevoerd, zodat het proces werkbaar voor alle betrokken partijen is.
- De capaciteit en cofinanciering van de samenwerkingspartners: niet alle samenwerkingspartners hadden voldoende personele ruimte en financiële middelen om de beoogde rol in het proces te spelen.
- (Het bereik van) de doelgroep: het potentiële aantal zelfmelders bleek lager uit te vallen dan vooraf was ingecalculeerd. Naar de oorzaken daarvan werd ten tijde van de procesevaluatie onderzoek gedaan door de KVM.
- De aansluiting bij werkprocessen van justitiële partners: voor de uitvoering van de KVM is samenwerking met enkele landelijke justitiële partners, zoals DIZ of het CJIB, noodzakelijk. Gezien de regels en vaststaande processen bij die partners is het niet altijd gemakkelijk mee te bewegen met de experimentele opzet van de KVM.

Succesvolle onderdelen

In de plan- en procesevaluatie uit 2021 zijn twee succesvolle onderdelen onderscheiden:

- De vroegtijdige betrokkenheid van samenwerkingspartners vergroot het gevoel van eigenaarschap en de commitment voor de KVM. In de aanloopfase van de KVM is er veel overleg en afstemming geweest; de KVM is als een gezamenlijk project beschouwd. De continue afstemming vanaf de start heeft eraan bijgedragen dat knelpunten in de uitvoering snel zichtbaar en bespreekbaar werden en dat alle partners zich (mede)eigenaar voelden van het opzetten en het uitvoeren van de KVM.
- De nadruk op beschermende factoren is eveneens aangemerkt als succesvol onderdeel. In het verleden lag de nadruk veelal op (het wegnemen van) criminogene en risicofactoren. In de KVM is gekozen voor een andere benadering en werkwijze waarbij de focus lag op het behouden en verder versterken van beschermende factoren. Hiermee wordt op een andere, directere manier gewerkt aan het voorkomen van detentieschade en daarmee het voorkomen van recidive.

¹³ Idem.

Aanbevelingen en leerpunten

Op basis van de randvoorwaarden, hindernissen en succesvolle onderdelen zijn in de plan- en procesevaluatie enkele aanbevelingen en leerpunten voor de KVM opgenomen:

- Een succesvolle KVM begint met voldoende instroom. Het strekt daarom tot aanbeveling om aandacht te besteden aan de samenwerking met ketenpartners opdat het proces van screening goed verankerd raakt in hun werkwijze. De verwachting is dat dit het draagvlak voor de KVM zal bevorderen.
- De activiteiten die binnen de KVM uitgevoerd worden zijn (nog) relatief algemeen geformuleerd. Het strekt daarom tot aanbeveling om, op basis van de plan- en procesevaluatie, na te denken over *hoe* de invulling van de activiteiten bij zal dragen aan de (werk)doelen.

In de plan- en procesevaluatie uit 2021 zijn de volgende leerpunten voor de KVM opgenomen:

- Vroegtijdige intensieve samenwerking: betrokkenheid van partners is een randvoorwaarde voor de uitvoering. Het werkproces van de KVM dient afgestemd te zijn op de bestaande processen bij ketenpartners. Daarnaast hebben de partners ieder een eigen rol in de uitvoering van de KVM. Door deze partners in een vroeg stadium te betrekken ontstaat draagvlak en eigenaarschap, het gevoel van een gezamenlijk product. Het behouden van deze betrokkenheid maakt het mogelijk tijdig af te stemmen en bij te sturen indien noodzakelijk.
- Samenwerking landelijke, justitiële partijen: naast regionale partners moet ook samengewerkt worden met landelijke justitiële partijen. Aansluiting op hun bestaande werkprocessen is noodzakelijk voor een goede uitvoering van de KVM. Vaststaande processen en regels maken dit niet altijd gemakkelijk. Daarom is vroegtijdige betrokkenheid en afstemming van belang om bij de start direct te kunnen toetsen of en hoe de beoogde uitvoering van de KVM aansluit op de bestaande werkprocessen van de justitiële partijen.
- Gezamenlijk monitoren: samenhangend met intensieve samenwerking is het gezamenlijk monitoren. Door periodieke en gezamenlijke monitoring wordt inzichtelijk op welke punten bijstelling noodzakelijk is voor een goede uitvoering van de KVM.
- Onderbouwing projectplan: het voldoende uitwerken van randvoorwaarden en aannames en het uitzetten van de kosten en baten leiden tot een grotere kans van slagen.

2.6 Wijzigingen in de opzet en inrichting van de KVM sinds 2021

Uit de documentstudie en de aanvullende interviews met de projectsecretaris en de voormalig projectleider blijkt dat er, ten opzichte van de plan- en procesevaluatie uit 2021, enkele wijzigingen in de opzet en de inrichting van de KVM hebben plaatsgevonden. Hieronder staan de belangrijkste wijzigingen. Deze wijzigingen worden voorafgaand aan de resultaten van het onderzoek gepresenteerd, om de context voor de onderzoeksbevindingen in de volgende hoofdstukken te schetsen. In paragraaf 5.3 wordt dieper ingegaan op de ontwikkelingen in de hindernissen, leerpunten en succesvolle onderdelen sinds de plan- en procesevaluatie in 2021.

In de instroomcriteria is een wijziging aangebracht sinds de KVM in 2020 operationeel is geworden. Het betreft de minimale straf waarmee personen in aanmerking komen voor plaatsing in de KVM. Toen de KVM in 2020 operationeel werd, kwamen zelfmelders met een straf van minimaal twee weken in aanmerking voor deelname aan de KVM. In de praktijk bleek echter dat personen met een openstaande straf van twee weken zelden ingingen op het voorstel tot plaatsing in het KVM. Een mogelijke verklaring hiervoor is volgens de respondenten dat de baten van de KVM voor deze groep personen niet voldoende hoog waren. Zij konden bijvoorbeeld twee weken verlof van werk opnemen om hun straf uit te zitten en vervolgens na hun detentieperiode weer aan het werk gaan (zonder dat de werkgever op de hoogte was van de detentie). Vanaf een openstaande straf van één maand blijkt het behoud van werk tijdens het uitzitten van de opgelegde detentie in de KVM aantrekkelijker voor gedetineerden. Vanuit deze redenatie is de minimale detentieperiode van zelfmelders, waarmee ze in aanmerking komen voor plaatsing in de KVM, verhoogd tot een maand.

Ook in de samenwerking rondom het instroomproces is een wijziging aangebracht. Vanaf het moment dat de KVM operationeel is, werkt de KVM tijdens het instroomproces samen met het Veiligheidshuis Zeeland. Sinds het najaar van 2021 wordt ook samengewerkt met de Zorg- en Veiligheidshuizen Bergen op Zoom en Breda. Deze twee Zorg- en Veiligheidshuizen zijn betrokken bij de KVM, omdat een deel van de populatie van de KVM onder hun werkgebied valt.

Uit de documentatie blijkt verder dat een aantal zelfmelders niet via de reguliere selectieprocedure voor de KVM is ingestroomd.¹⁴ Zelfmelders die via een alternatieve route zijn aangemeld, zijn bijvoorbeeld aangedragen door een casemanager op een gesloten detentieafdeling of aangemeld door een andere PI. Ook in de alternatieve aanmeldroutes is het reguliere screeningsproces van de KVM vervolgens doorlopen. Een aantal van de zelfmelders die via een alternatieve route zijn aangemeld, is ook daadwerkelijk in de KVM geplaatst. Uit de aanvullende interviews blijkt dat vervolgens het selectieproces voor de KVM is gewijzigd, zodat zelfmelders die in aanmerking zouden kunnen komen voor plaatsing in de KVM beter kunnen worden gedetecteerd in de systemen van DJI. Daardoor kunnen zij direct het reguliere screeningsproces van de KVM kunnen doorlopen.

Sinds begin 2023 is de bezoeksregeling van de KVM aangepast. Tot 2023 mochten de gedetineerden in de KVM bezoek ontvangen in de KVM. Vanaf 2023 mogen gedetineerden 2,5 uur per week (exclusief reistijd) thuis doorbrengen.

Tot slot is sinds de KVM in 2020 operationeel is geworden de bezetting van de afdeling waarop de KVM is gevestigd, 'de Nederhof', veranderd: naast zelfmelders die deelnemen aan de KVM worden op deze afdeling ook gedetineerden in de laatste, extramurale fase van detentie geplaatst op plekken in de BBA. Ten tijde van de plan- en procesevaluatie werd beoogd alle plekken binnen 'de Nederhof' te vullen met zelfmelders die deelnemen aan de KVM. De plekken in de KVM zijn in de praktijk op dit moment dus niet uitsluitend gevuld met zelfmelders; een deel van de plekken bestemd voor de KVM is toegewezen aan gedetineerden met een BBA-status. Zij nemen geen deel aan de KVM. Op de afdeling 'de Nederhof' worden daardoor in de praktijk twee verschillende programma's aangeboden: het KVM-programma voor kortgestrafte zelfmelders en het BBA-programma voor gedetineerden in de laatste fase van hun detentie. Beide subpopulaties bewegen zich zodoende in de praktijk door elkaar op dezelfde afdeling, maar vallen onder verschillende detentieregimes.

¹⁴ Thompson, D. (2023). *Eindrapportage Kleinschalige Voorziening Middelburg*. Middelburg: Penitentiare Inrichting de Nederhof.

Werkzame mechanismen

3

3 Werkzame mechanismen

In dit hoofdstuk worden de opbrengsten van de literatuurstudie, documentstudie en aanvullende interviews beschreven. De literatuurstudie geeft inzicht in de werkzame mechanismen van kleinschalige, regionale en open vormen van detentie. De documentstudie en de aanvullende interviews geven vervolgens inzicht in de toepassing ervan in de uitvoeringspraktijk van de KVM. In dit hoofdstuk wordt de eerste onderzoeksvraag beantwoord.

3.1 Onderbouwing werkzame mechanismen

Toelichting op de werkzame mechanismen¹⁵

In dit hoofdstuk wordt de eerste onderzoeksvraag beantwoord:

1. Wat is er in de wetenschappelijke literatuur bekend over de werkzame mechanismen van kleinschalige, regionale en open vormen van detentie? En in hoeverre worden die inzichten toegepast in de pilot KVM?

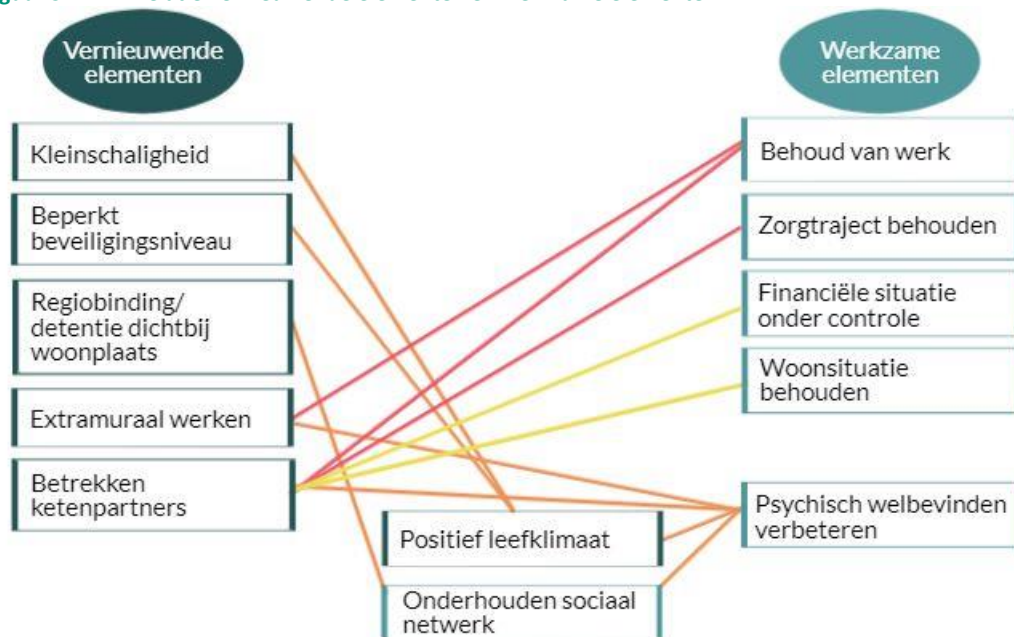
In de plan- en procesevaluatie uit 2021 is geconstateerd dat de activiteiten binnen de KVM primair gericht zijn op de volgende werkzame elementen: behoud van werk en opleiding, financiële situatie onder controle (als gevolg van behoud werk/andere dagbesteding), behoud van woonsituatie en psychisch welbevinden en zorg bevorderen. Op basis van wetenschappelijke literatuur is geïnventariseerd in hoeverre er onderbouwing is voor de werkzame mechanismen in kleinschalige, regionale en open detentievoorzieningen, zoals de KVM. Onder werkzame mechanismen verstaan we de wijze waarop een bijdrage wordt geleverd aan de doelen van de KVM, namelijk het tegengaan van detentieschade en het bevorderen van re-integratie om daarmee recidive te voorkomen. De opbrengsten van de literatuurstudie zijn gepresenteerd aan de hand van de (onderling samenhangende) vernieuwende elementen van de KVM uit de plan- en procesevaluatie uit 2021:

- kleinschaligheid van detentievoorzieningen;
- beperkt beveiligingsniveau in een meer open detentiesetting;
- regiobinding/detentie dichtbij woonplaats;
- extramuraal werken en behoud van baan tijdens detentie;
- betrekken keten- en samenwerkingspartners bij detentietraject;
- positief leefklimaat (ondersteunend relationeel leefklimaat) in de detentievoorziening.

Hieronder zijn de bevindingen over de werkzame mechanismen per vernieuwend element weergegeven. Daarbij is steeds vermeld op welke werkzame elementen het vernieuwende element van invloed is. De relatie tussen de vernieuwende elementen en de werkzame elementen, waarvoor in de wetenschappelijke literatuur onderbouwing is gevonden, is in figuur 3.1 schematisch weergegeven.

¹⁵ In dit rapport gebruiken we de term 'werkzaam element' als het gaat om een *onderdeel*, zoals een activiteit of kenmerk van de inrichting van de KVM, dat bijdraagt aan de gewenste uitkomst. De term 'werkzaam mechanisme' wordt gebruikt wanneer het gaat over een *ontwikkeling* die of *proces* dat bijdraagt aan de gewenste uitkomst. Kort gezegd gaan elementen over het 'wat' en mechanismen over het 'hoe' van het bereiken van een gewenste uitkomst.

Figuur 3.1 Relatie vernieuwende elementen en werkzame elementen

Kleinschaligheid van detentievoorzieningen

➔ van invloed op: verbeteren psychisch welbevinden via faciliteren van een positief leefklimaat

Verschillende studies concluderen dat kleinschalige detentievoorzieningen een positieve invloed hebben op het psychisch welbevinden van gedetineerden.^{16-17,18} Gedetineerden in kleinschalige voorzieningen voelen zich namelijk veiliger dan gedetineerden in grootschaliger¹⁹ voorzieningen (bijvoorbeeld met een panopticum) en beoordelen daarnaast ook de contacten die ze hebben met detentiemedewerkers positiever.^{20-21,22} Kleinschalige detentievoorzieningen maken het tevens, volgens detentiemedewerkers, beter mogelijk om relationeel te beveiligen: het creëren van een veilige en therapeutische omgeving voor gedetineerden.^{23,24}

Beperkt beveiligingsniveau in een meer open detentiesetting

➔ van invloed op: verbeteren psychisch welbevinden via faciliteren van een positief leefklimaat

In een onderzoek naar de kwaliteit van leven in Nederlandse detentievoorzieningen is geconcludeerd dat gedetineerden in voorzieningen met een beperkt beveiligingsniveau het positiefst zijn over hun kwaliteit van leven, ten opzichte van gedetineerden in voorzieningen met een hoger beveiligingsniveau.²⁵ Tevens ervaren gedetineerden in voorzieningen met een beperkt beveiligingsniveau meer autonomie dan gedetineerden in voorzieningen met een hoger beveiligingsniveau. Dit kan bijdragen aan een beter

¹⁶ Beijersbergen, K. A., Dirkzwager, A. J. E., Van der Laan, P. H., & Nieuwbeerta, P. (2012). Zoeken naar de juiste bouwstenen. Het gevangenisontwerp en de detentiebeleving van gedetineerden. *Tijdschrift voor Criminologie*, 54(3), 211-231.

¹⁷ Beijersbergen, K.A., Dirkzwager, A.J.E., Van der Laan, P.H. & Nieuwbeerta, P. (2016). A social building? Prison architecture and staff-prisoner relationships. *Crime & Delinquency*, 62 (7), 843-874.

¹⁸ Johnsen, B., Granheim, P.K. & Helgsen, J. (2011). Exceptional prison conditions and the quality of prison life: Prison size and prison culture in Norwegian closed prisons. *European Journal of Criminology*, 8 (6), 515-529.

¹⁹ De termen 'kleinschalig' en 'grootschalig' zijn niet eenduidig in de literatuur gedefinieerd.

²⁰ Beijersbergen, K. A., Dirkzwager, A. J. E., Van der Laan, P. H., & Nieuwbeerta, P. (2012). Zoeken naar de juiste bouwstenen. Het gevangenisontwerp en de detentiebeleving van gedetineerden. *Tijdschrift voor Criminologie*, 54(3), 211-231.

²¹ Beijersbergen, K.A., Dirkzwager, A.J.E., Van der Laan, P.H. & Nieuwbeerta, P. (2016). A social building? Prison architecture and staff-prisoner relationships. *Crime & Delinquency*, 62 (7), 843-874.

²² Boone, M., Althoff, M., Koenraadt, F. & Timp, I. (2016). *Het leefklimaat in justitiële inrichtingen*. Den Haag: Boom criminologie.

²³ Souverein, F., Oostermeijer, S., Johns, D., Ross, S., Van Domburgh, L., Popma, A. & Mulder, E. (2023). Small-scale, community-embedded, youth justice facilities: lessons from Dutch reforms and recommendations for cross-jurisdictional implementation. *The Prison Journal*, 103 (5), 679-701.

²⁴ Souverein, F., Mulder, E., Van Domburgh, L. & Popma, A. (2023). Relational security: conceptualization and operationalization in small-scale, strengths-based, community-embedded youth justice facilities. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*. 17 (99), DOI: <https://doi.org/10.1186/s13034-023-00638-3>.

²⁵ Van Ginneken, E.F.J.C., Palmen, H., Bosma, A.Q., Nieuwbeerta, P. & Berghuis, M.L. (2018). The life in custody study: the quality of prison life in Dutch prison regimes. *Journal of Criminological Research, Policy and Practice*, 4 (4), 253-268.

ervaren leefklimaat voor gedetineerden en kan een eerste stap richting re-integratie zijn.²⁶ Hierbij wordt wel de kanttekening geplaatst dat een balans tussen de mate van autonomie en de mate van vrijheidsbeneming van invloed is op de veiligheid in de inrichting en het punitieve karakter van het detentieverblijf.²⁷

In een studie naar de verschillen tussen gesloten en open detentievoorzieningen in het Verenigd Koninkrijk en Noorwegen is geconcludeerd dat gedetineerden in open detentievoorzieningen meer veiligheid ervaren dan in gesloten detentievoorzieningen.²⁸ Dit draagt vervolgens bij aan het psychisch welbevinden van gedetineerden. Daarnaast bieden open detentievoorzieningen gedetineerden een goede voedingsbodem voor re-integratie in de samenleving door het faciliteren van een open, persoonlijke en respectvolle relatie tussen gedetineerden en detentiemedewerkers, waardoor gedetineerden zich meer gerespecteerd en vertrouwd voelen.²⁹ Verder bieden de open detentievoorzieningen meer ruimte aan gedetineerden om eigen keuzes te maken, hetgeen bijdraagt aan het gevoel van eigenaarschap over en verantwoordelijkheid voor hun eigen leven. Door het gevoel van eigenaarschap over hun leven zouden gedetineerden beter voorbereid kunnen zijn op re-integratie, omdat ze meer verantwoordelijkheid nemen om criminele activiteiten te vermijden.³⁰ Hoewel deze open detentievoorzieningen gekenmerkt worden door een laag beveiligingsniveau, hebben de bevindingen over open detentievoorzieningen uit deze onderzoeken betrekking op een buitenlandse context en kunnen daarmee mogelijk afwijken van open detentievoorzieningen in de Nederlandse context.

Regiobinding/detentie dichtbij woonplaats

➔ van invloed op: verbeteren psychisch welbevinden via onderhouden van het sociale netwerk

Uit de literatuurstudie van de plan- en procesevaluatie blijkt dat de nabijheid van de woonomgeving betere mogelijkheden biedt voor het onderhouden van contacten met naasten.³¹ De afstand tussen de detentievoorziening en de woonplaats blijkt, via het bezoek dat gedetineerden ontvangen, een indirecte invloed te hebben op onder andere het psychisch welbevinden van gedetineerden en de re-integratie in de samenleving. Naarmate de afstand tussen de woonplaats van betrokkene en de detentievoorziening kleiner is, worden de barrières voor betrokkenen lager om gedetineerden te bezoeken en zullen ze dit ook vaker doen.³² Hierdoor wordt het mogelijk gemaakt om bestaande relaties met vrienden en familie tijdens detentie in stand te houden, hetgeen bijdraagt aan het reduceren van het risico op recidive na detentie.³³ Behoud van bestaande relaties draagt eraan bij dat gedetineerden bij vrijlating een sociaal netwerk hebben voor hulp en ondersteuning.³⁴

Extramuraal werken en behouden van baan tijdens detentie

➔ van invloed op: behoud van werk, verbeteren psychisch welbevinden

Extramuraal werken hangt in de literatuur vaak samen met *work release programs* en kan zowel betrekking hebben op programma's waarin de gedetineerde zijn baan behoudt als programma's waarin de gedetineerde de mogelijkheid krijgt om een nieuwe baan te starten. Gedetineerden die deelnemen aan *work release programs* hebben een kleinere kans om te recidiveren dan gedetineerden die niet aan dergelijke programma's deelnemen.³⁵ Daarnaast bieden *work release programs* ook de mogelijkheid om baancompetenties te leren of te verbeteren, hetgeen bijdraagt aan de re-integratie in de samenleving.

²⁶ Boone, M., Althoff, M., Koenraadt, F. & Timp, I. (2016). *Het leefklimaat in justitiële inrichtingen*. Den Haag: Boom criminologie.

²⁷ Idem.

²⁸ Mjåland, K., Laursen, J., Schliehe, A., & Larmour, S.M. (2021). Contrasts in freedom: Comparing the experiences of imprisonment in open and closed prisons in England and Wales and Norway. *European Journal of Criminology*, 20 (5), 1641-1662.

²⁹ Andvig, E., Koffeld-Hamidane, S., Hanson Ausland, L. & Karlsson, B. (2021). Inmates' perceptions and experiences of how they were prepared for release from a Norwegian open prison. *Nordic Journal of Criminology*, 22 (2), 203-220.

³⁰ Idem.

³¹ Kuin, M., Verbeek, E., Mulder, E., & Homburg, G. (2021). *Evaluatie projecten 'Detentie lokaal en flexibel'*. Amsterdam: RegioPlan Beleidsonderzoek.

³² Berghuis, M., Palmen, H., Cohran, J. and Nieuwbeerta, P. (2022). Visitation enablers and barriers: Evaluating the influences of practical, relational, and experiential factors on visitation in Dutch prisons. *Crime & Delinquency*, 68 (12), 2225-2252.

³³ Berghuis, M., Nieuwbeerta, P., Palmen, H., Sentse, M., Van Hazebroek, B. & van Ginneken, E. (2022). Visitation patterns and post-release offending: Exploring variations in the timing, rate and consistency of prison visits. *Journal of Criminal Justice*. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2022.101904>.

³⁴ Idem.

³⁵ Seiter, R.P. & Kadela, K. (2003). Prisoner re-entry: what works, what does not, and what is promising. *Crime & Delinquency*, 49 (3), 360-388.

Tevens zouden gedetineerden het behoud van hun baan, of de mogelijkheid om extramuraal te werken, kunnen ervaren als een zinvolle dagbesteding, hetgeen ook bijdraagt aan een beter leefklimaat in detentie en op psychisch welbevinden.³⁶

Betrekken keten- en samenwerkingspartners bij detentietraject

➔ van invloed op: (behoud van) werk, (behoud van) woonsituatie, financiële situatie onder controle en verbeteren psychisch welbevinden

Ten tijde van de plan- en procesevaluatie was nog relatief weinig bekend over de invloed van betrokkenheid van ketenpartners tijdens detentie. Inmiddels zijn enkele studies verschenen over de samenwerking tussen detentievoorzieningen en organisaties buiten detentie.^{37,38} Hierbij wordt het belang van ondersteuning tijdens detentie, van professionals buiten detentie, onderstreept. Professionele ondersteuning van buiten detentie draagt bij aan de mate waarin gedetineerden voorbereid zijn op re-integratie als het gaat om a) het hebben of krijgen van een baan, b) een vast woonadres, c) een gezonde financiële situatie, d) toegang tot zorg en e) een geldig identiteitsbewijs.³⁹ Professionals van buiten detentie hebben – mogelijk in grotere mate dan detentiemedewerkers – kennis en expertise om gedetineerden te ondersteunen en vooral door te verwijzen naar relevante organisaties die hen kunnen ondersteunen met bijvoorbeeld het bereiken van een gezonde financiële situatie. In het onderzoek is geconcludeerd dat gedetineerden die (in aanvulling op de ondersteuning binnen detentie) professionele ondersteuning van buiten detentie ontvangen beter zijn voorbereid op re-integratie dan gedetineerden die deze ondersteuning niet ontvangen.⁴⁰

Het belang van de samenwerking met regionale keten- en netwerkpartners is tevens onderzocht in andere kleinschalige en open detentieprojecten zoals het Huis van Herstel⁴¹ en het project 3Noord.⁴² De samenwerking tussen de detentievoorziening en keten- en netwerkpartners creëert de mogelijkheid om gedetineerden specifieke ondersteuning aan te bieden op DJI-leefgebieden, zoals extramuraal werken en een gezonde financiële situatie.^{43,44} Door middel van de samenwerking met keten- en netwerkpartners is het mogelijk om op individueel niveau na te gaan welke ondersteuningsbehoeften er met het oog op re-integratie zijn voor gedetineerden. Op basis hiervan kan vervolgens een individueel plan opgesteld worden.⁴⁵

Positief leefklimaat in detentievoorziening

➔ van invloed op: verbeteren psychisch welbevinden

Leefklimaat lijkt in de literatuur niet eenduidig gedefinieerd te worden en kan uiteenvallen in verschillende aspecten die kunnen overlappen met kleinschaligheid en een beperkt veiligheidsniveau.⁴⁶ Eerder genoemde thema's, zoals door gedetineerden ervaren veiligheid en autonomie en de relatie tussen gedetineerde en detentiemedewerker, kunnen onder andere betrekking hebben op het leefklimaat. Hoewel leefklimaat niet eenduidig gedefinieerd lijkt te worden, is recentelijk een instrument geïntroduceerd dat het detentieklimaat meet.⁴⁷ Binnen dit instrument staan enkele van de bovenstaande aspecten van het leefklimaat centraal, zoals de relaties tussen gedetineerden en detentiemedewerkers, ervaren veilig-

³⁶ Boone, M., Althoff, M., Koenraadt, F. & Timp, I. (2016). *Het leefklimaat in justitiële inrichtingen*. Den Haag: Boom criminologie.

³⁷ Pasma, A.J., Van Ginneken, E., Palmen, H. & Nieuwbeerta, P. (2022). How do visit facilitation and accessibility of prisons relate to visits from professionals and volunteers? *Crime & Delinquency*. DOI: <https://doi.org/10.1177/0011128722112847>.

³⁸ Pasma, A.J., Van Ginneken, E., Palmen, H. & Nieuwbeerta, P. (2023). Professional support and re-entry preparedness among prisoners. *Criminology & Criminal Justice*. DOI: <https://doi.org/10.1177/17488958231161432>.

³⁹ Idem.

⁴⁰ Idem.

⁴¹ Talen, A. (2023). *Voortgangsrapportage project Huis van Herstel*. Almelo: Penitentiare Inrichting Almelo.

⁴² Gunnink, L., Althoff, M. & van der Wolf, M.J.F. (2022). *Voorzorg als nazorg: Evaluatie van het Koers en Kansen project 3Noord 'Sanctie-uitvoering op regionale maat'*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

⁴³ Idem.

⁴⁴ Van Beek, G. (2022). Werkzame elementen in de begeleiding van delinquenten met schulden. *Tijdschrift voor Schuldsanering*, 4, 8-11.

⁴⁵ Gunnink, L., Althoff, M. & van der Wolf, M.J.F. (2022). *Voorzorg als nazorg: Evaluatie van het Koers en Kansen project 3Noord 'Sanctie-uitvoering op regionale maat'*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

⁴⁶ Boone, M., Althoff, M., Koenraadt, F. & Timp, I. (2016). *Het leefklimaat in justitiële inrichtingen*. Den Haag: Boom criminologie.

⁴⁷ Bosma, A.Q., Van Ginneken, E., Palmen, H., Pasma, A.J., Beijersbergen, K.A. & Nieuwbeerta, P. (2020). A new instrument to measure prison climate: the psychometric quality of the prison climate questionnaire. *The Prison Journal*, 100 (3), 355-380.

heid, contacten met de buitenwereld, autonomie en de beschikbare faciliteiten in een detentievoorziening. Met name de relaties van gedetineerden onderling en met detentiemedewerkers lijken van belang voor het leefklimaat. In dit kader is het begrip *relationeel beveiligen* relevant: een concept dat richtlijnen voor detentiemedewerkers bevat om het leven in een detentievoorziening voor gedetineerden veilig en therapeutisch te maken.⁴⁸ Relationeel beveiligen is volgens detentiemedewerkers beter te realiseren naarmate de detentievoorzieningen kleinschaliger zijn.⁴⁹

3.2 Toepassing werkzame mechanismen

Op basis van de documentstudie en de aanvullende interviews is inzichtelijk gemaakt hoe het kleinschalige, open karakter van de KVM en de regiobinding in de praktijk zijn vormgegeven. Vervolgens is de uitvoeringspraktijk vergeleken met de inzichten uit de literatuurstudie over de vernieuwende elementen en werkzame mechanismen. Hieronder zijn de bevindingen per vernieuwend element beschreven.

Kleinschaligheid van detentievoorzieningen

Op de afdeling van de KVM, 'de Nederhof', zijn in totaal tien plekken voor de KVM en maximaal veertig plaatsen met de titel BBA. Door de kleinschalige setting van de KVM wijkt het dagelijkse leven van gedetineerden af van een reguliere, intramurale afdeling. Gedetineerden dragen in de KVM bijvoorbeeld de verantwoordelijkheid voor verschillende dagtaken, zoals het bereiden van avondeten, schoonmaak en boodschappen doen. De gedetineerden dragen daarmee niet alleen verantwoordelijkheden voor zichzelf, maar ook voor medegedetineerden. Deze verantwoordelijkheid draagt bij aan de manier waarop gedetineerden met elkaar samenleven in de KVM. Medewerkers van de KVM wijzen erop dat gedetineerden in de KVM meer interactie hebben met elkaar en met de detentiemedewerkers dan bijvoorbeeld in grootschaliger detentievoorzieningen. Uit een aanvullend interview blijkt dat het kleinschalige karakter ook bijdraagt aan de mogelijkheden tot *relationeel beveiligen*: het is voor detentiemedewerkers beter mogelijk om op een persoonlijke manier met gedetineerden te communiceren.

Uit de aanvullende interviews blijkt ook dat de kleinschalige setting, volgens respondenten, bijdraagt aan het creëren van een positief *leefklimaat* waarin gedetineerden samenwerken en elkaar ondersteunen. De samenstelling van de kleine groep gedetineerden speelt hierbij een rol. In dit kader wordt genoemd dat op de afdeling van de KVM zowel KVM-gedetineerden als BBA-gedetineerden worden geplaatst: beide groepen lijken elkaar ten positieve te ondersteunen. Gedetineerden die op BBA-plaatsen zitten, helpen zelfmelders in de KVM met de dagelijkse gang van zaken in detentie, zoals het belang van afspraken nakomen en de omgang met detentiemedewerkers. Zelfmelders in de KVM ondersteunen op hun beurt gedetineerden in de BBA bij de omgang in recent verkregen vrijheden (bijvoorbeeld naar de supermarkt gaan of het bezitten van een smartphone).

Vergelijking met de wetenschappelijke literatuur:

- De opzet en de inrichting van de KVM hebben een kleinschalig karakter. De documentatie en aanvullende interviews wijzen erop dat het kleinschalige karakter van de detentievoorziening doorwerkt in het leefklimaat en de mogelijkheden tot betere contacten tussen gedetineerden onderling met detentiemedewerkers, waardoor mogelijk wordt bijdragen aan het psychisch welbevinden van de gedetineerden in de KVM.
- Diverse wetenschappelijke studies concluderen dat kleinschalige detentievoorzieningen bijdragen aan het psychisch welbevinden van gedetineerden doordat ze zich veiliger voelen en positiever zijn over hun contacten met detentiemedewerkers.
- De uitvoeringspraktijk van de KVM lijkt daarmee in overeenstemming met de wetenschappelijke literatuur over kleinschalige detentievoorzieningen.

⁴⁸ Souverein, F., Mulder, E., Van Domburgh, L. & Popma, A. (2023). Relational security: conceptualization and operationalization in small-scale, strengths-based, community-embedded youth justice facilities. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*. 17 (99), DOI: <https://doi.org/10.1186/s13034-023-00638-3>.

⁴⁹ Souverein, F., Oostermeijer, S., Johns, D., Ross, S., Van Domburgh, L., Popma, A. & Mulder, E. (2023). Small-scale, community-embedded, youth justice facilities: lessons from Dutch reforms and recommendations for cross-jurisdictional implementation. *The Prison Journal*, 103 (5), 679-701.

Beperkt beveiligingsniveau in een meer open detentiesetting

De KVM heeft een beperkt beveiligingsniveau en is geplaatst buiten de muren (en de perimeterbeveiliging) van de PI Middelburg in het gebouw 'de Nederhof'. Het open karakter van de KVM biedt gedetineerden ten eerste de mogelijkheid om hun **werk** te (blijven) uitvoeren. Deze mogelijkheid ontbreekt in een reguliere, gesloten detentiesetting.

Ten tweede biedt de open setting van de KVM ook de mogelijkheid om gebruik te maken van andere vormen van **vrijtijdsbesteding** (zoals de sportschool of een bibliotheek) dan in een reguliere, gesloten detentiesetting. Een belangrijke voorwaarde hierbij is dat de vrijtijdsbesteding – net zoals extramuraal werken – controleerbaar is. Uit de aanvullende interviews blijkt dat de invulling van de vrijtijdsbesteding zo veel mogelijk buiten de muren van de PI plaatsvindt. De KVM is steeds beter in staat om hierin maatwerk te bieden. Daarbij wordt in afstemming met de gedetineerde bepaald welke vrijtijdsbesteding passend is, binnen de voorwaarden van de KVM en het vergeldende karakter van de detentiestraf. De controleerbaarheid van de tijdsbesteding en het continu delen van de locatiegegevens (middels gps) zijn daarbij vereist. Uit de aanvullende interviews blijkt dat daarbij steeds de balans gezocht moet worden tussen inzetten op verminderen van detentieschade enerzijds en het punitieve karakter van de straf anderzijds.

Ten derde is het open karakter van de KVM van invloed op de relatie van de gedetineerden in de KVM met hun **sociale netwerk**. In de KVM is het eenvoudiger om bezoek te ontvangen dan op reguliere, gesloten afdelingen van een PI. Bezoek in de KVM wordt bijvoorbeeld in mindere mate gecontroleerd. Daarnaast hebben gedetineerden in de KVM ook de beschikking over hun smartphone waardoor ze telefonisch (al dan niet met beeld) contact kunnen onderhouden met hun familie en vrienden.

Vergelijking met de wetenschappelijke literatuur:

- De KVM bestaat uit een detentievoorziening met een beperkt beveiligingsniveau en heeft daardoor een open karakter. Uit de documentatie en aanvullende interviews blijkt dat de open setting een vereiste is voor het behoud van (extramuraal) werk, extramurale invulling van vrijtijdsbesteding en het onderhouden van het sociale netwerk.
- De wetenschappelijke literatuur wijst erop dat een dergelijke open setting met een beperkt beveiligingsniveau, door de relatief hoge mate van autonomie van gedetineerden, een positieve invloed heeft op het (psychisch) welbevinden van de gedetineerden. In de literatuur wordt ook besproken dat deze autonomie (samen met een respectvolle omgang tussen gedetineerden en detentiewerkers) van belang kan zijn voor de voorbereiding op de terugkeer naar de samenleving.
- De opzet en de invulling van de KVM lijken in overeenstemming te zijn met de wetenschappelijke inzichten hieromtrent.

Regiobinding/detentie dichtbij woonplaats

Op basis van de documentatie over de KVM blijkt het lokale karakter van de KVM voornamelijk in dienst te staan van **behoud van werk** door de mogelijkheden tot controle hierop vanuit de KVM.⁵⁰ In de selectiecriteria voor plaatsing in de KVM is opgenomen dat de persoon woonachtig moet zijn in Zeeland en West-Brabant en dat de reistijd naar werk maximaal tien uur per week mag bedragen. Doordat de afstand tussen de KVM en de werklocaties relatief klein is, kunnen bijvoorbeeld onaangekondigde locatiebezoeken plaatsvinden. De nabijheid vergemakkelijkt bovendien de afstemming tussen de KVM en de werkgevers. Daarbij wijst de documentatie over de KVM erop dat de betrokkenheid van werkgevers bij de KVM de stigmatisering van delinquenten op de arbeidsmarkt lijkt tegen te gaan.⁵¹

Uit de aanvullende interviews blijkt ook dat de mogelijkheden tot **bezoek van familie en vrienden** in de KVM goed worden benut. Een hoge bezetting van de KVM blijkt de personele en facilitaire capaciteit voor bezoek in het weekend onder druk te zetten. De KVM beschikt over één ruimte waar bezoek ontvangen kan worden. In de praktijk regelen op dit moment gedetineerden onderling wie op welk moment in die ruimte bezoek kan ontvangen. Mogelijk komt de beperkte afstand tussen de werklocatie en de

⁵⁰ Thompson, D. (2023). *Eindrapportage Kleinschalige Voorziening Middelburg*. Middelburg: Penitentiare Inrichting de Nederhof.

⁵¹ Idem.

detentievoorziening ook de mogelijkheden voor bezoek ten goede, doordat daardoor (meestal) ook de woonlocatie relatief dichtbij de detentievoorziening is.

Vergelijking met de wetenschappelijke literatuur:

- De regiobinding wordt in de KVM vooral ingevuld door de selectie van zelfmelders die woonachtig zijn in Zeeland en West-Brabant en de vereiste nabijheid van de werklocatie: de KVM moet controles kunnen uitvoeren bij de werklocatie. Daarnaast blijkt uit de aanvullende interviews dat het lokale karakter van de KVM ook het gebruik van bezoekmogelijkheden, en daarmee het onderhouden van het sociaal netwerk, ten goede lijkt komen.
- De wetenschappelijke literatuur wijst vooral op de bijdrage van regiobinding aan het in stand houden van het sociaal netwerk, doordat de drempel voor bezoek in de gevangenis relatief laag is wanneer de afstand tussen de woonlocatie en de detentielocatie beperkt is.
- De uitvoeringspraktijk van de KVM lijkt in overeenstemming met de literatuur over detentie dicht bij de woonplaats voor het onderhouden van het sociale netwerk. De praktisch ingegeven voorwaarde van de KVM dat de werklocatie nabij de KVM moet zijn, is niet teruggevonden in de literatuur over regiobinding.

Extramuraal werken en behouden van baan tijdens detentie

Een vereiste voor plaatsing in de KVM is dat de zelfmelder een zinvolle dagactiviteit (**werk of dagbesteding**) van minimaal 24 uur per week heeft, die te controleren is en die bijdraagt aan de doelstelling van de KVM. De KVM gaat hierbij uit van de bestaande situatie voorafgaand aan de detentieperiode: de gedetineerde beschikt al over de baan of de dagbesteding voor de plaatsing in de KVM. De opzet en de inrichting van de KVM maken het mogelijk om extramuraal te blijven werken (of dagbesteding te bezoeken). Tijdens het verblijf in de KVM ontvangen gedetineerden ondersteuning van een mentor bij het behouden van werk, via wekelijkse gesprekken. Tijdens de mentorgesprekken wordt een persoonlijk plan opgesteld waarin ingezet wordt op het behoud van werk/dagbesteding, het verminderen van risicofactoren en het bevorderen van beschermende factoren. Daarbij wordt ook de aanpak van schulden en openstaande boetes (indien aanwezig) betrokken.

Doordat het werk behouden blijft, worden – zo blijkt uit de documentatie en de aanvullende interviews – ook andere beschermende factoren bevorderd, zoals een **gezonde financiële situatie** en de doorwerking daarvan op de thuissituatie. Doordat het werk tijdens de detentieperiode behouden blijft, kunnen gedetineerden hun gezin financieel blijven ondersteunen door het inkomen uit werk, hetgeen bijdraagt aan het verminderen van de detentieschade voor het gezin van een gedetineerde. Daarnaast kunnen gedetineerden door het behoud van werk ook eventuele afbetalingsregelingen voor schulden (bijvoorbeeld bij het CJIB) voortzetten. Dit draagt bij aan een gezonde financiële situatie.

Vergelijking met de wetenschappelijke literatuur:

- De opzet en de invulling van de KVM zijn gericht op het voortzetten van de bestaande baan/dagbesteding tijdens en na detentie. Op grond van de selectiecriteria voor plaatsing in de KVM beschikken de gedetineerden in de KVM daarom over zinvolle dagbesteding zoals betaald werk of andere zinvolle dagbesteding. In de documentatie en de aanvullende interviews wordt tevens benoemd dat het behouden van werk en daarmee de inkomsten, ook bijdragen aan een gezonde financiële situatie en (de financiële situatie van) het gezin/de thuissituatie.
- De wetenschappelijke literatuur wijst erop dat (behoud van) werk tijdens detentie bijdraagt aan het psychisch welbevinden van gedetineerden en het leefklimaat in detentie. Werken tijdens detentie draagt volgens de literatuur bovendien bij aan re-integratie in de samenleving na detentie en biedt gedetineerden de mogelijkheid om competenties bij te leren of te verbeteren.
- De uitvoeringspraktijk van de KVM lijkt in overeenstemming met de inzichten uit de wetenschappelijke literatuur over de bijdrage van extramuraal werken tijdens detentie aan re-integratie. De doorwerking van het behoud van werk en inkomsten op andere gebieden zoals een gezonde financiële situatie (voor de gedetineerde zelf en in het verlengde de thuissituatie/het gezin) zijn niet teruggevonden in de literatuur.

Betrekken keten- en samenwerkingspartners bij detentietraject

Uit de documentatie en de aanvullende interviews blijkt dat keten- en samenwerkingspartners input leveren voor de pre-scan van de zelfmelders die (mogelijk) in aanmerking komen voor plaatsing in de KVM. Zij leveren relevante dossierinformatie aan om te onderzoeken in hoeverre er contra-indicaties zijn om zelfmelders in de KVM te plaatsen. Volgens documentatie zijn zowel ketenpartners als medewerkers van de KVM tevreden over de samenwerking en het verloop van het proces.⁵²

Uit de aanvullende interviews blijkt dat ketenpartners niet alleen bij de pre-scan, maar ook tijdens het verblijf van gedetineerden in de KVM kunnen worden betrokken. Als gevolg van het open karakter van de KVM en op grond van het persoonlijk plan dat wordt opgesteld tijdens mentorgesprekken in de KVM, kunnen gedetineerden gebruikmaken van **ondersteuning door ketenpartners**. Deze ondersteuning van ketenpartners kan bijvoorbeeld plaatsvinden in de vorm van een schuldenaangepak of geestelijke gezondheidszorg. Uit de documentstudie en de aanvullende interviews blijkt dat de KVM in mindere mate inzet op verslavingszorg, doordat voorafgaand aan plaatsing in de KVM (tijdens de pre-scan) gescreend wordt op middelengebruik dat structurele dagbesteding in de weg staat: middelengebruik is niet toegestaan tijdens deelname aan het KVM-programma. Gedetineerden krijgen bij binnenkomst in de KVM een urinecontrole die op dat moment nog positief mag zijn. Tijdens het verblijf worden vervolgens regelmatig urinecontroles uitgevoerd. Deze moeten negatief zijn om in de KVM te mogen blijven. In het geval van een positieve urinecontrole tijdens verblijf in de KVM zal de gedetineerde intramuraal worden geplaatst.

Vergelijking met de wetenschappelijke literatuur:

- Uit de documentatie en de aanvullende interviews blijkt dat de KVM er met keten- en samenwerkingspartners tijdens detentie naar streeft bij te dragen aan een gezonde financiële situatie en toegang tot (psychische) zorg. Dit gebeurt op grond van individuele ondersteuningsbehoeften via het persoonlijke plan, waarin een persoonlijk doel is opgenomen dat bij moet dragen aan de doelen van de KVM (zoals baanbehoud).
- De wetenschappelijke literatuur wijst op de meerwaarde voor re-integratie van maatwerk door extramurale, professionele ondersteuning van ketenpartners op diverse terreinen. De literatuur noemt bijvoorbeeld ondersteuning rondom baan(behoud), een vast woonadres, een gezonde financiële situatie, toegang tot zorg en een geldig identiteitsbewijs.
- De uitvoeringspraktijk van de KVM lijkt aan te sluiten op de inzichten uit de wetenschappelijke literatuur: op basis van het persoonlijk plan en de samenwerking met ketenpartners kan ondersteuning geboden worden op basis van persoonlijke ondersteuningsbehoeften.

Positief leefklimaat in detentievoorziening

In de KVM wordt geïnvesteerd in het creëren van een leefklimaat waarin gedetineerden zich veilig voelen en waarin het **psychisch welbevinden** van gedetineerden wordt bevorderd. De KVM streeft ernaar om (zoals hierboven al genoemd) de relatie van gedetineerden onderling en met detentiemedewerkers ten positieve te beïnvloeden door het kleinschalige karakter, persoonlijke begeleiding via mentorgesprekken, de relatief grote mate van autonomie (bijvoorbeeld door bezit van een smartphone) en gedeelde verantwoordelijkheid voor huishoudelijke taken in de detentiesetting. Dit draagt volgens de documentatie en de aanvullende interviews ook bij aan een veilig leefklimaat in de KVM.⁵³

Vergelijking met de wetenschappelijke literatuur:

- In de KVM wordt met name ingezet op een positief leefklimaat door persoonlijke begeleiding (mentoraat), een zekere mate van autonomie en onderlinge verantwoordelijkheden van gedetineerden, in een kleinschalige setting.
- De wetenschappelijke literatuur onderschrijft het belang van deze aspecten voor een positief leefklimaat in detentie.
- De setting en de werkwijze van de KVM lijken in overeenstemming met de wetenschappelijke literatuur over het faciliteren van een positief leefklimaat in detentievoorzieningen.

⁵² Thompson, D. (2023). *Eindrapportage Kleinschalige Voorziening Middelburg*. Middelburg: Penitentiare Inrichting de Nederhof.

⁵³ Idem.

3.3 Tussentijdse conclusie

In dit hoofdstuk zijn de inzichten uit de wetenschappelijke literatuur over de werkzame mechanismen van kleinschalige, regionale en open vormen van detentie uiteengezet. Daarbij is ingegaan op de mate waarin de inzichten uit de wetenschappelijke literatuur in de KVM worden toegepast. De bevindingen in dit hoofdstuk beantwoorden de eerste onderzoeksvraag:

1. Wat is er in de wetenschappelijke literatuur bekend over de werkzame mechanismen van kleinschalige, regionale en open vormen van detentie? En in hoeverre worden die inzichten toegepast in de pilot KVM?

In de wetenschappelijke literatuur is ondersteuning gevonden voor de werkzame mechanismen in kleinschalige, regionale en open vormen van detentie:

- kleinschaligheid van detentievoorzieningen: van invloed op het psychisch welbevinden via het faciliteren van een positief leefklimaat;
- beperkt beveiligingsniveau in een meer open detentiesetting: van invloed op het psychisch welbevinden via het faciliteren van een positief leefklimaat;
- regiobinding/detentie dichtbij woonplaats: van invloed op het psychisch welbevinden via (de mogelijkheden tot) het onderhouden van het sociale netwerk;
- extramuraal werken en behoud van baan tijdens detentie: van invloed op behoud van werk en het psychisch welbevinden;
- betrekken keten- en samenwerkingspartners bij detentietraject: van invloed op (behoud van) werk, de woonsituatie, de financiële situatie onder controle houden/krijgen en het psychisch welbevinden;
- positief leefklimaat (ondersteunend relationeel leefklimaat) in de detentievoorziening: van invloed op het psychisch welbevinden.

Hieruit volgt dat een positief leefklimaat in detentievoorzieningen een mediërende variabele is voor de invloed van kleinschalige detentievoorzieningen met een beperkt beveiligingsniveau in een meer open setting. Hetzelfde geldt voor de invloed van regiobinding/detentie dicht bij de woonplaats: de invloed van een dergelijke setting is van invloed op het psychisch welbevinden van gedetineerden door de mogelijkheden voor het onderhouden van het sociale netwerk die daaruit voortkomen.

De vergelijking van de inzichten uit de literatuur met de uitvoeringspraktijk van de KVM leert dat de volgende werkzame elementen overwegend in de KVM worden toegepast:

- Kleinschaligheid van detentievoorzieningen:
 - De uitvoeringspraktijk van de KVM lijkt, door de inrichting van de KVM, in overeenstemming met de wetenschappelijke literatuur over kleinschalige detentievoorzieningen.
- Beperkt beveiligingsniveau in een meer open detentiesetting:
 - De opzet en de invulling van de KVM, met een locatie buiten de beveiligingsschil van PI Middelburg, lijken in overeenstemming te zijn met de wetenschappelijke inzichten hieromtrent.
- Regiobinding/detentie dicht bij woonplaats:
 - Door de selectiecriteria voor instroom in de KVM lijkt de uitvoeringspraktijk van de KVM in overeenstemming met de literatuur over detentie dicht bij de woonplaats voor het onderhouden van het sociale netwerk. De praktisch ingegeven voorwaarde van de KVM dat de werklocatie nabij de KVM moet zijn, is niet teruggevonden in de literatuur over regiobinding.
- Extramuraal werken en behoud van baan tijdens detentie:
 - Doordat gedetineerden in de KVM tijdens hun verblijf hun extramurale werk blijven uitvoeren, lijkt de uitvoeringspraktijk van de KVM in overeenstemming met de inzichten uit de wetenschappelijke literatuur over de bijdrage van extramuraal werken tijdens detentie aan re-integratie. De doorwerking van het behoud van werk en inkomsten op andere gebieden zoals een gezonde financiële situatie (voor de gedetineerde zelf en in het verlengde de thuissituatie/het gezin) zijn niet teruggevonden in de literatuur.

- Betrekken keten- en samenwerkingspartners bij detentietraject:
 - De uitvoeringspraktijk van de KVM lijkt aan te sluiten op de inzichten uit de wetenschappelijke literatuur hierover: op basis van het persoonlijk plan en de samenwerking met ketenpartners kan ondersteuning geboden worden op basis van persoonlijke ondersteuningsbehoeften.
- Positief leefklimaat (ondersteunend relationeel leefklimaat) in de detentievoorziening:
 - De setting en de werkwijze van de KVM lijken in overeenstemming met de wetenschappelijke literatuur over het faciliteren van een positief leefklimaat in detentievoorzieningen.

Kenmerken en ontwikkeling populatie

4

4 Kenmerken en ontwikkeling populatie

In dit hoofdstuk worden de opbrengsten van het registratieonderzoek en de dossierstudie beschreven. De opbrengsten van deze onderzoeksactiviteiten geven inzicht in de kenmerken van de populatie van de KVM en het verloop van gedetineerden in de KVM. Daarnaast is met deze onderzoeksactiviteiten de ontwikkeling in de leefsituatie van gedetineerden en de DJI-leefgebieden, tussen in- en uitstroom, inzichtelijk gemaakt. De bevindingen in dit hoofdstuk beantwoorden de tweede en derde onderzoeksvraag.

4.1 Toelichting op het registratie- en dossieronderzoek

Registratieonderzoek: dataverzameling en beperkingen van de data

Met de opbrengsten van het registratieonderzoek wordt de tweede onderzoeksvraag beantwoord:

2. Hoe zien de populatie en het verloop van gedetineerden in de KVM eruit?
 - a. Hoeveel zelfmelders kregen een oproep voor deelname aan de KVM? En hoeveel gedetineerden zijn er in de KVM geweest sinds de start van de pilot?
 - b. Voor welke delicten zijn gedetineerden in de KVM veroordeeld?
 - c. Wat is de (gemiddelde) detentieduur die de gedetineerden in de KVM opgelegd hebben gekregen?
 - d. Hoeveel van de gedetineerden hebben de volledige detentieduur op de KVM uitgezeten?
 - e. Hoeveel van de gedetineerden in de KVM zijn later toch intramuraal geplaatst?
 - f. Wat is de gemiddelde tijd tussen het ontvangen van een zelfmeldstatus en de oproep door DJI van de gedetineerden in de KVM?

Dataverzameling

Voor het registratieonderzoek zijn bij DIZ (van DJI) gegevens opgevraagd over alle gedetineerden die sinds de opening van de KVM zijn ingestroomd. Deze gegevens gaan over:

- de leeftijd en het geslacht van de gedetineerden;
- de delicten waarvoor de gedetineerden zijn veroordeeld;
- de delicthistorie van de gedetineerden;
- de detentieduur van de gedetineerden;
- het aantal gedetineerden dat de volledige detentieduur in de KVM heeft uitgezeten;
- het aantal gedetineerden dat alsnog intramuraal is geplaatst;
- de tijd tussen de datum waarop DIZ de oproep voor zelfmelding heeft verstuurd en de datum waarop de gedetineerde in de KVM is ingestroomd.

Daarnaast zijn gegevens opgevraagd over het totaal aantal zelfmelders dat een oproep voor deelname aan de KVM heeft gekregen. Omdat de KVM zelfstandig de oproep verstuurt, beschikt DIZ niet over deze gegevens. Daarom zijn deze gegevens bij de KVM opgevraagd. Voor het registratieonderzoek zijn gegevens opgevraagd over de periode 2020-2023.

Beperkingen van de data

De bevindingen zijn uitgesplitst naar het jaar waarin de gedetineerden zijn ingestroomd in de KVM. De uitzondering hierop zijn de gegevens over de delicthistorie. Uitsplitsing van deze gegevens per instroomjaar zou, gezien de relatief lage aantallen, resulteren in herleidbaarheid van de data. Daarom worden deze gegevens uitsluitend voor de totale populatie van de KVM gepresenteerd.

Bij DIZ zijn voor het registratieonderzoek, ter beantwoording van onderzoeksvraag 2f, ook gegevens opgevraagd over de datum waarop de zelfmeldstatus is toegekend (door het CJIB). Deze gegevens kunnen niet door DIZ worden verstrekt omdat hij niet over deze gegevens blijkt te beschikken. Als alternatief zijn registratiegegevens bij DIZ opgevraagd over de datum waarop zelfmelders zijn opgeroepen voor deelname aan de KVM en de datum van instroom in de KVM. Daarmee kan inzicht worden gegeven in het gemiddeld aantal dagen tussen de oproep en de daadwerkelijke instroom in de KVM.

Dossierstudie: dataverzameling, operationalisering en beperkingen van de data

Met de opbrengsten van de dossierstudie wordt de derde onderzoeksvraag beantwoord:

3. Wat was de ontwikkeling in de leefsituatie (werk/inkomen/ huisvesting/zorg etc.) en de DJI-leefgebieden van de zelfmelders in de KVM, tussen het moment van in- en uitstroom?

Dataverzameling

Voor de dossierstudie zijn bij DJI dossiers opgevraagd over alle gedetineerden die sinds de opening in 2020 zijn ingestroomd in de KVM tot en met december 2023. De dossiers van gedetineerden die op het moment dat de dossierstudie plaatsvond nog in de KVM verbleven, zijn op locatie bij PI Middelburg bestudeerd. De dossiers van gedetineerden die de KVM al hadden verlaten, zijn digitaal ontvangen van DIZ. De dossiers bestaan uit de Detentie- en Re-integratieregistraties van de gedetineerden die zijn opge maakt tijdens de periode dat ze in de KVM verbleven.

Uit de dossiers zijn met behulp van een dataframe op gestructureerde wijze gegevens verzameld. De toelichting op het dataframe is opgenomen in bijlage 2. Het gaat om gegevens over de leefsituatie en de situatie op de DJI-leefgebieden ten tijde van in- en uitstroom:

- de leefsituatie: werk, inkomen, schulden, huisvesting, zorg en sociaal netwerk van gedetineerden;
- de DJI-leefgebieden: geldig identiteitsbewijs, onderdak, inkomen/uitkering, zorg en schulden.

Onderscheid en overlap tussen de leefsituatie en DJI-leefgebieden:

Bij de DJI-leefgebieden onderdak en inkomen/uitkering wordt gekeken naar *zicht op* respectievelijk onderdak en inkomen/uitkering in de toekomst (na detentie) op het moment van in- en uitstroom. Bij de leefsituatie rondom werk, inkomen en huisvesting is gekeken naar de feitelijke situatie op het moment van in- en uitstroom. Hierdoor bestaat enige overlap tussen de leefsituatie en de DJI-leefgebieden, maar komen deze niet volledig overeen. Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat iemand op het moment van uitstroom weet dat zijn huurcontract over enkele maanden ingaat. Deze persoon heeft dan geen permanente huisvesting op het moment van uitstroom, maar wel zicht op permanente huisvesting in de toekomst. Dit is dan in de dossierstudie opgenomen als aanwezigheid van zicht op onderdak (DJI-leefgebied) en afwezigheid van huisvesting (leefsituatie) op het moment van uitstroom.

Operationalisering

Het moment van instroom is de dag dat de gedetineerde de KVM binnenkomt. Informatie over het moment van uitstroom is gebaseerd op de registraties van het laatste multidisciplinair overleg (MDO) voordat de gedetineerde de KVM verlaat. Het MDO vindt elke zes weken plaats, waardoor de gegevens over de situatie ten tijde van uitstroom gaan over de situatie maximaal zes weken voor de daadwerkelijke uitstroom. Door de zeswekelijkse cyclus van het MDO varieert de periode tussen het meetmoment en de daadwerkelijke uitstroom per gedetineerde.

Beperkingen van de data

De dataverzameling op locatie bij de KVM en bij DJI heeft dossiers over 23 gedetineerden opgeleverd (zie tabel 4.1). In het registratieonderzoek zijn gegevens beschikbaar over 34 gedetineerden. De dossiers van elf gedetineerden die in de KVM zijn geplaatst heeft DJI niet kunnen aanleveren: van zeven van deze elf gedetineerden heeft DJI de dossiers in hun registratiesysteem geïdentificeerd, maar daarin waren geen Detentie- en Re-integratieregistraties beschikbaar over hun tijd in de KVM. Daarnaast geldt dat tot 2022 in de registraties van DJI geen onderscheidend kenmerk is toegekend aan personen die in de KVM zijn geplaatst, waardoor hun dossiers moeilijk of niet te identificeren zijn in de systemen van DJI. Hierdoor kon DJI de dossiers van de overige vier gedetineerden niet aanleveren.

Van de 23 gedetineerden waarover dossiers beschikbaar zijn, zaten er vier nog in de KVM ten tijde van de dossierstudie; ze waren nog niet uitgestroomd. Van drie anderen is op basis van de dossiers niet duidelijk hoe hun situatie eruit zag op het moment dat ze uit de KVM stroomden. Deze drie zijn vanuit de KVM intramuraal (naar een gesloten detentievoorziening) geplaatst, waardoor ze de opgelegde detentie niet volledig in de KVM hebben uitgezeten. Uit hun dossiers is niet op te maken op welk moment ze intramuraal zijn geplaatst. Daardoor is niet vast te stellen welke activiteiten in de KVM hebben plaatsge-

vonden en welke na plaatsing in een regulier detentieregime. Het is zodoende niet mogelijk om een betrouwbaar beeld te geven van hun situatie bij uitstroom van de KVM. Bijgevolg zijn op basis van de dossierstudie over zestien gedetineerden gegevens bekend over hun leefsituatie en de DJI-leefgebieden bij zowel instroom als uitstroom.

In de paragraaf 4.3 zijn de resultaten weergegeven van de dossierstudie over de leefsituatie van de gedetineerden en de ontwikkeling op de DJI-leefgebieden. Om een betrouwbare vergelijking te maken tussen de situatie bij in- en uitstroom, zijn alleen de dossiers van de zestien gedetineerden meegenomen die informatie bevatten over zowel de situatie bij instroom als bij uitstroom. In de laatste subparagraaf van 4.3 zijn de bevindingen over de overige zeven gedetineerden weergegeven waarvan geen uitstroomgegevens bekend zijn, doordat ze nog niet waren uitgestroomd, of door intramurale plaatsing.

Tabel 4.1 Aantal gedetineerden in de dossierstudie

	Aantal
Aantal gedetineerden in registratieonderzoek	34
Aantal gedetineerden waarvan het dossier is geïdentificeerd door DJI	30
Aantal gedetineerden waarvan Detentie- en Re-integratie registraties beschikbaar waren	23
Aantal gedetineerden dat was uitgestroomd ten tijde van het dossier onderzoek	19
Aantal gedetineerden dat de volledige detentieduur in de KVM heeft verbleven	16
<i>Aantal gedetineerden in de dossierstudie</i>	<i>16</i>

Bron: registraties DJI (DIZ)

4.2 Kenmerken populatie

Op basis van het registratieonderzoek presenteren we hieronder de bevindingen over de kenmerken en het verloop van de populatie in de KVM.

Algemene kenmerken populatie en zelfmelders

Op basis van de registraties van de KVM kan inzicht gegeven worden in het proces voor instroom in de KVM. Dat proces bestaat uit een aantal fases beginnend bij het startsignaal vanuit DIZ aan de KVM, een pre-scan waarin contra-indicaties voor plaatsing worden onderzocht, het uitnodigen van de zelfmelders voor een telefonische intake en een uitgebreidere screening op basis van informatie van onder andere de reclassering en een werkgeversbezoek (zie voor een uitgebreidere toelichting op de toelatingscriteria en het instroomproces paragraaf 2.2 en 2.3).

Uit de registraties blijkt over de periode 2020 t/m 2023 dat een kwart van de zelfmelders die door DIZ aan de KVM zijn doorgezet, daadwerkelijk in de KVM is ingestroomd. In tabel 4.2 is het aantal zelfmelders dat door de diverse stappen van het instroomproces (waarin de zelfmelders worden getoetst op de toelatingscriteria van de KVM) stroomt weergegeven.

Tabel 4.2 Doorlopen van instroomproces, totale instroom 2020 t/m 2023

Type delict	Aantal
Startsignaal: aantal zelfmelders dat door DIZ aan de KVM is doorgezet	158
Pre-scan: aantal zelfmelders met positieve uitkomst	106
Uitnodigen: aantal zelfmelders dat de KVM heeft gebeld	65
Uitnodigen: aantal zelfmelders met positieve uitkomst intake bij de KVM	48
Screening: aantal zelfmelders met positieve uitkomst werkgeversbezoek	41
Daadwerkelijk ingestroomd in de KVM	40

Bron: registraties KVM

Van de in totaal 40 gedetineerden die in de KVM zijn ingestroomd, is driekwart in de jaren 2022 en 2023 ingestroomd (tabel 4.3).

Tabel 4.3 Aantal gedetineerden per jaar, totale instroom 2020 t/m 2023

	2020	2021	2022	2023	Totaal
Aantal gedetineerden ingestroomd	2	8	16	14	40

Bron: registraties DJI

Niet alle 40 ingestroomde gedetineerden zijn in de registraties van DJI terug te vinden. Het verschil tussen de instroomcijfers op basis van registraties van de KVM en DJI lijkt voornamelijk te kunnen worden verklaard doordat 1) gedetineerden die in 2020 in de KVM zijn ingestroomd niet geïdentificeerd kunnen worden in de registraties van DJI en 2) gedetineerden die vanuit een andere detentievoorziening in de KVM zijn geplaatst niet in de registraties van DJI zijn opgenomen. Daardoor kunnen enkel de kenmerken en het verloop van 34 gedetineerden die in de KVM zijn ingestroomd hieronder worden beschreven. Uit registraties van DJI blijkt dat in de periode 2021 t/m 2023 in totaal 34 gedetineerden zijn ingestroomd in de KVM (tabel 4.4). In 2022 was de instroom het hoogst. Alle ingestroomde gedetineerden waren man.

Tabel 4.4 Aantal gedetineerden per jaar, totale instroom 2021 t/m 2023

	2021	2022	2023	Totaal
Aantal gedetineerden ingestroomd	8	15	11	34

Bron: registraties DJI

Ruim de helft van de ingestroomde gedetineerden is geboren tussen 1980 en 2000 (tabel 4.5). Bijna een kwart van de ingestroomde gedetineerden is geboren tussen 1970 en 1979.

Uit een recent onderzoek dat is uitgevoerd onder veroordeelden die een zelfmeldstatus toegekend hebben gekregen in de periode augustus 2020 t/m 2022 blijkt dat bijna de helft van deze zelfmelders in 1990 of later is geboren. De populatie in de KVM lijkt dus ouder te zijn dan zelfmelders in het algemeen.⁵⁴

Tabel 4.5 Geboortjaar van gedetineerden per decennium, totale instroom

	Eerder dan 1970	1970-1979	1980-1989	1990-1999	Totaal
Aantal gedetineerden	6	8	10	10	34

Bron: registraties DJI

Delicten

De meest voorkomende typen delicten waarvoor gedetineerden in de KVM zijn veroordeeld zijn een financieel of vermogensdelict, een drugsdelict op grond van de Opiumwet en geweldsdelicten of misdrijven tegen de openbare orde (tabel 4.6). Deze typen delicten komen ongeveer even vaak voor. Bij vermogensdelicten gaat het bijvoorbeeld om diefstal, valsheid in geschrifte, heling of begunstiging. Bij geweldsdelicten of een misdrijven tegen de openbare orde gaat het veelal om mishandeling of openlijke geweldpleging. De overige ingestroomde gedetineerden verbleven in de KVM voor een verkeersdelict (veelal een verkeersongeval met dood of letsel door schuld) of veroordeling op grond van de Wet wapens en munitie. In de meeste gevallen ging het om het voorhanden hebben en dragen van wapens en munitie. De aantallen ingestroomde gedetineerden per jaar zijn te laag om betrouwbare uitspraken te doen over de ontwikkeling van de typen delicten waarvoor gedetineerden in de KVM zijn veroordeeld.

⁵⁴ Blom, T., Te Velde, R., Van der Geest, J. & Lindhout, E. (2023). *Waarom komen ze niet? Meldingsbereidheid onder veroordeelden met een zelfmeldstatus*. Utrecht/Den Haag: Dialogic/WODC.

Tabel 4.6 Type delict waarvoor de gedetineerden zijn veroordeeld, totale instroom⁵⁵

Type delict	Aantal
Financieel/vermogen	10
Drugs (Opiumwet)	9
Geweld/misdrijven tegen de openbare orde	8
Verkeer (Wegenverkeerswet 1994)	4
Wapens en munitie (Wet wapens en munitie)	3
Totaal	34

Bron: registraties DJI, bewerking RegioPlan

Ruim de helft van de ingestroomde gedetineerden in de KVM is niet eerder bij DJI ingestroomd (tabel 4.7). Instroom bij DJI resulteert niet noodzakelijkerwijs in een veroordeling. Het is mogelijk dat een persoon als verdachte instroomt bij DJI en vervolgens wordt geschorst.

Alleen in 2022 was het overgrote deel van de ingestroomde gedetineerden niet eerder bij DJI ingestroomd. Van de vijftien gedetineerden in de KVM die wel eerder zijn ingestroomd bij DJI, was ruim de helft één keer eerder ingestroomd. Het ging onder andere om vermogens-, drugs- en geweldsdelicten. De overige ingestroomde gedetineerden waren twee tot vijf keer eerder bij DJI ingestroomd voor diverse delicten.

Tabel 4.7 Delicthistorie gedetineerden, totale instroom

Delicthistorie	2021	2022	2023	Totaal
Geen eerdere instroom bij DJI	3	12	4	19
Één of meer keer eerder ingestroomd bij DJI	5	3	7	15
Totaal	8	15	11	34

Bron: registraties DJI

Detentieduur

De gemiddelde opgelegde detentieduur van de gedetineerden die in de KVM zijn ingestroomd bedraagt 163 dagen (tabel 4.8). In 2021 bedroeg de gemiddelde opgelegde detentieduur 171 dagen. In 2022 is de gemiddelde opgelegde detentieduur het laagst met 110 dagen. De gemiddelde opgelegde detentieduur was in 2023 het hoogst: 231 dagen. De hoge gemiddelde detentieduur in 2023 wordt echter vertekend door één relatief lange detentiestraf. Wanneer deze detentiestraf buiten beschouwing wordt gelaten, bedroeg de gemiddelde opgelegde detentieduur 164 dagen in 2023.

Tabel 4.8 Gemiddelde opgelegde detentieduur in dagen, totale instroom

	2021	2022	2023	Totaal
Gemiddeld aantal dagen	171	110	231	163

Bron: registraties DJI

Uit de validatiesessie blijkt geen eenduidige verklaring voor de schommelingen over de jaren in de gemiddelde opgelegde detentieduur: de variatie is mogelijk van toeval afhankelijk. De gemiddelde opgelegde detentie is in ieder geval niet gestegen nadat de minimale opgelegde vrijheidsstraf in 2021 voor instroom in de KVM is verhoogd van twee weken naar één maand (zie ook paragraaf 2.2).

Uit een recent onderzoek dat is uitgevoerd onder veroordeelden die een zelfmeldstatus toegekend hebben gekregen in de periode augustus 2020 t/m 2022, blijkt dat de gemiddelde detentieduur bij veruit de meeste zelfmelders 31 dagen of korter is.⁵⁶ Slechts een klein aandeel van de zelfmelders in deze periode heeft een opgelegde vrijheidsstraf van drie maanden of langer. Wanneer de gemiddelde detentieduur

⁵⁵ De delicten zijn ingedeeld op basis van de betreffende wet, en in het geval van het Wetboek van Strafrecht op de titel, op grond waarvan de veroordeling heeft plaatsgevonden.

⁵⁶ Blom, T., Te Velde, R., Van der Geest, J. & Lindhout, E. (2023). *Waarom komen ze niet? Meldingsbereidheid onder veroordeelden met een zelfmeldstatus*. Utrecht/Den Haag: Dialogic/WODC

van de (subgroep van) gedetineerde zelfmelders in de KVM wordt vergeleken met de gemiddelde detentieduur van zelfmelders in het algemeen, blijkt dus dat de gemiddelde detentieduur die opgelegd is aan gedetineerden in de KVM aanzienlijk langer is. Een groot deel van dit verschil kan verklaard worden door de voorwaarden voor instroom in de KVM: gedetineerden moeten namelijk een straf(restant) van minimaal een maand hebben om geplaatst te kunnen worden in de KVM.

Detentieduur uitgezeten in KVM en intramurale plaatsing vanuit KVM

Het overgrote deel van de gedetineerden die de KVM inmiddels hebben verlaten, heeft de opgelegde detentie volledig in de KVM uitgezeten (tabel 4.9). In 2023 hebben minder gedetineerden hun volledige detentie in de KVM uitgezeten dan in de twee jaren daarvoor. Hierbij moet er wel rekening mee worden gehouden dat in 2023 een deel van de in dat jaar ingestroomde gedetineerden op het moment van het registratieonderzoek nog in de KVM verbleef.

Gedetineerden die niet hun volledige detentie in de KVM hebben uitgezeten, zijn voor het einde van hun detentie intramuraal geplaatst. Dit gebeurt wanneer gedetineerden niet langer aan de voorwaarden voor verblijf in de KVM voldoen, bijvoorbeeld omdat ze hun baan verliezen of zich niet aan de afspraken met de KVM houden. In de periode 2021 t/m 2023 zijn er in totaal vijf gedetineerden intramuraal geplaatst.

Tabel 4.9 Aantal gedetineerden dat hun verblijf in de KVM volledig heeft uitgezeten

	2021	2022	2023	Totaal
Aantal ingestroomd	8	15	11	34
Aantal verblijft nog in KVM	0	1	4	5
Aantal volledig uitgezeten	7	12	5	24
Aantal vroegtijdig uitgestroomd	1	2	2	5

Bron: registraties DJI

Gemiddelde tijd tussen ontvangen zelfmeldstatus, oproep zelfmelders en instroom KVM

De registraties geven geen inzicht in de datum waarop de zelfmeldstatus door het AICE van het CJIB is toegekend. Deze gegevens kunnen niet door DIZ worden verstrekt, omdat DIZ niet over deze gegevens beschikt.

Het is wel mogelijk om de gemiddelde tijd tussen de oproep voor plaatsing in de KVM en de instroom in de KVM inzichtelijk te maken op basis van de registraties (tabel 4.10). Tussen het vaststellen van de oproep voor plaatsing in de KVM en daadwerkelijke instroom in de KVM zit gemiddeld dertien dagen. In 2022 ging het om gemiddeld vijftien dagen en in 2023 waren het tien dagen. Voor gedetineerden die in 2021 zijn ingestroomd, kan het verschil niet berekend worden, omdat de datum waarop de oproep is vastgesteld niet is geregistreerd.

Tabel 4.10 Gemiddelde duur tussen datum oproep vastgesteld en instroomdatum KVM

	2021	2022	2023	Totaal
Gemiddeld aantal dagen	-	15	10	13

Bron: registraties DJI, bewerking RegioPlan

4.3 Leefsituatie en DJI-leefgebieden

Op basis van het dossieronderzoek presenteren we hieronder de bevindingen over de leefsituatie bij in- en uitstroom en de ontwikkeling op de DJI-leefgebieden en het verloop van de populatie in de KVM.

Leefsituatie bij instroom en uitstroom

Werk en inkomen

Zowel bij instroom als bij uitstroom hadden alle gedetineerden minimaal 24 uur per week betaald werk (tabel 4.11). Uit de dossiers blijkt dat in een enkel geval specifiek voor het verblijf in de KVM een baan

voor minimaal 24 uur is gezocht: ze hadden daardoor betaald werk bij instroom, maar voorafgaand daaraan hadden ze bijvoorbeeld een uitkering of volgden ze een opleiding. Het hebben van een structurele dagbesteding voor minimaal 24 uur per week is een voorwaarde voor plaatsing in de KVM.

Uit de dossiers blijkt dat alle gedetineerden in de KVM hun inkomen uit werk verkregen. Er was daarbij geen sprake van andere inkomstenbronnen zoals (aangevulde) inkomsten op grond van de Wet Werk en Bijstand.

Tabel 4.11 Werk of opleiding bij in- en uitstroom

	Aantal bij instroom	Aantal bij uitstroom
Betaald werk (minimaal 24 uur per week)	16	16
Vrijwilligerswerk (onbetaald) (minimaal 24 uur per week)	-	-
Opleiding (minimaal 24 uur per week)	-	-
Geen (on)betaald werk of opleiding	-	-
Anders	-	-
Onbekend	-	-
Totaal	16	16

Bron: dossiers DJI, bewerking RegioPlan

Schulden

Bij in- en uitstroom had ongeveer de helft van de gedetineerden schulden (tabel 4.12). De andere helft had geen schulden. Van de gedetineerden die schulden hadden bij instroom had de helft op dat moment een aanpak om deze schulden af te betalen. Voor de andere helft was er op dat moment nog geen aanpak voor de aanwezige schulden. Bij uitstroom hadden bijna alle gedetineerden met schulden een schuldenaanpak. Een voorbeeld voor een aanpak van schulden is het treffen van een betalingsregeling bij het CJIB. In een geval blijkt niet uit het dossier of er een aanpak is ingesteld voor de aanwezige schulden.

Tabel 4.12 Schulden bij in- en uitstroom

	Aantal bij instroom	Aantal bij uitstroom
Voor alle schulden is er een aanpak	4	7
Voor een deel van de schulden is er een aanpak	-	-
Er is geen schuldenaanpak (wel schulden aanwezig)	4	-
Onbekend of er een schuldenaanpak is (wel schulden aanwezig)	1	1
Onbekend of er schulden zijn	-	-
Geen schulden aanwezig	7	8
Totaal	16	16

Bron: dossiers DJI, bewerking RegioPlan

Op basis van de dossierstudie lijkt de schuldenproblematiek onder gedetineerden in de KVM in 2023 toegenomen: van de in 2023 ingestroomde gedetineerden had slechts een enkeling geen schulden en bij degenen met schulden ontbrak veelal een schuldenaanpak (voor een deel van de schulden) bij instroom in de KVM. Voor 2023 had ruim de helft van de gedetineerden bij instroom geen schulden en als er wel schulden waren was er bij instroom in de KVM veelal een schuldenaanpak aanwezig voor alle schulden.

Huisvesting

Bijna alle gedetineerden hadden zowel bij instroom als bij uitstroom permanente huisvesting (tabel 4.13). Een paar gedetineerden hadden bij in- en uitstroom tijdelijke huisvesting of geen huisvesting. Er is sprake van permanente huisvesting wanneer de gedetineerde een zelfstandige woning heeft voor onbepaalde tijd. Bij tijdelijke huisvesting heeft de gedetineerde bijvoorbeeld een tijdelijk huurcontract of woont antikraak. Wanneer een gedetineerde bij familie of vrienden verblijft, is de categorie geen huisvesting geselecteerd. Een uitzondering hierop zijn jongeren tot en met 25 jaar die bij hun ouders wonen en waar geen aanwijzingen zijn dat het op enige manier onwenselijk is om de situatie op die manier voort te zetten; dan is dit beschouwd als aanwezigheid van permanente huisvesting.

Tabel 4.13 Huisvesting bij in- en uitstroom

	Aantal bij instroom	Aantal bij uitstroom
Permanente huisvesting (zelfstandige woning, onbepaalde tijd)	14	13
Tijdelijke huisvesting (bijv. tijdelijk huurcontract of antikraak)	1	2
Geen huisvesting (bijv. bij familie/vrienden wonen)	1	1
Onbekend	-	-
Totaal	16	16

Bron: dossiers DJI, bewerking Regioplan

Zorg

Ongeveer twee derde van de gedetineerden ontving geen enkele vorm van zorg en had ook geen zorgbehoefte (tabel 4.14). Dit gold zowel bij instroom als bij uitstroom. Een klein deel van de gedetineerden ontving bij instroom in de KVM wel zorg. Een enkele gedetineerde met een zorgbehoefte ontving bij instroom geen zorg; bij uitstroom was er wel zorg geregeld. Bij uitstroom ontbrak het geen enkele gedetineerde met een zorgbehoefte aan zorg. Er is sprake van een zorgbehoefte als deze samen met de case-manager of mentor van de gedetineerde is vastgesteld en hierover gerapporteerd is in het dossier.

Tabel 4.14 Zorgbehoefte en ontvangen zorg bij in- en uitstroom

	Aantal bij instroom	Aantal bij uitstroom
Geen zorg ontvangen, geen zorgbehoefte	10	11
Geen zorg ontvangen, wel zorgbehoefte	1	-
Lichamelijke zorg ontvangen	1	1
Psychische zorg ontvangen	-	1
Verslavingszorg ontvangen	1	1
Onbekend	3	2
Totaal	16	16

Bron: dossiers DJI, bewerking Regioplan

Sociaal netwerk

Bijna alle gedetineerden hadden bij in- en uitstroom een steunend, pro-sociaal netwerk waarop ze terug konden vallen (tabel 4.15). In de meeste gevallen bestond hun sociale netwerk uit hun gezin, andere familieleden en vrienden. Personen uit het sociale netwerk steunden de gedetineerden in veel gevallen door hen te bezoeken, contact te onderhouden via de telefoon en door zaken voor hen te regelen tijdens hun verblijf in de KVM. Een paar gedetineerden hadden geen steunend, pro-sociaal netwerk bij in- en uitstroom. Daarbij ging het bijvoorbeeld om familie of vrienden die zich (voor zover bekend) bezighielden met criminele activiteiten of het ontbreken van goed contact met familie en/of vrienden. In hoeverre een gedetineerde een steunend, pro-sociaal netwerk heeft, is vastgesteld op basis van de beschrijving van het sociale netwerk in de dossiers, opgesteld door de casemanager of mentor van een gedetineerde.

Tabel 4.15 Sociaal netwerk bij in- en uitstroom

	Aantal bij instroom	Aantal bij uitstroom
Steunend en pro-sociaal netwerk aanwezig	14	14
Steunend en pro-sociaal netwerk onvoldoende/niet aanwezig	2	1
Onbekend	-	1
Totaal	16	16

Bron: dossiers DJI, bewerking Regioplan

Ontwikkeling op de DJI-leefgebieden

Naast de leefsituatie ten tijde van instroom en uitstroom van gedetineerden in de KVM is de ontwikkeling op de DJI-leefgebieden onderzocht. Het gaat om de DJI-leefgebieden: geldig identiteitsbewijs, onderdak, inkomen/uitkering, zorgverzekering, zorg en schulden. Hierbij gaat het bij de leefgebieden onderdak en inkomen/uitkering niet om de situatie zoals deze bij instroom en uitstroom is, maar over *zicht op de toekomst* op het moment van instroom en uitstroom. Hierdoor bestaat er enige overlap tussen de

kenmerken huisvesting en inkomen van de leefsituatie zoals in de vorige paragraaf beschreven, maar komen deze niet volledig overeen.

Uit de dossiers van de zestien gedetineerden van wie gegevens over de situatie bij zowel instroom als uitstroom beschikbaar zijn, blijkt het volgende over de ontwikkeling op de DJI-leefgebieden (tabel 4.16 en tabel 4.17):

- **Geldig identiteitsbewijs:** vrijwel alle gedetineerden hadden een geldig identiteitsbewijs bij instroom én uitstroom.
- **Zicht op onderdak na uitstroom:** bijna alle gedetineerden hadden zicht op onderdak na uitstroom, zowel bij instroom als bij uitstroom.
- **Zicht op inkomen uit betaalde arbeid of uitkering na uitstroom:** bijna alle gedetineerden hadden hier zicht op en dit bleef ook vrijwel onveranderd tussen in- en uitstroom. In een enkel geval is er bij instroom wel zicht op inkomen na uitstroom, maar bij uitstroom niet meer.
- **Geldige zorgverzekering:** in bijna alle dossiers waarin informatie beschikbaar was over de zorgverzekering van gedetineerden was deze aanwezig bij in- en uitstroom. Over het al dan niet hebben van een zorgverzekering was bij vier gedetineerden geen informatie beschikbaar in de dossiers.
- **Lopend zorgtraject:** bij ongeveer twee derde van de gedetineerden was er geen sprake van een zorgbehoefte waardoor een zorgtraject logischerwijs niet van toepassing was. De situatie rondom lopende zorgtrajecten tussen in- en uitstroom is vrijwel vergelijkbaar. Een enkele gedetineerde had bij instroom geen lopend zorgtraject; bij uitstroom was dit zorgtraject er wel.
- **Aanpak van schuldenproblematiek:** in lijn met de hierboven gepresenteerde ontwikkeling rondom de aanpak van schulden is op dit leefgebied een positieve ontwikkeling tussen instroom en uitstroom zichtbaar. Bij instroom is bij vier van de negen gedetineerden met schulden een aanpak voor deze schulden aanwezig en bij uitstroom was dat het geval bij zeven van de acht gedetineerden met schulden. Over de achtste gedetineerde met schulden is niet bekend of er een aanpak is. De overige gedetineerden hadden geen schulden, waardoor een schuldenaanpak niet van toepassing is.

Tabel 4.16 DJI-leefgebieden bij instroom¹

	Wel aanwezig	Niet aanwezig	Onbekend	Niet van toepassing
Geldig identiteitsbewijs	15	-	1	
Zicht op onderdak na uitstroom	14	2	-	
Zicht op inkomen uit betaalde arbeid of uitkering na uitstroom	15	1	-	
Geldige zorgverzekering	11	1	4	
Lopend zorgtraject	2	1	3	10
Aanpak voor schuldenproblematiek	4	4	1	7

Noot 1. Bij de DJI-leefgebieden lopend zorgtraject en aanpak van schuldenproblematiek is de categorie 'niet van toepassing' opgenomen. Voor de overige DJI-leefgebieden is deze categorie niet aan de orde.

Bron: dossiers DJI, bewerking Regioplan

Tabel 4.17 DJI-leefgebieden bij uitstroom¹

	Wel aanwezig	Niet aanwezig	Onbekend	Niet van toepassing
Geldig identiteitsbewijs	15	-	1	
Zicht op onderdak na uitstroom	14	2	-	
Zicht op inkomen uit betaalde arbeid of uitkering na uitstroom	14	2	-	
Geldige zorgverzekering	12	-	4	
Lopend zorgtraject	3	-	2	11
Aanpak voor schuldenproblematiek	7	-	1	8

Noot 1. Bij de DJI-leefgebieden lopend zorgtraject en aanpak van schuldenproblematiek is de categorie 'niet van toepassing' opgenomen. Voor de overige DJI-leefgebieden is deze categorie niet aan de orde.

Bron: dossiers DJI, bewerking Regioplan

Leefsituatie en DJI-leefgebieden bij overige gedetineerden

Naast de bovenstaande resultaten over de leefsituatie bij in- en uitstroom en de ontwikkeling op de DJI-leefgebieden heeft de dossierstudie informatie opgeleverd over de instroomsituatie van nog zeven gedetineerden. Het gaat om vier gedetineerden die nog in de KVM verbleven (en dus nog niet waren uitgestroomd) en drie gedetineerden die de opgelegde detentie niet volledig in de KVM hebben uitgezeten, omdat ze alsnog intramuraal zijn geplaatst. Omdat het om zeer kleine aantallen gedetineerden gaat, is een betrouwbare vergelijking niet mogelijk met de (bovenstaande) bevindingen over gedetineerden waarvan wel uitstroomgegevens beschikbaar zijn. Daarom is hieronder alleen een globale vergelijking gemaakt tussen deze twee subgroepen en de bovenstaande resultaten over de populatie waarover ook uitstroomgegevens beschikbaar zijn. Vanwege de beperkte aantallen is enige voorzichtigheid bij de interpretatie daarvan geboden.

Gedetineerden die nog niet waren uitgestroomd

Van vier gedetineerden die ten tijde van de dossierstudie nog in de KVM verbleven zijn logischerwijs nog geen gegevens over de situatie bij uitstroom bekend. Voor deze groep kunnen wel de leefsituatie en de ontwikkeling op de DJI-leefgebieden ten tijde van de instroom globaal worden vergeleken met de situatie van gedetineerden van wie ook gegevens over hun uitstroomsituatie beschikbaar zijn.

De leefsituatie van de gedetineerden die nog niet waren uitgestroomd komt bij instroom globaal overeen met de leefsituatie van de gedetineerden van wie ook gegevens over de uitstroomsituatie beschikbaar zijn. Zij hadden allen betaald werk, verkregen hun inkomen (uitsluitend) uit werk, beschikten overwegend over permanente huisvesting, voor zover bekend was er geen zorgbehoefte en ze ontvingen geen zorg, en ze hadden alle vier een steunend, pro-sociaal netwerk. Wel lijkt er vaker schuldenproblematiek te spelen bij deze vier dan verwacht zou worden op basis van het globale beeld over al uitgestroomde gedetineerden. Bij instroom was bij twee van de drie gedetineerden met schulden nog geen aanpak voor alle schulden aanwezig.

Ook de situatie op de DJI-leefgebieden was bij deze vier gedetineerden bij instroom overwegend vergelijkbaar met die van gedetineerden die al waren uitgestroomd. Ze hadden allen een geldig identiteitsbewijs, zicht op inkomen uit betaalde arbeid of uitkering na uitstroom en voor zover bekend hadden ze een geldige zorgverzekering. Deze vier hadden geen lopende zorgtrajecten, net als het overgrote deel van de al uitgestroomde gedetineerden. Bij twee van de drie gedetineerden die schulden hadden, was er een (gedeeltelijke) aanpak aanwezig. Daarnaast hadden twee van de vier geen zicht op onderdak na uitstroom, terwijl bijna alle uitgestroomde gedetineerden dat wel hadden bij instroom.

Gedetineerden die intramuraal zijn geplaatst

Net als voor de gedetineerden die ten tijde van de dossierstudie nog in de KVM verbleven, ontbreken betrouwbare gegevens over de situatie bij uitstroom van gedetineerden die intramuraal zijn geplaatst. Zij hebben hun detentieperiode niet volledig in de KVM uitgezeten. Voor het intramuraal plaatsen van gedetineerden kunnen verschillende redenen zijn, zoals overtreding van de regels of doordat er niet langer wordt voldaan aan de voorwaarden om in de KVM te verblijven (bijvoorbeeld door het verliezen van hun baan). De situatie van intramuraal geplaatste gedetineerden ten tijde van instroom in de KVM kan wel globaal worden vergeleken met de instroomsituatie van de gedetineerden die hun volledige detentieperiode in de KVM hebben uitgezeten (en al zijn uitgestroomd).

De leefsituatie van de drie intramuraal geplaatste gedetineerden lijkt enigszins af te wijken van het globale beeld van de gedetineerden die hun totale detentieperiode in de KVM hebben uitgezeten. Hoewel alle drie betaald werk hadden en inkomen uit werk ontvingen, permanente huisvesting en een steunend pro-sociaal netwerk hadden, lijken schulden en een zorgbehoefte vaker aanwezig te zijn dan bij de gedetineerden die niet intramuraal zijn geplaatst.

De situatie op de DJI-leefgebieden bij deze drie gedetineerden was, ten tijde van de instroom in de KVM, eveneens ten dele vergelijkbaar met de gedetineerden die niet intramuraal zijn geplaatst. Alle drie hadden ze een geldig identiteitsbewijs, zicht op onderdak en inkomen uit betaalde arbeid of uitkering na

uitstroom en voor zover bekend hadden ze een geldige zorgverzekering en geen lopende zorgtrajecten. Voor de twee met schulden was er echter geen schuldenaanpak bij instroom in de KVM.

4.4 Tussentijdse conclusie

Kenmerken populatie KVM

De bevindingen uit het registratieonderzoek bieden inzicht in diverse kenmerken van de populatie van de KVM en het verloop ervan in de periode 2021 t/m 2023. Met de opbrengsten van het registratieonderzoek kan onderzoeksvraag 2 worden beantwoord:

2. Hoe zien de populatie en het verloop van gedetineerden in de KVM eruit?
 - a. Hoeveel zelfmelders kregen een oproep voor deelname aan de KVM? En hoeveel gedetineerden zijn er in de KVM geweest sinds de start van de pilot?
 - b. Voor welke delicten zijn gedetineerden in de KVM veroordeeld?
 - c. Wat is de (gemiddelde) detentieduur die de gedetineerden in de KVM opgelegd hebben gekregen?
 - d. Hoeveel van de gedetineerden hebben de volledige detentieduur op de KVM uitgezeten?
 - e. Hoeveel van de gedetineerden in de KVM zijn later toch intramuraal geplaatst?
 - f. Wat is de gemiddelde tijd tussen het ontvangen van een zelfmeldstatus en de oproep door DJI van de gedetineerden in de KVM?
- **Algemene kenmerken populatie:** een kwart van de zelfmelders die door DIZ aan de KVM worden doorgezet, stroomt daadwerkelijk bij de KVM in na het doorlopen van het instroomproces waarin op de toelatingscriteria van de KVM wordt getoetst. Het gaat in totaal om veertig gedetineerden die in de periode 2020-2023 zijn ingestroomd. Van 34 van hen zijn gegevens over hun kenmerken beschikbaar: zij waren allemaal man en ruim de helft van hen is geboren tussen 1980 en 2000.
 - **Type delicten:** het meest voorkomende type delict waarvoor gedetineerden in de KVM zijn veroordeeld is een financieel of vermogensdelict, gevolgd door drugsdelicten en geweld/misdrijven tegen de openbare orde. De overige gedetineerden zijn in de KVM geplaatst na een veroordeling voor verkeersdelicten of op grond van de Wet wapens en munitie.
 - **Detentieduur:** de gemiddelde detentieduur die gedetineerden in de KVM opgelegd hebben gekregen schommelde tussen de 110 dagen (in 2022) en 171 dagen (in 2021). In 2023 was de gemiddelde detentieduur 231 dagen, maar dit gemiddelde is vertekend door één relatief lange detentiestraf. Als deze buiten beschouwing wordt gelaten, was de gemiddelde opgelegde detentieduur 164 dagen in 2023.
 - **Volledige detentieduur in de KVM:** het overgrote deel van de gedetineerden die de KVM inmiddels heeft verlaten, heeft de opgelegde detentie volledig in de KVM uitgezeten. Omdat het verblijf van een deel van de in 2023 ingestroomde gedetineerden nog niet is afgerond, gaat het in dat jaar om een handvol gedetineerden.
 - **Intramurale plaatsing:** 5 van de 34 gedetineerden zijn tijdens hun verblijf in de KVM alsnog intramuraal geplaatst. Deze intramurale plaatsingen vonden verspreid over de jaren 2021 t/m 2023 plaats.
 - **Tijd tussen oproep en plaatsing in de KVM:** tussen het vaststellen van de oproep voor plaatsing in de KVM en daadwerkelijke instroom in de KVM zit gemiddeld dertien dagen. In 2022 ging het om gemiddeld vijftien dagen en in 2023 waren het gemiddeld tien dagen. De datum waarop de zelfmeldstatus is toegekend is bij DJI niet bekend waardoor de gemiddelde tijd tussen het ontvangen van de zelfmeldstatus en de oproep voor plaatsing in de KVM niet berekend kan worden.

Ontwikkelingen in de leefsituatie en de DJI-leefgebieden tussen in- en uitstroom

De bevindingen uit de dossierstudie bieden inzicht in de leefsituatie van de zelfmelders in de KVM bij in- en uitstroom en de ontwikkeling op de DJI-leefgebieden, in de periode 2020 t/m 2023. Met de opbrengsten van het dossieronderzoek kan onderzoeksvraag 3 worden beantwoord:

3. Wat was de ontwikkeling in de leefsituatie (werk/inkomen/huisvesting/zorg etc.) en de DJI-leefgebieden van de zelfmelders in de KVM, tussen het moment van in- en uitstroom?

Ontwikkeling in de leefsituatie

Op basis van de dossiers waarin gegevens beschikbaar waren over de leefsituatie van gedetineerden bij in- en uitstroom komt het volgende beeld naar voren:

- **Werk en inkomen:** alle gedetineerden hadden bij in- en uitstroom betaald werk en ontvingen hun inkomsten uitsluitend uit deze baan.
- **Schulden:** ongeveer de helft van de gedetineerden had bij in- en uitstroom schulden en de andere helft niet. Als er bij instroom nog geen (volledige) schuldenaankpak aanwezig was, was dat wel geregeld bij uitstroom (van een enkeling was dit onbekend).
- **Huisvesting:** bijna alle gedetineerden hadden bij in- en uitstroom permanente huisvesting. Een paar gedetineerden hadden bij in- en uitstroom tijdelijke huisvesting of geen huisvesting.
- **Zorg:** ongeveer twee derde van de gedetineerden ontving bij in- en uitstroom geen enkele vorm van zorg en had ook geen zorgbehoefte. Voor de enkele gedetineerde die wel een zorgbehoefte had maar geen zorg ontving bij instroom, was bij uitstroom zorg geregeld.
- **Sociaal netwerk:** bijna alle gedetineerden hadden bij in- en uitstroom een steunend, pro-sociaal netwerk. Een paar gedetineerden hadden geen steunend, pro-sociaal netwerk bij in- en uitstroom, bijvoorbeeld omdat familie of vrienden bij criminele activiteiten betrokken waren. Dit is onveranderd tijdens het verblijf in de KVM.

Op basis van de dossierstudie blijkt dat sinds 2023 de schuldenproblematiek onder instromende gedetineerden is toegenomen in vergelijking met de instroom voor 2023. Bovendien blijkt bij deze gedetineerden een schuldenaankpak (voor een deel van de schulden) bij instroom sindsdien veelal niet aanwezig te zijn. Uit de dossierstudie komen geen andere ontwikkelingen over de jaren naar voren in de leefsituatie of op de DJI-leefgebieden.

Van de (vier) gedetineerden in de KVM die ten tijde van de dossierstudie nog in de KVM verbleven, lijkt de leefsituatie bij instroom globaal vergelijkbaar met de gedetineerden die al waren uitgestroomd. Onder de (drie) gedetineerden die hun detentie niet volledig in de KVM hebben uitgezeten omdat ze intramuraal zijn geplaatst, lijkt de situatie bij instroom relatief instabiel op het gebied van schulden en/of zorg.

Ontwikkeling in de DJI-leefgebieden

Uit de dossiers waarin gegevens beschikbaar waren over de DJI-leefgebieden bij in- en uitstroom blijkt dat (bijna) alle gedetineerden een geldig identiteitsbewijs en zorgverzekering hadden en zicht hadden op onderdak en inkomen uit betaalde arbeid of uitkering na uitstroom. Daarnaast is er een positieve ontwikkeling tussen in- en uitstroom rondom de aanpak van schulden: voor alle gedetineerden die bij instroom schulden hadden, was bij uitstroom een schuldenaankpak aanwezig (en van een enkeling is niet bekend of de aanpak er was). Bij instroom was dat voor vier van hen nog niet het geval. De meeste gedetineerden hadden geen behoefte aan een zorgtraject. De situatie bij in- en uitstroom is op dit leefgebied vrijwel vergelijkbaar. Een enkele gedetineerde had bij instroom geen lopend zorgtraject; bij uitstroom was dit zorgtraject er wel.

Bij instroom was de situatie op de DJI-leefgebieden bij de (vier) gedetineerden die nog in de KVM verbleven ten tijde van de dossierstudie overwegend vergelijkbaar met de al uitgestroomde gedetineerden. Ze lijken bij instroom echter relatief vaak geen zicht te hebben op onderdak na uitstroom en lijken relatief veel schuldenproblematiek (zonder aanpak) te hebben. Onder de (drie) gedetineerden die tijdens hun verblijf in de KVM alsnog intramuraal zijn geplaatst lijkt het beeld vergelijkbaar met degenen die vanuit

de KVM zijn uitgestroomd, behalve dat er voor de twee met schulden geen schuldenaankpak was bij instroom in de KVM.

Overkoepelende conclusie dossierstudie

Uit de dossierstudie komt het beeld naar voren van een groep gedetineerden die hun leven voor detentie grotendeels op orde hebben. Ze hebben over het algemeen bijvoorbeeld werk, inkomen, een woning en een sociaal netwerk waar ze op kunnen terugvallen als dat nodig is. Ook zaken als een identiteitsbewijs en een zorgverzekering zijn over het algemeen al geregeld als ze in de KVM komen. Op het moment dat ze de KVM verlaten hebben ze die stabiele situatie over het algemeen weten te behouden.

Op het gebied van zorg en schulden is de situatie van de gedetineerden minder vanzelfsprekend op orde bij instroom in de KVM. Een minderheid van de gedetineerden in de KVM heeft bij instroom een zorgbehoefte en als daar op dat moment nog geen zorg voor is geregeld, is dat bij uitstroom wel georganiseerd. Verder had ongeveer de helft van de gedetineerden bij instroom schulden die ook nog bestonden op het moment dat ze de KVM verlieten. In vergelijking met de andere leefgebieden wordt op het leefgebied schulden de grootste vooruitgang geboekt tijdens het verblijf in de KVM: als er bij instroom nog geen (volledige) schuldenaankpak aanwezig was, was dat bij bijna alle gedetineerden wel geregeld als ze de KVM verlieten. Dit onderdeel van de KVM is des te belangrijker in het licht van de sinds 2023 toegenomen schuldenproblematiek van gedetineerden die de KVM instromen, waarbij op dat moment nog geen schuldenaankpak geregeld is.

Uitvoering en ervaringen

5

5 Uitvoering en ervaringen

In dit hoofdstuk worden de opbrengsten van de interviews met professionals, (ex-)gedetineerden en overige betrokkenen beschreven, waar relevant aangevuld met opbrengsten uit de validatiesessie. De opbrengsten van deze onderzoeksactiviteiten geven inzicht in de uitvoering van en ervaringen met de KVM vanuit verschillende perspectieven. De bevindingen in dit hoofdstuk beantwoorden de vierde t/m negende onderzoeksvraag.

5.1 Ervaringen van professionals

Er hebben veertien interviews plaatsgevonden met zestien professionals werkzaam bij de KVM en professionals van verschillende ketenpartners die bij de KVM betrokken zijn. In de interviews is gevraagd naar de algemene ervaringen met de KVM, de ervaringen met het instroomproces, de samenwerking met ketenpartners, de werkdoelen van de KVM en beleidsontwikkelingen rondom de KVM. Deze realisatie van de werkdoelen van de KVM is uitsluitend aan bod gekomen in interviews met medewerkers van de KVM. De ketenpartners van de KVM zijn niet betrokken bij de uitvoering van de KVM waardoor ze daar onvoldoende zicht op hebben. Met de opbrengsten uit deze interviews en de validatiesessie worden de vierde en zevende onderzoeksvraag beantwoord:

4. Wat zijn de ervaringen van professionals met de KVM? (bijvoorbeeld met procesverloop, samenwerking, (beleids)ontwikkelingen)?
7. Hoe verhouden de leefsituatie en ervaringen zoals bedoeld in vraag 3, 4, 5 en 6 zich tot de populatie en het verloop van gedetineerden van de KVM uit vraag 2?

Algemene ervaringen meerwaarde KVM

Uitgangspunt KVM

Alle respondenten zijn positief over het uitgangspunt van de KVM: de combinatie van het strafdoel vergelding met behoud van werk, dagbesteding, opleiding of zorgtraject en het realiseren van vooruitgang op één of meer leefgebieden van DJI. De ervaring van professionals met de KVM in de praktijk is eveneens overwegend positief: de professionals zien dat plaatsing in de KVM in de praktijk een positieve uitwerking heeft op het leven van gedetineerden omdat ze hun baan tijdens detentie kunnen behouden.

Nagenoeg alle respondenten zijn van mening dat de werkwijze van de KVM recht doet aan de vrijheidsstraf die door de rechter is opgelegd. Gedetineerden in de KVM verliezen immers, net als gedetineerden in reguliere, gesloten detentievoorzieningen, hun vrijheid doordat ze onderworpen worden aan een detentieregime. Dat ze onder strikte voorwaarden, in een continu controleerbare setting, buiten de muren van de PI hun werk uitvoeren doet daar volgens de professionals niet aan af. In de validatiesessie is daaraan toegevoegd dat bij de gedetineerden in de KVM de periode tussen het moment waarop het delict is gepleegd en de aanvang van detentie gemiddeld meer dan zes jaar is. In die periode heeft de doelgroep van de KVM de mogelijkheid gehad hun leven op orde te krijgen (als dat nog niet het geval was ten tijde van het delict). Een enkele professional uit tijdens de interviews zorgen over dat de tenuitvoerlegging van detentie in de KVM in de perceptie van slachtoffers onvoldoende 'boetedoening' kan zijn voor het gepleegde delict. Dit is volgens de respondent vooral gerelateerd aan de relatief grote vrijheid van de gedetineerden om hun werk buiten de muren van de PI uit te oefenen.

Detentieschade en recidive

Volgens alle respondenten is de detentieschade voor gedetineerden in de KVM relatief klein vergeleken met reguliere, gesloten detentievoorzieningen. De (mogelijke) negatieve gevolgen van reguliere, gesloten detentievoorzieningen, zoals het verlies van werk, inkomen en huisvesting, zijn volgens alle respondenten niet of nauwelijks aan de orde voor gedetineerden in de KVM: omdat bestaand(e) werk, opleidingen en/of zorgtrajecten doorgang vinden tijdens detentie, waardoor ze hun inkomen behouden, geen (nieuwe) schulden worden opgebouwd en kosten voor huisvesting kunnen worden voldaan. Daarnaast draagt de detentievorm van de KVM volgens alle respondenten bij aan de zelfstandigheid en zelfredzaamheid van gedetineerden. Dit werkt volgens de professionals ook door in hun leven na detentie. Ten eerste doordat de gedetineerden in de KVM zelf verantwoordelijkheid dragen voor hun dagelijks leven zoals koken, wassen en voor het huishouden, wat veel van hen voor detentie niet gewend waren om te doen. Bovendien voeren de gedetineerden verplicht corveetaken uit in de KVM. Ten tweede door-

dat gedetineerden door hun werk deel van de maatschappij blijven uitmaken, wat volgens de professionals de re-integratie na detentie ten goede komt, doordat er geen afstand tot de arbeidsmarkt moet worden overbrugd.

Ook is door het behoud van beschermende factoren in de KVM, zoals werk of opleiding, inkomen, huisvesting en zorg, de kans op recidive volgens alle professional kleiner dan in een reguliere, gesloten detentiesetting. Daarbij wijst ongeveer de helft van de respondenten erop dat door het behoud van werk en inkomen de detentievorm in de KVM voor kortgestraften bijdraagt aan het voorkomen van maatschappelijke kosten. Gedetineerden die hun detentie in de KVM uitzitten zullen volgens deze professionals naar alle waarschijnlijkheid bijvoorbeeld geen aanspraak maken op een Werkloosheidsuitkering van de overheid.

Ervaringen met het instroomproces

Het instroomproces van gedetineerden in de KVM kent verschillende stappen: startsignaal, pre-scan, intakegesprek bij de KVM, werkgeversonderzoek en plaatsing (zie ook paragraaf 2.3).

Startsignaal

- De afdeling AICE van het CJIB geeft de indicatie voor de zelfmeldstatus af. Vervolgens meldt DIZ van DJI de zelfmelders die woonachtig zijn in de regio Zuidwest Nederland aan bij PI Middelburg.
- Enkele respondenten die werkzaam zijn bij de KVM spreken hun twijfels uit over de mate waarin DIZ de zelfmelders aan de KVM doorgeeft. Ze hebben de indruk dat DIZ terughoudend is met het doorzetten van zelfmelders. De medewerkers van de KVM zouden vaker om advies gevraagd willen worden als er twijfels zijn over doorzetten van zelfmelders aan de KVM.

Pre-scan

- Voor de pre-scan worden verschillende ketenpartners door de KVM bevestigd op of er op basis van hun eigen informatie contra-indicaties zijn voor plaatsing van de gedetineerde in de KVM. De ketenpartners koppelen hierover vervolgens terug aan een PIW'er van de KVM/PI Middelburg.
- Alle respondenten van de ketenpartners laten zich over het algemeen positief uit over de pre-scan en de samenwerking hieromtrent met de KVM. Het proces van informatie opvragen door een PIW'er, het verzamelen van de informatie en het terugkoppelen naar een PIW'er wordt door alle respondenten als een soepel lopend proces ervaren.
- Ten tijde van de procesevaluatie in 2020/2021 bleek het instroomproces niet op alle onderdelen aan te sluiten op bestaande werkprocessen van justitiële partners (met name DIZ van DJI). Samen met DJI/DIZ zijn destijds aanpassingen doorgevoerd om het proces werkbaar te maken voor alle betrokken partijen. Uit de interviews blijkt dat deze aanpassingen het gewenste effect hebben gehad: de professionals die hier ten tijde van de procesevaluatie tegenaan liepen ervaren dit knelpunt op dit moment niet meer in de praktijk.

Intakegesprek bij de KVM

- Wanneer uit de pre-scan een positief besluit voortkomt, wordt de zelfmelder uitgenodigd voor een gesprek bij de KVM waarin de mogelijkheden voor verblijf in de KVM besproken worden en informatie over verblijf in de KVM wordt verstrekt. De KVM stuurt hiervoor een brief naar de zelfmelder.
- Uit de interviews blijkt dat de meerderheid van de zelfmelders ingaat op de uitnodiging voor een intakegesprek op locatie bij de KVM.
- De respondenten hebben geen zicht op kenmerken van zelfmelders die niet zijn ingegaan op de oproep voor deelname aan de KVM. Ook hebben ze geen zicht op redenen waarom zelfmelders niet ingegaan zijn op de oproep voor deelname aan de KVM.

Werkgeversonderzoek en plaatsing

- Na een positieve uitkomst van het intakegesprek volgt een werkgeversonderzoek. Daarvoor bezoekt een PIW'er van de KVM de werkgever van de zelfmelder om afspraken te maken in het kader van controles en om toestemming te vragen voor een screening van de werkgever. Als deze stap eveneens geen contra-indicaties voor plaatsing in de KVM oplevert, wordt de vestigingsdirecteur van de

KVM gevraagd goedkeuring te geven voor plaatsing in de KVM. Uit de interviews blijkt dat dit deel van het instroomproces functioneert zoals beoogd.

- In algemene zin wijzen enkele respondenten op het belang van consistentie in toepassing van de voorwaarden voor plaatsing in de KVM. Ze vermoeden dat in de afgelopen jaren enkele keren een uitzondering is gemaakt, bijvoorbeeld wanneer iemand geen werk heeft of minder uren werkt dan als voorwaarde voor plaatsing in de KVM is gesteld. Dezelfde professionals wijzen erop dat het hierdoor mogelijk is dat gedetineerden in de KVM instromen die wellicht niet geschikt zijn voor plaatsing in de KVM. Dit zou het draagvlak voor de KVM kunnen ondermijnen.

Ervaringen met de samenwerking

- De samenwerking tussen de KVM en ketenpartners vindt vooral plaats tijdens het instroomproces, voor het uitvoeren van de pre-scan. Deze samenwerking wordt door alle respondenten, zowel vanuit de KVM zelf als vanuit de ketenpartners, als prettig en constructief ervaren.
- De samenwerking wordt volgens alle respondenten vergemakkelijkt doordat zowel bij de KVM als bij de ketenpartners een vast contactpersoon is ingesteld. Daardoor is het contact tijdens het uitvoeren van de pre-scan onderling eenvoudig te leggen.
- Volgens alle respondenten die werkzaam zijn bij de KVM ontvangen ze de terugkoppeling vanuit de verschillende ketenpartners over de aanwezigheid van contra-indicaties voor plaatsing in de KVM altijd binnen een week nadat de vraag is uitgezet. Dit past binnen de beoogde werkwijze.
- Uit de interviews blijkt dat door de KVM geen terugkoppeling wordt gegeven aan de medewerkers die informatie aanleveren voor de pre-scan over al dan niet plaatsing van de gedetineerde in de KVM. Een terugkoppeling hierover vindt wel periodiek plaats op bestuurlijk niveau, in de klankbordgroep. Ongeveer de helft van de respondenten van de ketenpartners stelt dat ze een terugkoppeling over al dan niet plaatsen van de gedetineerde missen. Een dergelijke terugkoppeling zou de ketenpartners inzicht geven in het resultaat van hun bijdrage aan het instroomproces.

Ervaringen met bereik van de doelen

Het einddoel van KVM is het voorkomen van recidive. Dit wordt bereikt door re-integratie te bevorderen en detentieschade te voorkomen. Dit zijn de twee hoofddoelen van de KVM. Deze hoofddoelen zijn gericht op de periode na detentie en kunnen worden bereikt door in te zetten op meer concrete werkdoelen voor de individuele trajecten van gedetineerden tijdens het verblijf in de KVM. De werkdoelen van de KVM zijn:

- Continuïteit van werk, dagbesteding, opleiding of zorgtraject.
- Realiseren van vooruitgang op één of meer leefgebieden van de DJI (een geldig identiteitsbewijs; onderdak direct na ontslag uit detentie; inkomen uit werk of een (tijdelijke) uitkering; inzicht in schuldenproblematiek; (her)realiseren van (continuïteit van) zorg en een zorgverzekering.
- Motivatie voor werken aan de toekomst.

Continuïteit van werk, dagbesteding, opleiding of zorgtraject

- Volgens alle respondenten die werkzaam zijn bij de KVM wordt dit werkdoel in de praktijk nagenoeg altijd gerealiseerd. Doordat de aanwezigheid van werk een vereiste is voor plaatsing in de KVM hebben de gedetineerden altijd werk als ze in de KVM komen. Bijna alle gedetineerden behouden tijdens verblijf in de KVM ook hun werk. Het is de afgelopen jaren een enkele keer voorgekomen dat een gedetineerde zijn baan verloor tijdens zijn verblijf in de KVM. Als dat buiten zijn schuld gebeurt, krijgt de gedetineerde enkele weken de tijd om (met ondersteuning van een casemanager) een nieuwe baan te vinden. Wanneer de gedetineerde daar niet in slaagt, of als het eindigen van de arbeidsovereenkomst de gedetineerde aan te rekenen is, wordt de gedetineerde intramuraal geplaatst.
- In het verlengde van dit werkdoel geldt dat, door continuïteit van werk tijdens detentie, voorkomen wordt dat gedetineerden (meer) schulden opbouwen of hun woning verliezen. Dit zien alle respondenten in de praktijk ook bevestigd. Als er sprake is van schulden voorafgaand aan detentie, dan ontwikkelen deze zich volgens de respondenten die werkzaam zijn bij de KVM niet verder, maar worden deze verder afbetaald. Het verlies van woning tijdens detentie in de KVM komt niet of nauwelijks voor volgens de respondenten die werkzaam zijn bij de KVM.

- Wanneer de ervaringen van de professionals omtrent het realiseren van het werkdoel ‘continuïteit van werk, dagbesteding, opleiding of zorgtraject’ worden vergeleken met de opbrengsten van het dossieronderzoek, blijkt dat deze bevindingen overeen komen (zie ook paragraaf 4.3).

Realiseren van vooruitgang één of meer DJI-leefgebieden

- Tijdens het verblijf in de KVM wordt ingezet op het werken aan of behouden van de vijf DJI-leefgebieden: een geldig identiteitsbewijs, onderdak na ontslag uit detentie, inkomen uit werk, inzicht in de schuldenproblematiek en (her)realiseren van (continuïteit van) zorg en een zorgverzekering (zie ook paragraaf 4.3).
- Uit de interviews met medewerkers van de KVM blijkt dat gedetineerden bij plaatsing in de KVM beschikken over een baan; de aanwezigheid van werk, dagbesteding, opleiding of zorgtraject is immers een vereiste voor instroom. Daarnaast beschikken gedetineerden bij instroom over het algemeen over een geldig identiteitsbewijs en een zorgverzekering. In de KVM gaat het dan ook met name om het voortzetten van de situatie op deze leefgebieden. Alle respondenten zeggen hierop nauwelijks problemen te ondervinden met de gedetineerden. Wanneer zich onvoorzien problemen voordoen, bijvoorbeeld verlies van baan, zoekt de casemanager met de gedetineerde naar een oplossing.
- Volgens alle respondenten die werkzaam zijn bij de KVM hebben gedetineerden met schulden hun schuldenproblematiek in de praktijk vaak al inzichtelijk en zijn al betalingsregelingen getroffen met schuldeisers. Wanneer dit niet het geval is, wordt dit samen met de casemanager inzichtelijk gemaakt en worden betalingsregelingen getroffen met schuldeisers. Uit de interviews blijkt dat dit proces goed verloopt, de gedetineerden werken hier volgens respondenten aan mee en zijn bereid en gemotiveerd om hun schulden af te (gaan) betalen.
- Uit de interviews met respondenten die werkzaam zijn bij de KVM blijkt dat er nauwelijks sprake is van zorgtrajecten bij gedetineerden. Wanneer dit wel het geval is, gaat het met name om ondersteuning vanuit de verslavingszorg. Indien bij gedetineerden verslavingsproblematiek speelt, zijn de gedetineerden verplicht om de ondersteuning vanuit de verslavingszorg gedurende detentie te (blijven) volgen. Wanneer verslavingszorg wordt ingezet gedurende detentie in de KVM verloopt dit zonder problemen, volgens de respondenten.
- Een vergelijking van de ervaringen van professionals met het werkdoel ‘realiseren van vooruitgang op één of meer DJI-leefgebieden’ en de opbrengsten van het dossieronderzoek, leert dat de ervaringen van professionals daarop aansluiten (zie ook paragraaf 4.3).

Motivatatie voor werken aan de toekomst

- Motivatie om een toekomst op te bouwen zonder delicten is noodzakelijk volgens alle respondenten. Gedetineerden moeten zelf vertrouwen hebben dat een toekomst zonder delicten mogelijk is. Ze moeten ook bereid zijn om daar naartoe te werken.
- Uit de interviews met respondenten die werkzaam zijn bij de KVM blijkt dat de gedetineerden in de KVM over het algemeen gemotiveerd zijn om te werken aan een toekomst zonder delicten. Volgens hen zijn de detentievorm van de KVM en de locatie van de KVM van invloed op (het behouden van) deze motivatie.
- Volgens respondenten die werkzaam zijn bij de KVM realiseren de gedetineerden zich tijdens hun detentie in de KVM dat zij, weliswaar onder strikte voorwaarden, hun werk kunnen doorzetten en daarmee hun dagritme behouden en contact kunnen onderhouden met hun gezin, andere familieleden en vrienden. Dit willen de gedetineerden volgens de respondenten die werkzaam zijn bij de KVM graag zo houden waardoor zij gemotiveerd zijn zich aan de regels van de KVM te houden. De locatie van de KVM, buiten de muren van de PI maar wel direct naast de PI, confronteert de gedetineerden dagelijks met het alternatief voor de KVM: zij hadden hun detentie ook in een gesloten detentiesetting kunnen uitzitten, zullen intramuraal geplaatst worden als ze zich niet aan de regels van de KVM houden en een reguliere, gesloten detentievoorziening dreigt als zij in de toekomst opnieuw een delict plegen. Deze confrontatie versterkt, volgens de respondenten, de motivatie van de gedetineerden om aan de doelen van de KVM en aan een toekomst zonder delicten te werken.
- De respondenten die werkzaam zijn bij de KVM investeren in het opbouwen van een vertrouwensrelatie met de gedetineerden in de KVM. Dit doen zij vanuit de gedachte dat dit bijdraagt aan de begeleiding van de gedetineerden: als je de achtergrond, wensen en behoeften van de gedetineerde kent, kan je daar beter op aansluiten zodat de gedetineerde de begeleiding krijgt die nodig is voor

succesvolle re-integratie. De professionals in de KVM investeren bijvoorbeeld in de vertrouwensrelatie door tijdens avonddiensten, in een meer informele setting, mee te eten met de gedetineerden. De kleinschaligheid van de KVM komt de mogelijkheden voor het opbouwen van vertrouwensrelaties met de gedetineerden volgens de professionals in de KVM ten goede.

- Volgens alle respondenten werkzaam bij de KVM worden de activiteiten en de werkwijze van de KVM gewaardeerd door de gedetineerden. Op basis van de eindevaluaties bij vrijlating weten respondenten die werkzaam zijn bij de KVM dat gedetineerden zich er positief over uitlaten dat ze voor de KVM in aanmerking zijn gekomen en de detentieperiode geen (nieuwe) problemen heeft veroorzaakt. Zij ervaren dat deze detentievorm in de KVM minder negatieve gevolgen heeft voor henzelf, hun gezin, hun werk en daarmee hun toekomst.

Beleids- en maatschappelijke ontwikkelingen rondom de KVM

- De combinatie van de Beperkte Beveiligde Afdeling (BBA) en de KVM op dezelfde locatie (en de verruiming van de voorwaarden voor plaatsing in de BBA) hebben volgens nagenoeg alle respondenten geen negatief effect op de KVM. Het totaal aantal plekken in 'de Nederhof' is verdeeld over beide doelgroepen. Wanneer het nodig is kan de verhouding worden aangepast, maar dit is in de praktijk vooralsnog niet aan de orde geweest.
- Ook de combinatie van gedetineerden in de BBA en gedetineerden in de KVM verloopt volgens de respondenten die binnen de KVM werken in de praktijk zonder problemen. Ze benoemen hierbij dat de twee doelgroepen van elkaar kunnen leren: de KVM'ers horen van de BBA'ers hoe het is om in een gesloten detentiesetting te verblijven, wat bijdraagt aan de motivatie van de KVM'ers om zich aan de regels te houden zodat ze niet alsnog in een gesloten detentiesetting geplaatst worden. De BBA'ers leren van de KVM'ers op het gebied van maatschappelijke ontwikkelingen en zelfstandigheid en zelfredzaamheid.
- Daarnaast benoemen enkele respondenten die werkzaam zijn in de KVM dat de ervaringen die ze binnen de KVM hebben opgedaan met begeleiding van KVM'ers en afstemming met werkgevers de ondersteuning aan BBA'ers ten goede komt. De KVM heeft bijvoorbeeld inmiddels een netwerk opgebouwd met werkgevers die KVM'ers in dienst hebben en die er ook voor open staan om BBA'ers in dienst te nemen. Dit vergemakkelijkt het proces om gedetineerden vanuit een gesloten detentiesetting door te laten stromen naar de BBA, waarvoor de beschikking over een extramurale werkplek vereist is.
- De meerderheid van de respondenten zegt uit eigen beweging dat de KVM volgens hen een oplossing zou kunnen bieden voor de tijdige tenuitvoerlegging van detentie van zelfmelders, gegeven het huidige, landelijke cellentekort. Conform de maatregelen om het huidige cellentekort tegen te gaan, worden zelfmelders relatief laat opgeroepen om hun straf uit te zitten. De KVM heeft tot op heden voldoende plekken beschikbaar gehad. Een deel van de respondenten verwacht dat plaatsing in de KVM een uitkomst zou kunnen zijn om zelfmelders op korte termijn hun vrijheidsstraf uit te laten zitten.
- Tijdens de validatiesessie wezen de projectsecretaris van de KVM en het afdelingshoofd van 'de Nederhof' erop dat de kosten voor de uitvoering van de open, extramurale opzet van de KVM lager zijn dan voor de reguliere, gesloten detentiesetting voor zelfmelders, op basis van een evaluatie die door de KVM zelf is uitgevoerd in 2022/2023. Voor deze evaluatie zijn, door de KVM zelf, de (indicatieve) kosten voor personele inzet en activiteiten, zorgkosten, huisvestingskosten en beveiligingskosten van de KVM vergeleken met de kosten voor de reguliere, gesloten detentiesetting voor zelfmelders. Volgens de interne evaluatie is de KVM in de huidige open, extramurale setting 61 procent goedkoper (en in een open, intramurale setting 16%) in vergelijking met een reguliere, intramurale gesloten afdeling voor zelfmelders.⁵⁷

Kenmerken van de populatie van de KVM in relatie tot de uitvoering en ervaringen

- Uit de validatiesessie blijkt dat specifieke kenmerken van de populatie van de KVM beperkt van invloed zijn op de uitvoering en ervaringen met de KVM. Het type delicten waarvoor gedetineerden in de KVM zijn veroordeeld is bijvoorbeeld niet onderscheidend voor de uitvoering van de KVM of ervaringen van de professionals met de gedetineerden.

⁵⁷ Thompson, D. (2023). *Eindrapportage Kleinschalige Voorziening Middelburg*. Middelburg: Penitentiare Inrichting de Nederhof.

- De projectsecretaris en het afdelingshoofd wijzen er in de validatiesessie op dat vooral de delicthistorie de ervaringen in de KVM differentieert: in vergelijking met gedetineerden in de KVM die in het verleden al een detentie in een gesloten setting hebben uitgezeten, hebben first offenders relatief lang nodig om aan hun verblijf in de KVM te wennen. Doordat first offenders geen eerdere ervaringen met detentie hebben is voor hen de vergelijking met een reguliere, gesloten setting minder invoelbaar. In het verlengde daarvan lijkt de combinatie met gedetineerden met een BBA-status, en de restanten van de 'bajescultuur' die zij meebrengen in de KVM, voor de first offenders spannender.
- Aan de andere kant blijkt uit de validatiesessie dat het verblijf in de KVM mentaal zwaarder lijkt te zijn voor gedetineerden die al eerder in een gesloten detentiesessie hebben gezeten. In vergelijking met de KVM is het regime in een gesloten detentiestelling relatief rechtlijnig: je zit opgesloten en contact met familie en vrienden is zeer beperkt. In de KVM is de setting door het open, extramurale karakter meer diffuus en daardoor voor sommige deteneerden zwaarder. Ze mogen bijvoorbeeld wel langs hun huis rijden op weg naar hun werk maar zij mogen daar niet stoppen.

5.2 Ervaringen (ex-)gedetineerden en betrokkenen

Er hebben zes interviews plaatsgevonden met zes (ex-)gedetineerden die in de KVM verbleven of die tijdens de onderzoeksperiode zijn uitgestroomd en met vier betrokkenen van de geïnterviewde (ex-)gedetineerden, onder wie drie (ex-)partners en een werkgever. In de interviews zijn vragen gesteld over de algemene waardering van de KVM en specifieke mogelijkheden en activiteiten van de KVM, ervaringen met baanbehoud, het onderhouden van sociale contacten, ondersteuningsbehoeften en verwachtingen omtrent recidive. De opbrengsten uit deze interviews beantwoorden de vijfde en de zesde onderzoeksvraag:

5. Wat zijn de ervaringen van gedetineerden met de KVM? (Bijvoorbeeld met baanbehoud, onderhouden sociale contacten, recidive.)
6. Wat zijn de ervaringen van andere betrokkenen met de KVM? (Bijvoorbeeld met baanbehoud, onderhouden sociale contacten, recidive.)

Algemene ervaring meerwaarde KVM

Alle geïnterviewde (ex-)gedetineerden zijn positief over de KVM. Ze zetten hun ervaring in de KVM allen af tegen de ervaring die zij eerder gehad hebben, of waarvan zij denken dat ze die gehad zouden hebben, in een reguliere, gesloten detentiestelling. Ondanks dat ze het verblijf in detentie als een negatieve ervaring beschouwen, leiden de (verwachte) verschillen tussen een regulier regime en de KVM ertoe dat zij de KVM toch positief beoordelen. De belangrijkste reden voor de positieve ervaringen in de KVM is dat het leven van de gedetineerden door verblijf in de KVM voor een belangrijk deel door kan blijven gaan. Door het behoud van een baan, hebben zij inkomen en kunnen zij hun woonlasten betalen en zo hun huis behouden. Ook het gezinsleven kan, in aangepaste vorm, enigszins doorgang vinden doordat zij in contact kunnen blijven via hun telefoon. In de interviews benoemen de (ex-)gedetineerden meermaals wat zij mogelijk kwijt geraakt zouden zijn, bijvoorbeeld hun baan of huis, wanneer zij in een regulier, gesloten regime hun detentie hadden uitgezeten.

De mogelijkheden en activiteiten in de KVM die de (ex-)gedetineerden het meest waarderen zijn ten eerste dat zij hun telefoon bij zich mogen houden, waardoor zij in contact kunnen blijven met hun naasten. Ten tweede waarderen ze de gezamenlijke activiteiten. Een groot deel van de (ex-)gedetineerden geeft aan dat de gezamenlijke activiteiten die worden ondernomen en vanuit de KVM worden georganiseerd zorgen voor een goede sfeer in de groep. Een deel van de gedetineerden kookt bijvoorbeeld samen en met Kerstmis is met alle gedetineerden in de KVM gezamenlijk gegeten. Door deze gezamenlijke activiteiten kunnen de gedetineerden in de KVM op een prettige manier samenleven. Het minst positief beoordelen de (ex-)gedetineerden de manier waarop de regels worden vastgesteld en gecommuniceerd. Meer dan de helft van de (ex-)gedetineerden geeft aan dat het onduidelijk is wat wel en niet mag en dat de regels tijdens hun verblijf in de KVM niet eenduidig zijn toegepast. Voorbeelden hiervan zijn dat er vanuit de KVM toezeggingen zijn gedaan over het werken op een locatie die verder weg is dan 100 kilometer en dat deze toezegging op een later moment alsnog is ingetrokken. Een ander voorbeeld

is dat er soms boodschappen mochten worden gehaald bij een specifieke winkel en dit vervolgens niet meer mocht. Ook geven meerdere respondenten aan dat zij de redenering achter het toekennen van vrijheden niet altijd begrepen.

Uit de helft van de interviews met (ex-)gedetineerden blijkt dat zij niet onverdeeld positief zijn over de combinatie van de KVM met de BBA op één locatie. De belangrijkste reden hiervoor is het verschil in regels voor beide groepen: de gedetineerden in de KVM beschikten over het algemeen over werk maar onder gedetineerden in de BBA kwam het weleens voor dat zij (tijdelijk) geen werk, en dus meer vrije tijd, hadden. Daarnaast stelt een deel van de (ex-)gedetineerden dat zij de vermenging van beide doelgroepen op sociaal vlak lastig vonden. De gedetineerden in de BBA brachten vanuit detentie meer een 'bajescultuur' mee de KVM in, wat een stempel drukte op de sfeer in de groep in de KVM. Het andere deel van de (ex-)gedetineerden zegt goed overweg te kunnen met de gedetineerden in de BBA en dat zij de vermenging niet als negatief hebben ervaren.

Ook de betrokkenen van de (ex-)gedetineerden zijn positief over het verblijf van hun partner of werknemer in de KVM. Uit de interviews met de (ex-)partners blijkt dat het verblijf in de KVM veel zorgen wegneemt. Enerzijds zijn dit praktische zorgen, zoals zorgen over financiën, die worden weggenomen. Anderzijds neemt het zorgen weg over het mentale welzijn van de (ex-)partner. De (ex-)partners wijzen er op dat de detentieperiode een grote impact heeft op het leven van de gedetineerden. Doordat zij kunnen werken, hebben zij een nuttige tijdsbesteding. Meerdere (ex-)partners vertellen dat de wetenschap dat hun (ex-)partner overdag aan het werk is hen rust geeft. Net als de (ex-)gedetineerden wijzen de betrokkenen van de (ex-)gedetineerden erop dat de regels omtrent vrijheden niet altijd helder en consistent lijken te zijn. Dit krijgen zij te horen van hun naaste, maar zij hadden er ook direct mee te maken, wanneer aanvragen voor vrijheden worden afgewezen en hun partner bijvoorbeeld niet aanwezig is op een afspraak.

Ervaringen met baanbehoud

- Alle (ex-)gedetineerden hadden betaald werk tijdens hun verblijf in de KVM. Ongeveer de helft van de (ex-)gedetineerden is blijven werken bij dezelfde werkgever die zij voor detentie hadden of in hun eigen bedrijf. Het andere deel heeft kort voor het verblijf in de KVM een andere baan of een andere opdrachtgever gekregen. De meest voorkomende reden hiervoor is dat het werk voorafgaand aan detentie niet (volledig) aan de voorwaarden van de KVM voldeed. Bijvoorbeeld omdat een deel van de werkzaamheden verder dan 100 kilometer van de KVM uitgevoerd moest worden of omdat de diensten onregelmatig waren.
- Het behouden van de banen die de (ex-)gedetineerden hadden bij binnenkomst in detentie verliep bij allen zonder problemen. Meerdere respondenten benoemen dat de locatiecontroles door de KVM discreet zijn uitgevoerd, waardoor dit geen problemen op de werkvloer veroorzaakte.
- Minder positief zijn de (ex-)gedetineerden over de communicatie over de regels omtrent het behoud van werk in de KVM. Hierbij gaat het voornamelijk over de regel dat de werkzaamheden binnen een straal van 100 kilometer rondom de KVM moeten plaatsvinden en regels over werktijden. Voornamelijk (ex-)gedetineerden van wie de werklocatie en werktijden varieerden, vonden de regels omtrent werk niet altijd helder en transparant. Daarbij zegt ongeveer de helft van de (ex-)gedetineerden dat de regels veranderden tijdens hun verblijf in de KVM en dat het voor hen onduidelijk was welke regels er golden.
- Ook de betrokkenen van de (ex-)gedetineerden ervoeren het behouden van werk als positief. Alle (ex-)partners die zijn geïnterviewd beaamen dat hun (ex-)partner geen problemen had met het behouden van werk. Een deel van hen onderschrijft ook dat de regels omtrent werk voor hen niet altijd helder en transparant waren.
- Uit het interview met een werkgever blijkt dat het in dienst hebben van een gedetineerde in de KVM zonder problemen is verlopen. Het contact tussen de werkgever en de KVM blijft na het houden van een opstartgesprek tot een minimum beperkt, blijkt uit het interview. De werkgever had voorafgaand aan het verblijf van de werknemer in de KVM wel vragen over wat er komt kijken bij het in dienst hebben van een gedetineerde, bijvoorbeeld op het gebied van verzekeringen. Hierover ontving de respondent geen informatie van de KVM, terwijl dit mogelijk wel de drempel om een gedetineerde in dienst te nemen kan verlagen voor werkgevers.

Ervaringen met het behoud van sociale contacten

- De (ex-)gedetineerden hebben allen een positieve ervaring (gehad) met het behoud van sociale contacten tijdens hun verblijf in de KVM. Bijna alle (ex-)gedetineerden gaven hiervoor als reden dat zij hun telefoon de hele dag bij zich mochten te houden. Hierdoor konden ze makkelijk contact houden met familie en vrienden door berichten via Whatsapp, bellen en videobellen. Omdat zij op elk moment van de dag bereikbaar waren, waren zij meer betrokken bij het leven van hun familie en vrienden. Dit maakt het volgens de (ex-)gedetineerden makkelijker om na detentie weer terug te keren in het gezin. Ook blijkt uit de interviews dat het bereikbaar zijn op zichzelf als belangrijk werd ervaren door de (ex-)gedetineerden: als je, zoals in een reguliere, gesloten detentiesessie niet goed bereikbaar bent, is het onzeker of alles goed gaat met je naasten. Dat levert stress op. Die stress wordt nu niet ervaren door de (ex-)gedetineerden, wat volgens hen ook ten goede komt aan de sfeer in de KVM.
- Ook de betrokkenen van de (ex-)gedetineerden zijn positief over het onderhouden van contact met hun naaste. Uit de interviews met de (ex-)partners blijkt ook dat naast het daadwerkelijke contact ook vooral de continue mogelijkheid tot contact prettig is. Het idee dat de (ex-)partner bereikbaar is, neemt ook bij hen zorgen weg.
- De bezoeksregeling in de KVM wordt overwegend als positief ervaren door de geïnterviewde (ex-)gedetineerden. Deze regeling is in januari 2024 veranderd. Voor januari 2024 mochten de gedetineerden wekelijks bezoek ontvangen bij de KVM. Na januari 2024 is het mogelijk geworden om 2,5 uur per week thuis op bezoek te gaan. Het verschilt daarom per geïnterviewde (ex-)gedetineerde van welke regeling zij gebruik hebben kunnen maken.
- Een groot deel van de (ex-)gedetineerden geeft aan dat zij de regeling die vanaf januari 2024 inging positief vonden. Hierdoor krijg je nog meer van het gezinsleven mee. Ook het grootste deel van de (ex-)partners die zijn geïnterviewd gaven aan dat zij deze bezoeksregeling positief waardeerden. Een enkele (ex-)gedetineerde was minder positief over de bezoeksregeling, omdat deze minder vrijheid bood dan de extramurale bezoekmogelijkheden voor gedetineerden in de BBA.
- Naast de mogelijkheden om sociale contacten te onderhouden via mobiele telefoon of bezoeksregeling, blijkt uit de interviews met (ex-)gedetineerden dat zij ondersteuning ervaren van het personeel van de KVM bij het onderhouden van hun sociale netwerk. Enkele (ex-)gedetineerden werkten tijdens hun verblijf in de KVM aan het herstellen of onderhouden van banden met familieleden. Hierin kregen ze ondersteuning van het personeel van de KVM. Het gaat bijvoorbeeld om het aanvragen van vrijheden om op bezoek te gaan bij familieleden of om gesprekken met het personeel over het herstellen of onderhouden van de banden met familieleden.

Ondersteuning vanuit de KVM en recidive

- In de KVM wordt ingezet op het werken aan of behouden van de vijf DJI-leefgebieden: een geldig identiteitsbewijs, onderdak na ontslag uit detentie, inkomen uit werk, inzicht in de schuldenproblematiek, (her)realiseren van (continuïteit van) zorg en een zorgverzekering.
- Uit de interviews met de (ex-)gedetineerden en de betrokkenen blijkt dat de (ex-)gedetineerden weinig tot geen behoefte aan ondersteuning van de KVM hadden op deze leefgebieden. Bij bijna alle ex-gedetineerden was volgens hen hun leven al op orde op alle vijf de leefgebieden. Een enkele (ex-)gedetineerde zegt dat hij wel schulden had toen hij instroomde in de KVM en dat er tijdens zijn verblijf in de KVM een aanpak voor deze schulden is geregeld.
- Bijna alle (ex-)gedetineerden noemen als verbeterpunt voor de KVM dat de regels, voornamelijk rondom extramurale vrijheden, duidelijker uitgelegd en consistent toegepast zouden kunnen worden.
- De (ex-)gedetineerden en de betrokkenen stellen allen dat zij de kans dat zij zelf, of hun (ex-)partner of werknemer, nogmaals een delict begaan klein tot niet aanwezig achten. Dit komt voornamelijk door de eigen situatie, bijvoorbeeld omdat zij eenmalig een delict hebben begaan en hiervan hebben geleerd; het verblijf in de KVM speelt hier volgens hen geen rol in. Wel zeggen respondenten dat zij zich in algemene zin kunnen voorstellen dat wanneer iemand zijn huis, baan en inkomen verliest, de kans groter wordt dat deze persoon opnieuw een delict zal plegen. Dit betrekken zij echter niet op hun eigen situatie.

5.3 Ontwikkelingen uitkomsten plan- en procesevaluatie 2021 en doorontwikkeling

Uit de interviews met professionals, gedetineerden en overige betrokkenen komen mogelijkheden voor verbetering of continuering van de werkwijze van de KVM naar voren. Daarnaast zijn dergelijke veranderingen tijdens de validatiesessie met de projectsecretaris en het afdelingshoofd van 'de Nederhof' geïnventariseerd. In de validatiesessie zijn ook de ontwikkelingen op de hindernissen, succesvolle onderdelen en leerpunten uit de plan- en procesevaluatie uit 2021 verkend. Met de opbrengsten uit deze interviews en de validatiesessie beantwoorden we de achtste en de negende onderzoeksvraag:

8. Welke ontwikkelingen zijn er gelet op de hindernissen, succesvolle onderdelen en leerpunten, zoals genoemd in de plan- en procesevaluatie uit 2021?
9. Welke veranderingen zijn nodig voor het verbeteren of continueren van de werkwijze van de KVM?

Hindernissen, succesvolle onderdelen en leerpunten

In de plan- en procesevaluatie uit 2021 zijn hindernissen, succesvolle onderdelen en leerpunten geformuleerd (zie ook paragraaf 2.5). Onderstaande ontwikkelingen op de hindernissen, succesvolle onderdelen en leerpunten volgen uit de validatiesessie.

Hindernissen plan- en procesevaluatie uit 2021

- Het instroomproces: in 2020/2021 bleek het instroomproces van de KVM niet voldoende aan te sluiten op de reguliere werkwijze van DIZ. De doorlooptijd was te kort voor de KVM om de screening uit te voeren. Vanaf 2021 zijn de afspraken met DIZ veranderd zodat het instroomproces aansluit op de werkwijze van de KVM en de reguliere werkprocessen van DIZ. Daardoor verloopt het instroomproces sindsdien zonder problemen. De aanpassing van het instroomproces heeft ervoor gezorgd dat er voldoende tijd is voor de KVM om de screening van zelfmelders uit te voeren. De KVM ervaart hun coördinerende rol in het instroomproces voor de KVM als passend en efficiënt.
- De capaciteit en cofinanciering van de samenwerkingspartners: ten tijde van de plan- en procesevaluatie beschikte o.a. de reclassering en de politie niet over voldoende personele en/of financiële middelen om hun beoogde rol in de uitvoering te vervullen. Uit de validatiesessie blijkt dat de inzet die de uitvoering van de KVM van de samenwerkingspartners vraagt binnen de huidige werkwijze door deze partijen kan worden geleverd. Het is onzeker of dat ook het geval is als de instroom van gedetineerden in de KVM toeneemt. Bij de start van de pilot KVM gold een cofinancieringseis vanuit het programma Koers en Kansen. Er is in de praktijk geen sprake van een financiële bijdrage van de samenwerkingspartners aan de KVM.
- (Het bereik van) de doelgroep: in 2020/2021 bleek het aantal potentiële deelnemers aan de KVM lager uit te vallen dan voorafgaand aan de opening verwacht was op basis van vooronderzoek. De KVM, DIZ en het CJIB hebben hier geen toereikende verklaring voor kunnen vinden. Uit de validatiesessie blijkt dat een deel van de verklaring mogelijk is gelegen in de relatief lage respons van de (potentiële) doelgroep op de uitnodiging van de KVM om aan de KVM deel te nemen. Als de zelfmelders geen contact opnemen naar aanleiding van de brief van de KVM dan zijn er geen andere mogelijkheden om met hen in contact te treden. De KVM heeft daardoor ook geen zicht op de redenen voor het uitblijven van respons op de uitnodigingsbrief.
- De aansluiting bij werkprocessen van justitiële partners: voor het opzetten van de KVM zijn voorafgaand aan de opening in 2020 afspraken gemaakt met DJI (in het kader van de uitvoering) en het Rijksvastgoedbedrijf (in het kader van het pand). Ten tijde van de plan- en procesevaluatie bleek dat de flexibiliteit om de experimentele setting van de KVM, binnen de reguliere regels en staande processen aan te laten sluiten op de werkprocessen van de justitiële partners, werd gemist door de KVM. Uit de validatiesessie blijkt dat de afspraken van de KVM met DJI en het Rijksvastgoedbedrijf deze hindernis voorafgaand aan de opening van de KVM hebben verholpen.

Succesvolle onderdelen plan- en procesevaluatie uit 2021

- De vroegtijdige betrokkenheid van samenwerkingspartners: in de aanloopfase voor de KVM operationeel is geworden zijn de samenwerkingspartners intensief betrokken geweest zodat knelpunten vroegtijdig zijn gesignaleerd en voortvarend konden worden aangepakt. Uit de validatiesessie blijkt dat de klankbordgroep met samenwerkingspartners (op directieniveau) meerdere keren per jaar bij

elkaar komt. Daar worden resultaten met samenwerkingspartners gedeeld, onder andere over gedetineerden die in de KVM zijn ingestroomd op basis van informatie die samenwerkingspartners hebben verstrekt tijdens het instroomproces. De betrokkenheid van samenwerkingspartners is sinds de opening van de KVM verankerd in de klankbordgroep.

- De nadruk op beschermende factoren: de werkwijze van de KVM combineert het strafdoel vergelding met het behouden en verder versterken van beschermende factoren. Uit de validatiesessie blijkt dat deze werkwijze doorlopend, op basis van voortschrijdend inzicht, is doorontwikkeld sinds de opening van de KVM. Een voorbeeld hiervan is het wijzigen van de bezoekersregeling zodat gedetineerden onder voorwaarden thuis op bezoek kunnen (in plaats van bezoek ontvangen in de KVM) om de relatie met het positieve, sociale netwerk te bevorderen.

Leerpunten plan- en procesevaluatie uit 2021

- Vroegtijdige intensieve samenwerking: uit de plan- en procesevaluatie uit 2021 bleek dat de betrokkenheid van samenwerkingspartners, om draagvlak en eigenaarschap bij samenwerkingspartners te versterken, een randvoorwaarde is voor de succesvolle uitvoering van de KVM. Uit de validatiesessie blijkt dat de vroegtijdige intensieve samenwerking met ketenpartners sinds de opening van de KVM is doorgezet en uitgebreid. Inmiddels zijn ook de Zorg- en Veiligheidshuizen Breda en Bergen op Zoom betrokken omdat zij werkzaam zijn in het werkgebied van de KVM.
- Gezamenlijk monitoren: de plan- en procesevaluatie uit 2021 wijst op het belang van gezamenlijk monitoren om eventuele knelpunten in de uitvoering van de KVM te adresseren. Uit de validatiesessie blijkt dat de KVM, naast de terugkoppeling in de klankbordgroep, met enige regelmaat evaluaties uitvoert met de samenwerkingspartners om te inventariseren of onderdelen van het project bijstelling nodig hebben. Deze evaluaties hebben er in 2022 bijvoorbeeld toe geleid dat het instroomcriterium voor de minimale openstaande strafduur aangepast is (van twee weken naar een maand).
- Samenwerking met landelijke, justitiële partijen: de vroegtijdige betrokkenheid van en afstemming met landelijke, justitiële partijen zoals DJI en CJIB is een randvoorwaarde voor een succesvolle uitvoering van een experimentele detentievoorziening zoals de KVM, blijkt uit de plan- en procesevaluatie van 2021. Daarmee kan hun expertise worden benut en kunnen werkprocessen op elkaar worden afgestemd. Doordat de KVM sinds 2020 operationeel is, is dit leerpunt niet meer aan de orde.
- Onderbouwing projectplan: uit de plan- en procesevaluatie uit 2021 blijkt het belang van een gedegen onderbouwing van een projectplan voor (een detentievoorziening als) de KVM. Door vroegtijdig te investeren in het onderbouwen van aannames, het formuleren van randvoorwaarden en het berekenen en inschatten van de potentiële doelgroep kan de kans op een succesvolle uitvoering van de detentiepilot worden vergroot. Dit leerpunt is vooral gericht op de periode waarin het projectplan voor de KVM is opgesteld. Daardoor is dit leerpunt op dit moment niet relevant.

Mogelijke veranderingen voor het verbeteren of continueren van de werkwijze van de KVM

Uit de interviews met professionals, (ex-)gedetineerden en overige betrokkenen komen enkele veranderingen naar voren die kunnen bijdragen aan het verbeteren of continueren van de werkwijze van de KVM. Deze veranderingen vloeien voort uit de ervaringen van deze drie doelgroepen, aangevuld met de opbrengsten van de validatiesessie. We onderscheiden (mogelijke) veranderingen gericht op communicatie en informatievoorziening, het bewaken van de opzet en inrichting van de KVM en het bestendigen van de werkwijze van de KVM.

Communicatie en informatievoorziening

- Meer terugkoppeling aan ketenpartners over het instroomproces: uit de interviews met professionals blijkt dat ongeveer de helft van hen behoefte heeft aan (een meer uitgebreide) terugkoppeling van de KVM over het al dan niet plaatsen van gedetineerden in de KVM. Medewerkers van de ketenpartners die tijdens het instroomproces voor de pre-scan aan de KVM doorgeven of er op basis van hun eigen informatie bezwaar is tegen plaatsing in de KVM, ontvangen op dit moment geen terugkoppeling van de KVM of de gedetineerden in de KVM is geplaatst. Een dergelijke terugkoppeling vindt wel periodiek plaats op bestuurlijk niveau, in de klankbordgroep van de KVM. Een (periodieke) terugkoppeling, vanuit de KVM aan medewerkers van ketenpartners die een bijdrage leveren aan het instroomproces, biedt de mogelijkheid om gezamenlijk de gevraagde controle op contra-indicaties voor de pre-scan desgewenst (verder) te optimaliseren. Daarnaast draagt een terugkoppeling

naar verwachting bij aan draagvlak bij de ketenpartners voor hun bijdrage aan het instroomproces: een terugkoppeling toont immers het resultaat van hun inspanningen.

- Informatievoorziening aan werkgevers: uit het interview met een werkgever van een gedetineerde blijkt dat er behoefte is aan inzicht in de bedrijfsmatige gevolgen van het in dienst hebben van een gedetineerde. De respondent wijst daarbij op vraagstukken rondom bedrijfsmatige verzekeringen en andere arbeidsrechtelijke vraagstukken die kunnen ontstaan wanneer een werknemer gedetineerd raakt. De KVM zou, om hieraan tegemoet te komen, werkgevers bijvoorbeeld (standaard) kunnen doorverwijzen naar informatiebronnen of organisaties die werkgevers hierbij zouden kunnen ondersteunen. Dit komt naar verwachting de bereidheid van werkgevers om medewerking te verlenen aan screening en controles ten goede. Daardoor zouden ook de mogelijkheden voor baanbehoud van gedetineerden tijdens hun verblijf in de KVM hierbij gebaat zijn.

Bewaken van opzet en inrichting KVM

- Toelatingseisen voor instroom in de KVM bewaken: uit de interviews met professionals die betrokken zijn bij de KVM blijkt dat er bij enkelen van hen zorgen leven over de mate waarin de afgelopen jaren de instroomcriteria consistent zijn toegepast. De instroomcriteria dragen er volgens hen aan bij dat de KVM uitsluitend toegankelijk is voor gedetineerden waarvoor de KVM is ingericht. Op basis van de onderbouwing voor de werkzame mechanismen van de KVM, kan geconcludeerd worden dat het bewaken van de toelatingseisen voor instroom in de KVM de werkzaamheid van de KVM borgt. Daarbij gaat het met name om het selecteren van gedetineerden die geschikt zijn voor een beperkt beveiligingsniveau in een meer open detentiesetting. Daarnaast zal consistentie in de toelatingseisen voor instroom in de KVM naar verwachting ten goede komen aan het draagvlak bij de ketenpartners.
- Eenduidige regels rondom extramurale vrijheden: uit de interviews met gedetineerden blijkt dat ruim de helft van hen de regels van de KVM rondom extramurale vrijheden onduidelijk en onvoorspelbaar vond. Zij noemen bijvoorbeeld dat vanuit de KVM teruggekomen werd op eerder gemaakte afspraken. Uit de validatiesessie blijkt dat in de afgelopen jaren de regels rondom extramurale vrijheden, bijvoorbeeld de bezoeksregeling, gewijzigd zijn. Daarvoor is doorlopend bewust een balans gezocht tussen de vrijheidsbenaming en het faciliteren van beschermende factoren, zoals behoud van werk en het sociale netwerk. De aanpassing in regels voor extramurale vrijheden zijn gebaseerd op voortschrijdend inzicht, onder andere op basis van de ervaringen met de BBA, over de benodigde mogelijkheden voor extramurale vrijheden binnen het detentiekader. Daarbij worden verlofaanvragen altijd besproken in het Multi Disciplinair Overleg (MDO) en voorgelegd aan de Vrijhedencommissie (VC) van de PI Middelburg. Op basis van de interviews met gedetineerden is het de verwachting dat consistente, gemotiveerde toepassing van de regels binnen de KVM bijdraagt aan het behouden van de motivatie onder de gedetineerden om zich aan de regels te conformeren en te werken aan een delictvrije toekomst. In het verlengde daarvan is het belangrijk dat eventuele wijzigingen in de regels rondom extramurale vrijheden, op basis van voortschrijdend inzicht, voorafgaand aan het moment waarop de wijziging in werking treedt, gemotiveerd en duidelijk gecommuniceerd worden met de gedetineerden.
- Combinatie van de KVM en de BBA: uit de interviews met gedetineerden blijkt dat ongeveer de helft van hen de combinatie met gedetineerden op een BBA-titel moeizaam vond. Zoals in paragraaf 5.2 weergegeven heeft dat enerzijds te maken met het verschil in regels, zoals rondom bezoekmogelijkheden, en anderzijds met cultuurverschillen tussen beide groepen. De professionals binnen de KVM zien echter ook een meerwaarde van de combinatie van BBA'ers bij KVM'ers op dezelfde afdeling, omdat de groepen van elkaar kunnen leren: de KVM'ers horen wat het betekent om in een gesloten detentiesetting te verblijven en de BBA'ers worden meegenomen in maatschappelijke ontwikkelingen, zelfstandigheid en zelfredzaamheid.
- In de plan- en procesevaluatie uit 2021 bleek in een andere kleinschalige detentievoorziening de combinatie van gedetineerden die zich gemotiveerd aan het voorbereiden waren op hun (delictvrije) toekomst na detentie met gedetineerden die dit belang niet deelden, een hindernis te vormen voor de werkzaamheid van de voorziening. Daarbij ging het bijvoorbeeld ook om cultuurverschillen: de gedetineerden op een BBA-titel (toen nog op titel van de Zeer Beperkt Beveiligde Inrichting, de voorganger van de BBA) hadden een negatieve invloed op de groepsdynamiek. Omdat in de KVM een positief leefklimaat bijdraagt aan de werkzaamheid van de KVM, is het van belang het positieve leefklimaat te bewaken. Meer concreet gaat het bijvoorbeeld om het stimuleren van door gedetineerden

ervaren veiligheid en (positieve) relaties van gedetineerden onderling en met detentiemedewerkers. Uit de validatiesessie blijkt dat de KVM alert is op ontwikkelingen in de groepsdynamiek en het leefklimaat in de KVM.

Bestendigen werkwijze van de KVM

- Juridische titel voor plaatsing in de KVM: in de validatiesessie is gewezen op het belang van een juridische grondslag voor plaatsing van gedetineerden in de KVM. De huidige wetgeving voorziet niet in een juridische titel om vanuit vrijheid in te stromen in de KVM. Omdat de KVM zich in een pilotfase bevindt, wordt op dit moment tijdelijk gebruikgemaakt van de juridische grondslag voor plaatsing in een BBA. Daarbij is een uitzondering gemaakt om vanuit vrijheid in de KVM geplaatst te worden: dat is op een BBA-titel niet mogelijk omdat instroom in de BBA vanuit een ander detentieregime plaatsvindt. Om de KVM te continueren (wanneer de pilotstatus vervalt) zal moeten worden voorzien in een juridische grondslag voor plaatsing in de KVM vanuit vrijheid.
- Uitbreiden naar andere locaties: uit de validatiesessie blijken geen redenen waarom de werkwijze van de KVM, onder vergelijkbare omstandigheden, niet op andere locaties op een vergelijkbare manier zou kunnen functioneren. Daarbij wijzen de respondenten in de validatiesessie op een aantal aandachtspunten:
 - Een voortvarend verloop van het instroomproces vraagt om een goede samenwerking met de betrokken partijen (politie, reclassering en Zorg- en Veiligheidshuizen). Betrokkenheid van en korte lijntjes met de ketenpartners zijn noodzakelijk om hun terugkoppeling over de aanwezigheid van contra-indicaties voor plaatsing in de KVM te ontvangen. Deze input draagt bij aan het reguleren van de instroom van een doelgroep die geschikt is voor plaatsing in een dergelijke detentievoorziening.
 - De KVM hanteert als instroomcriterium dat de locatie van dagbesteding binnen een straal van 100 kilometer rondom PI Middelburg moet liggen. Deze afstand is bedoeld om het werkgebied van de KVM af te bakenen zodat de uitvoering praktisch haalbaar blijft. Daarbij gaat het zowel om de omvang van de instroom als de reistijd naar het werk voor gedetineerden en medewerkers van de KVM om de aanwezigheid op de werklocatie te controleren. Mogelijk is in een drukbevolkt gebied, met een fijnmazigere infrastructuur een kortere afstand tot de detentievoorziening daarom gepaster.
 - De KVM kent relatief weinig onderlinge problemen tussen gedetineerden. Geweldsincidenten komen bijvoorbeeld relatief weinig voor in de KVM. Het is denkbaar dat bij een vergelijkbare detentievoorziening op een andere locatie, zoals in de Randstad, meer problematiek van buiten naar binnen de detentievoorziening wordt gebracht als er onderling meer (negatieve) contacten zijn voorafgaand aan de plaatsing in de detentie. Dit zou daarom extra aandacht verdienen in het instroomproces om een positief leefklimaat in de detentievoorziening te waarborgen.

5.4 Tussentijdse conclusie

Ervaringen professionals

De bevindingen uit de interviews met de professionals bieden inzicht in hun ervaringen met de KVM. Met de opbrengsten uit deze interviews kunnen onderzoeksvragen 4 en 7 worden beantwoord:

4. Wat zijn de ervaringen van professionals met de KVM? (bijvoorbeeld met procesverloop, samenwerking, (beleids)ontwikkelingen)
 7. Hoe verhouden de leefsituatie en ervaringen zoals bedoeld in vraag 3, 4, 5 en 6 zich tot de populatie en het verloop van gedetineerden van de KVM uit vraag 2?
- **Algemene ervaringen meerwaarde KVM:** de professionals zijn over het algemeen positief over zowel de uitgangspunten van de KVM als de uitwerking daarvan in de praktijk. Professionals zien dat plaatsing in de KVM een positieve uitwerking heeft op het leven van gedetineerden. Alle professionals ervaren dat baanbehoud tijdens de detentieperiode in de KVM bijdraagt aan een vermindering van detentieschade en (naar verwachting ook) van de recidivekans.

- **Ervaringen met het instroomproces:** alle professionals hebben, over het algemeen, een positieve ervaring met het instroomproces en de verschillende stappen die dit proces behelst. Enkele respondenten spreken hun twijfels uit over de mate waarin zelfmelders voldoende doorgezet worden naar de KVM en over de consistentie in het toepassen van de toelatingseisen bij plaatsing in de KVM.
- **Ervaringen met de samenwerking:** vooral tijdens het instroomproces, voor het uitvoeren van de pre-scan, werkt de KVM samen met de ketenpartners. Alle respondenten ervaren de samenwerking rondom het uitvoeren van de pre-scan als prettig en constructief. De vaste contactpersonen bij de ketenpartners en de KVM dragen daar volgens hen aan bij. Een aantal professionals zou graag vanuit de KVM (meer) terugkoppeling willen over het al dan niet plaatsen van de gedetineerden in de KVM na de pre-scan.
- **Ervaring met bereik van de doelen:** volgens alle professionals die werkzaam zijn bij de KVM wordt het doel 'continuïteit van werk, dagbesteding, opleiding of zorgtraject' door alle gedetineerden van de KVM behaald. Als er sprake is van schulden voorafgaand aan detentie, dan ontwikkelen deze zich volgens de respondenten die werkzaam zijn bij de KVM niet verder, maar worden deze (verder) afbetaald. De professionals die werkzaam zijn bij de KVM ervaren nauwelijks problemen hieromtrent. Gedetineerden zijn volgens alle professionals die werkzaam zijn bij de KVM over het algemeen gemotiveerd om te werken aan een toekomst zonder delicten. Volgens professionals dragen de detentievorm en de locatie van de KVM hier positief aan bij.
- **Beleids- en maatschappelijke ontwikkelingen rondom de KVM:** de combinatie van de BBA en de KVM op dezelfde locatie (en de verruiming van de voorwaarden voor plaatsing in de BBA) hebben volgens alle respondenten die binnen de KVM werken geen negatief effect op de gedetineerden in de KVM. Dit verloopt volgens hen in de praktijk zonder problemen en de twee doelgroepen leren, volgens professionals, zelfs van elkaar. Verder kan de KVM volgens professionals een oplossing bieden voor de tijdige tenuitvoerlegging van detentie van zelfmelders, gegeven het huidige, landelijke cellentekort. De KVM heeft tot op heden voldoende plekken beschikbaar gehad waardoor plaatsing in de KVM volgens de professionals een uitkomst zou bieden om zelfmelders op korte termijn hun vrijheidsstraf uit te laten zitten.
- **Kenmerken van de populatie van de KVM in relatie tot de uitvoering en ervaringen:** uit de validatiesessie blijkt dat de uitvoering en ervaringen met de KVM beperkt beïnvloed worden door specifieke kenmerken van de populatie van de KVM. Vooral de delicthistorie van gedetineerden in de KVM differentieert de ervaringen in de KVM: first offenders hebben relatief lang nodig om aan hun verblijf in de KVM te wennen in vergelijking met gedetineerden in de KVM die in het verleden al een detentie in een gesloten setting hebben uitgezeten: de vergelijking met een reguliere, gesloten setting is voor hen minder invoelbaar en de restanten van de 'bajescultuur' die de BBA'ers meebrengen in de KVM, is voor de first offenders spannender. Aan de andere kant lijkt het verblijf in de KVM voor gedetineerden die al eerder in een reguliere, gesloten detentiesetting hebben gezeten mentaal zwaarder te zijn. Dit kan worden toegeschreven aan het open, extramurale karakter van de KVM ten opzichte van een relatief rechtlijnige setting in een reguliere, gesloten setting.

Ervaringen (ex-)gedetineerden en betrokkenen

De bevindingen uit de interviews met de (ex-)gedetineerden en betrokkenen van de (ex-)gedetineerden bieden inzicht in hun ervaringen met de KVM. Met de opbrengsten uit deze interviews kunnen onderzoeksvragen 5 en 6 worden beantwoord:

5. Wat zijn de ervaringen van gedetineerden met de KVM? (Bijvoorbeeld met baanbehoud, onderhouden sociale contacten, recidive.)
 6. Wat zijn de ervaringen van andere betrokkenen met de KVM? (Bijvoorbeeld met baanbehoud, onderhouden sociale contacten, recidive.)
- **Algemene ervaring meerwaarde KVM:** de ervaring van de (ex-)gedetineerden met de KVM is positief, zeker wanneer zij hun ervaring in de KVM afzetten tegen de (verwachte) ervaring in een reguliere, gesloten detentiesetting. De belangrijkste reden voor hun positieve ervaring in de KVM is dat hun leven voor een deel doorgang vindt tijdens detentie, door het behoud van inkomen en het contact met hun familie en vrienden. Ook de betrokkenen van de (ex-)gedetineerden beoordelen hun ervaring met de KVM als positief. Door het verblijf in de KVM worden de zorgen die detentie met zich

- meebrengt voor partners van gedetineerden verminderd. Het gaat hierbij om praktische zorgen, zoals zorgen over financiën, en zorgen over het mentale welzijn van de (ex-)gedetineerde.
- **Ervaringen met baanbehoud:** alle (ex-)gedetineerden hadden betaald werk tijdens hun verblijf in de KVM. Het behouden van de baan die de (ex-)gedetineerden hadden bij binnenkomst in detentie verliep bij allen zonder problemen. Minder positief zijn de (ex-)gedetineerden over de communicatie over de regels omtrent het behoud van werk in de KVM. Ongeveer de helft van de (ex-)gedetineerden stelt dat de regels veranderden tijdens hun verblijf in de KVM en dat het voor hen onduidelijk was welke regels er golden. De betrokkenen van de (ex-)gedetineerden zijn positief over het behouden van werk. Een deel van hen onderschrijft ook de onduidelijke communicatie omtrent de regels voor werken tijdens het verblijf in de KVM.
 - **Ervaringen met het behoud van sociale contacten:** de (ex-)gedetineerden hebben allen een positieve ervaring (gehad) met het behoud van sociale contacten tijdens hun verblijf in de KVM, vooral omdat zij hun telefoon de hele dag bij zich mochten houden. Naast het kunnen onderhouden van contact vonden de (ex-)gedetineerden en hun partners het prettig dat de (ex-)gedetineerde bereikbaar was. De continue mogelijkheid tot contact, die er niet is in een reguliere, gesloten setting, vermindert stress en zorgen. Het personeel van de KVM ondersteunt, indien nodig, in het herstellen en/of onderhouden van het sociale netwerk. Bijvoorbeeld door te helpen met het aanvragen van vrijheden om op bezoek te gaan bij familieleden of door in gesprek te gaan over het herstellen of onderhouden van de banden met familieleden of vrienden.
 - **Ervaringen met ondersteuning vanuit de KVM en recidive:** de (ex-)gedetineerden zeggen weinig tot geen behoefte te hebben aan ondersteuning van de KVM op de DJI-leefgebieden. Als verbeterpunt voor de KVM noemen zij en hun betrokkenen de communicatie over de regels rondom werken, extramurale vrijheden en de bezoeksregeling. Alle (ex-)gedetineerden en hun betrokkenen achten de kans dat de (ex-)gedetineerden nogmaals een delict begaan klein tot niet aanwezig.

Ontwikkelingen uitkomsten plan- en procesevaluatie 2021 en doorontwikkeling

De opbrengsten uit de interviews en de validatiesessie bieden inzicht in mogelijkheden voor verbetering of continuïteit van de werkwijze van de KVM en in de ontwikkelingen op de hindernissen, succesvolle onderdelen en leerpunten uit de plan- en procesevaluatie uit 2021. Hiermee kunnen de achtste en negende onderzoeksvraag worden beantwoord:

8. Welke ontwikkelingen zijn er gelet op de hindernissen, succesvolle onderdelen en leerpunten, zoals genoemd in de plan- en procesevaluatie uit 2021?
 9. Welke veranderingen zijn nodig voor het verbeteren of continueren van de werkwijze van de KVM?
- **Hindernis – Instroomproces:** vanaf 2021 is het instroomproces aangepast om beter aan te kunnen sluiten bij de werkwijze van de KVM en de reguliere werkprocessen van DIZ. Het instroomproces verloopt inmiddels zonder problemen.
 - **Hindernis – Capaciteit en cofinanciering van de samenwerkingspartners:** de inzet die de uitvoering van de KVM van de samenwerkingspartners vraagt, kan binnen de huidige werkwijze door deze partijen worden geleverd. Er is geen sprake van een financiële bijdrage van de samenwerkingspartners van de KVM.
 - **Hindernis – (Het bereik van) de doelgroep:** de KVM, DIZ en het CJIB hebben geen verklaring kunnen vinden voor het feit dat het aantal potentiële deelnemers lager is uitgevallen dan vooraf, bij het opstellen van het projectplan voor de KVM, werd verwacht. Wel is een relatief lage respons vastgesteld bij potentiële deelnemers aan de KVM.
 - **Hindernis – De aansluiting bij werkprocessen van justitiële partners:** de KVM heeft voorafgaand aan de opening afspraken met DJI gemaakt die deze hindernis hebben verholpen.
 - **Succesvol onderdeel – De vroegtijdige betrokkenheid van samenwerkingspartners:** de klankbordgroep met samenwerkingspartners (op directieniveau) komt meerdere keren per jaar bij elkaar. In deze klankbordgroep is de betrokkenheid van de samenwerkingspartners verankerd.
 - **Succesvol onderdeel – De nadruk op beschermende factoren:** de werkwijze van de KVM, waarin vergelding met behoud en versterking van beschermende factoren wordt gecombineerd, is doorlopend doorontwikkeld sinds de opening van de KVM.

- **Leerpunt – Vroegtijdige intensieve samenwerking:** de samenwerking met ketenpartners is sinds de opening van de KVM doorgezet en uitgebreid.
- **Leerpunt – Gezamenlijk monitoren:** in het kader van gezamenlijk monitoren komt de klankbordgroep periodiek bijeen en wordt regelmatig de uitvoering van de KVM geëvalueerd met de samenwerkingspartners.
- **Leerpunt – Samenwerking landelijke, justitiële partijen:** dit leerpunt is niet meer aan de orde, omdat de KVM sinds 2020 operationeel is en de samenwerking met landelijke, justitiële partijen voorafgaand daaraan is geregeld.
- **Leerpunt – Onderbouwing projectplan:** dit leerpunt is vooral gericht op de periode waarin het projectplan voor de KVM is opgesteld. Daardoor is dit leerpunt op dit moment niet relevant.

Mogelijke veranderingen voor verbeteren of continueren van de werkwijze van de KVM

Communicatie en informatievoorziening

- Meer terugkoppeling aan ketenpartners over het instroomproces: een terugkoppeling over plaatsing van gedetineerden in de KVM aan medewerkers van ketenpartners die betrokken zijn bij de KVM, vindt op dit moment niet plaats. Een dergelijke terugkoppeling biedt de mogelijkheid om de gevraagde controle op contra-indicaties voor de pre-scan desgewenst (verder) te optimaliseren.
- Informatievoorziening aan werkgevers: de KVM zou werkgevers kunnen wijzen op informatiebronnen of organisaties die de werkgever zouden kunnen ondersteunen bij de (arbeidsrechtelijke) vraagstukken over de gevolgen van het in dienst hebben van een gedetineerde.

Bewaken van opzet en inrichting KVM

- Toelatingseisen voor instroom in de KVM bewaken: er moet bewaakt worden dat de gedetineerden die geselecteerd worden voor plaatsing in de KVM geschikt zijn voor een beperkt beveiligingsniveau en dat de toelatingseisen consistent worden toegepast.
- Eenduidige regels extramurale vrijheden: de KVM zoekt doorlopend de balans tussen het ten uitvoer leggen van de vrijheidsbeneming en het faciliteren van beschermende factoren. Hierbij is het van belang dat de regels rondom extramurale vrijheden tijdens het verblijf in de KVM consistent en gemotiveerd worden toegepast om bij te dragen aan het behouden van de motivatie van gedetineerden.
- Combinatie van de KVM en de BBA: de combinatie van de KVM en de BBA kan moeizaam zijn, bijvoorbeeld door cultuurverschillen of verschil in regels voor de verschillende settings. Daar staat tegenover dat de twee groepen ook van elkaar kunnen leren. Om het positieve leefklimaat te faciliteren, is het van belang om alert te blijven op de groepsdynamiek.

Bestendigen werkwijze van de KVM

- Juridische titel voor plaatsing in de KVM: de huidige wetgeving voorziet niet in een juridische titel om vanuit vrijheid in te stromen in de KVM. Wanneer de pilotstatus vervalt, zal moeten worden voorzien in een juridische grondslag voor plaatsing in de KVM.
- Uitbreiden naar andere locaties: er zijn geen redenen waarom de werkwijze van de KVM op andere locaties niet zou kunnen functioneren. Aandachtspunten bij het uitbreiden naar andere locaties zijn de samenwerking tussen de betrokken partijen, de straal waarin de werklocatie zich mag bevinden en de invloed van problematiek van buiten op het positieve leefklimaat in de detentievoorziening.

Samenvatting en conclusie

6

6 Samenvatting en conclusie

6.1 Aanleiding

De KVM is een pilot die in 2020 operationeel geworden is. Het is een detentievoorziening voor mannelijke zelfmelders met een straf(restant) van maximaal één jaar. De detentievoorziening is gericht op zelfmelders die voorafgaand aan de detentie werkten aan een delictvrij en geïntegreerd leven en gemotiveerd zijn dat tijdens detentie te blijven doen. In de KVM wordt het strafdoel vergelding gecombineerd met behoud van positieve leefgebieden. Daartoe krijgen zelfmelders de mogelijkheid om hun werk of andere zinvolle (gestructureerde) dagbesteding tijdens detentie voort te zetten. Dat maakt dat de zelfmelders hun inkomen behouden, hun rekeningen kunnen betalen, een zorgtraject kunnen doorlopen en dat het sociale netwerk in stand blijft. Hiermee beoogt de KVM de detentieschade voor deze kortgestraften zo veel mogelijk te beperken. De verwachting is dat het behouden van beschermende factoren, zoals werk of opleiding, inkomen, huisvesting en zorg, de kans op recidive verkleint en re-integratie na detentie bevordert. Dit draagt tevens bij aan het voorkomen van maatschappelijke kosten, bijvoorbeeld voor een nazorgtraject, een uitkering of een woning. Zie hoofdstuk 2 voor meer informatie over de achtergrond en opzet van de KVM.

De KVM is één van de vijf pilots die zijn gestart binnen het innovatieprogramma 'Detentie lokaal en flexibel' van Koers en kansen, van het ministerie van JenV. In 2021 heeft Regioplan de plan- en procesevaluatie van deze vijf pilots opgeleverd (hierna: de plan- en procesevaluatie uit 2021).⁵⁸ Daarin is voor de KVM een planevaluatie opgesteld waarmee inzicht is gegeven in de opzet van de pilot, de (sub)doelen en bijbehorende activiteiten, het instroomproces, de samenwerking met ketenpartners, de randvoorwaarden en de werkzame en vernieuwende elementen. Daarnaast zijn overkoepelende hindernissen, succes- en leerpunten geformuleerd. Het huidige onderzoek bouwt voort op de bevindingen uit de plan- en procesevaluatie uit 2021 en maakt de populatie van de KVM, de uitvoering en ervaringen met de KVM en de lessen die daaruit voortkomen inzichtelijk anno 2024.

De pilotfase van de KVM is eind mei 2024 afgelopen. De gedetineerden die eind mei in de KVM verbleven mogen in de KVM blijven tot het eind van hun detentie. Ook de zelfmelders die op dat moment al voor plaatsing in de KVM waren geselecteerd, mogen hun detentie nog in de KVM uitzitten. Op een later moment zal een besluit worden genomen over een eventuele voortzetting van een dergelijke detentievoorziening.⁵⁹

Dit hoofdstuk bevat een samenvatting en conclusie op basis van de onderzoeksresultaten. In de volgende paragraaf zijn eerst het doel en de methoden van het onderzoek beschreven. In de daaropvolgende paragrafen presenteren we de bevindingen van de verschillende onderdelen van het onderzoek. Het hoofdstuk sluit af met een overkoepelende conclusie en een reflectie daarop.

6.2 Doel en methoden van onderzoek

Het onderzoek heeft als doel om de populatie, de uitvoering en ervaringen en de lessen die hieruit te trekken zijn in kaart te brengen. Daarvoor zijn de werkzame mechanismen van de kleinschalige, regionale en open detentievorm van KVM inzichtelijk gemaakt, de kenmerken en de leefsituatie van de gedetineerden in de KVM onderzocht, de ervaringen van professionals, (ex-)gedetineerden en overige betrokkenen verzameld, ontwikkelingen sinds 2021 verkend en mogelijkheden voor verbetering en continuering van de KVM geïnventariseerd. Zie ook hoofdstuk 1 voor de gedetailleerde beschrijving van de onderzoeksvragen en onderzoeksoptzet.

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, is het onderzoek gestart met een literatuurstudie, een documentstudie en aanvullende interviews. De [literatuurstudie](#) heeft de werkzame mechanismen inzichte-

⁵⁸ Kuin, M., Verbeek, E., Mulder, E. en Homburg, G. (2021). *Evaluatie projecten 'Detentie lokaal en flexibel'*. Den Haag/Amsterdam: WODC/Regioplan.

⁵⁹ Directoraat-Generaal Straffen en Beschermen. (2024). 6e voortgangsbrief Recht doen, kansen bieden. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid.

lijk gemaakt, voortbouwend op de plan- en procesevaluatie uit 2021. Met de [documentstudie](#) is de toepassing van de inzichten uit de wetenschappelijke literatuur over de werkzame mechanismen in de context van de KVM in kaart gebracht. Ter aanvulling op de documentstudie hebben twee [interviews](#) plaatsgevonden, met de voormalig projectleider en de projectsecretaris van de KVM.

Hierna is een [dossier- en registratieonderzoek](#) uitgevoerd. Hierin zijn gegevens verzameld over de kenmerken van de populatie en het verloop van de KVM. Ter voorbereiding op het dossier- en registratieonderzoek is een dataframe met een indicatorenlijst opgesteld waarover gegevens in de dossiers geregistreerd zijn. Met het dataframe zijn de gegevens uit de dossiers gestructureerd verzameld per gedetineerde die in de KVM is geplaatst en is uitgestroomd (zowel na afronding van de detentieperiode als door intramurale plaatsing). Bij DJI zijn geaggregeerde gegevens opgevraagd over de kenmerken van de zelfmelders die in de KVM zijn geplaatst en over het aantal zelfmelders dat is opgeroepen voor deelname aan de KVM.

Na het dossier- en registratieonderzoek zijn zestien [interviews](#) afgenomen met professionals van verschillende ketenpartners die bij de KVM betrokken zijn. Deze interviews geven inzicht in de ervaringen met de KVM. Professionals werkzaam bij de volgende organisaties zijn bevraagd: KVM, AICE (CJIB), DIZ (DJI), Zorg- en Veiligheidshuis Zeeland, Reclassering Nederland en Emergis GGZ. Daarnaast zijn zes (ex-)gedetineerden geïnterviewd en zijn vier interviews afgenomen met (ex-)partners en een werkgever van deze gedetineerden. Deze interviews hebben inzicht gegeven in de ervaringen van (ex-)gedetineerden en hun betrokkenen met de KVM.

Tot slot heeft een [validatiesessie](#) plaatsgevonden. Hier hebben het afdelingshoofd van 'de Nederhof' en de projectsecretaris van de KVM aan deelgenomen. Tijdens deze sessie zijn de volledigheid, herkenbaarheid en duiding besproken van de voorlopige bevindingen en zijn de ontwikkelingen rondom de hindernissen, succesvolle onderdelen en leerpunten uit de plan- en procesevaluatie 2021 verkend. Tot slot zijn de mogelijke veranderingen van de KVM om bij te dragen aan het verbeteren en continueren van de werkwijze van de KVM aan bod gekomen in de validatiesessie.

6.3 Werkzame mechanismen van de KVM

De literatuurstudie geeft inzicht in de werkzame mechanismen van kleinschalige, regionale en open vormen van detentie. Daarbij is ingegaan op de mate waarin de inzichten uit de wetenschappelijke literatuur in de KVM worden toegepast. De bevindingen uit de literatuurstudie beantwoorden de eerste onderzoeksvraag:

1. Wat is er in de wetenschappelijke literatuur bekend over de werkzame mechanismen van kleinschalige, regionale en open vormen van detentie? En in hoeverre worden die inzichten toegepast in de pilot KVM?

In de wetenschappelijke literatuur is ondersteuning gevonden voor de werkzame mechanismen in kleinschalige, regionale en open vormen van detentie:

- [kleinschaligheid van detentievoorzieningen](#) is van invloed op het psychisch welbevinden via het faciliteren van een positief leefklimaat;
- [beperkt beveiligingsniveau in een meer open detentiesetting](#) is van invloed op het psychisch welbevinden via het faciliteren van een positief leefklimaat;
- [regiobinding/detentie dichtbij woonplaats](#) is van invloed op het psychisch welbevinden via (de mogelijkheden tot het) onderhouden van het sociale netwerk;
- [extramuraal werken en behoud van baan tijdens detentie](#) is van invloed op behoud van werk (na detentie) en het psychisch welbevinden;
- [betrekken keten- en samenwerkingspartners bij detentietraject](#) is van invloed op (behoud van) werk, de woonsituatie, de financiële situatie onder controle houden/krijgen en het psychisch welbevinden;
- [positief leefklimaat \(ondersteunend relationeel leefklimaat\) in de detentievoorziening](#) is van invloed op het psychisch welbevinden.

Hieruit volgt dat een positief leefklimaat in detentievoorzieningen een mediërende variabele is voor de invloed van kleinschalige detentievoorzieningen met een beperkt beveiligingsniveau in een meer open setting. Hetzelfde geldt voor de invloed van regiobinding/detentie dichtbij de woonplaats: de invloed van een dergelijke setting is van invloed op het psychisch welbevinden van gedetineerden door de mogelijkheden voor het onderhouden van het sociale netwerk die daaruit voortkomen.

De vergelijking van de inzichten uit de literatuur met de uitvoeringspraktijk van de KVM leert dat de werkzame elementen overwegend in de KVM worden toegepast:

- **kleinschaligheid van detentievoorzieningen:** de uitvoeringspraktijk van de KVM lijkt, door de inrichting van de KVM, in overeenstemming met de wetenschappelijk literatuur over kleinschalige detentievoorzieningen.
- **beperkt beveiligingsniveau in een meer open detentiesetting:** de opzet en de invulling van de KVM, met een locatie buiten de beveiligingsschil van PI Middelburg, lijken in overeenstemming te zijn met de wetenschappelijke inzichten hieromtrent.
- **regiobinding/detentie dichtbij woonplaats:** door de selectiecriteria voor instroom in de KVM lijkt de uitvoeringspraktijk van de KVM in overeenstemming met de literatuur over detentie dicht bij de woonplaats voor het onderhouden van het sociale netwerk. De praktisch ingegeven voorwaarde van de KVM dat de werklocatie nabij de KVM moet zijn, is niet teruggevonden in de literatuur over regiobinding.
- **extramuraal werken en behoud van baan tijdens detentie:** doordat gedetineerden in de KVM tijdens hun verblijf hun extramurale werk blijven uitvoeren, lijkt de uitvoeringspraktijk van de KVM in overeenstemming met de inzichten uit de wetenschappelijke literatuur over de bijdrage van extramuraal werken tijdens detentie aan re-integratie. De doorwerking van het behoud van werk en inkomsten op andere gebieden zoals een gezonde financiële situatie (voor de gedetineerde zelf en in het verlengde de thuissituatie/het gezin) zijn niet teruggevonden in de literatuur.
- **betrekken keten- en samenwerkingspartners bij detentietraject:** de uitvoeringspraktijk van de KVM lijkt aan te sluiten op de inzichten uit de wetenschappelijke literatuur hierover. Op basis van het persoonlijk plan en de samenwerking met ketenpartners kan ondersteuning geboden worden op basis van persoonlijke ondersteuningsbehoeften.
- **positief leefklimaat (ondersteunend relationeel leefklimaat) in de detentievoorziening:** de setting en werkwijze van de KVM lijken in overeenstemming met de wetenschappelijke literatuur over het faciliteren van een positief leefklimaat in detentievoorzieningen.

6.4 Kenmerken en ontwikkeling populatie van de KVM

Algemene kenmerken populatie

De bevindingen uit het registratieonderzoek bieden inzicht in diverse kenmerken van de populatie van de KVM en het verloop ervan in de periode 2021 t/m 2023. Met de opbrengsten van het registratieonderzoek kan onderzoeksvraag 2 worden beantwoord:

2. Hoe zien de populatie en het verloop van gedetineerden in de KVM eruit?
 - a. Hoeveel zelfmelders kregen een oproep voor deelname aan de KVM? En hoeveel gedetineerden zijn er in de KVM geweest sinds de start van de pilot?
 - b. Voor welke delicten zijn gedetineerden in de KVM veroordeeld?
 - c. Wat is de (gemiddelde) detentieduur die de gedetineerden in de KVM opgelegd hebben gekregen?
 - d. Hoeveel van de gedetineerden hebben de volledige detentieduur in de KVM uitgezeten?
 - e. Hoeveel van de gedetineerden in de KVM zijn later toch intramuraal geplaatst?
 - f. Wat is de gemiddelde tijd tussen het ontvangen van een zelfmeldstatus en de oproep door de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) van de gedetineerden in de KVM?

Op basis van het registratieonderzoek komt het volgende beeld naar voren:

- **Algemene kenmerken populatie:** een kwart van de zelfmelders die door DIZ aan de KVM worden doorgezet, stroomt daadwerkelijk bij de KVM in na het doorlopen van het instroomproces waarin op

de toelatingscriteria van de KVM wordt getoetst. Het gaat in totaal om veertig gedetineerden die in de periode 2020-2023 zijn ingestroomd. Van 34 van hen zijn gegevens over hun kenmerken beschikbaar: zij waren allemaal man en ruim de helft van hen is geboren tussen 1980 en 2000.

- **Typen delicten:** het meest voorkomende type delict waarvoor gedetineerden in de KVM zijn veroordeeld is een financieel of vermogensdelict, gevolgd door drugsdelicten en geweld/misdrijven tegen de openbare orde. De overige gedetineerden zijn in de KVM geplaatst na een veroordeling voor verkeersdelicten of op grond van de Wet wapens en munitie.
- **Detentieduur:** de gemiddelde detentieduur die gedetineerden in de KVM opgelegd hebben gekregen schommelde tussen de 110 dagen (in 2022) en 171 dagen (in 2021). In 2023 was de gemiddelde detentieduur 231 dagen, maar dit gemiddelde is vertekend door één relatief lange detentiestraf. Als deze buiten beschouwing wordt gelaten, was de gemiddelde opgelegde detentieduur 164 dagen in 2023.
- **Volledige detentieduur in de KVM:** het overgrote deel van de gedetineerden die de KVM inmiddels hebben verlaten, heeft de opgelegde detentie volledig in de KVM uitgezeten. Omdat het verblijf van een deel van de in 2023 ingestroomde gedetineerden nog niet is afgerond, gaat het in dat jaar om een handvol gedetineerden.
- **Intramurale plaatsing:** vijf van de 34 gedetineerden zijn tijdens hun verblijf in de KVM alsnog intramuraal geplaatst. Deze intramurale plaatsingen vonden verspreid over de jaren 2021 t/m 2023 plaats.
- **Tijd tussen oproep en plaatsing in de KVM:** tussen het vaststellen van de oproep voor plaatsing in de KVM en daadwerkelijke instroom in de KVM zit gemiddeld dertien dagen. In 2022 ging het om gemiddeld vijftien dagen en in 2023 waren het gemiddeld tien dagen. De datum waarop de zelfmeldstatus is toegekend is bij DJI niet bekend waardoor de gemiddelde tijd tussen het ontvangen van de zelfmeldstatus en de oproep voor plaatsing in de KVM niet berekend kan worden.

Leefsituatie bij in- en uitstroom

De bevindingen uit de dossierstudie bieden inzicht in de leefsituatie van de zelfmelders in de KVM bij in- en uitstroom en de ontwikkeling op de DJI-leefgebieden in de periode 2020 t/m 2023. Met de opbrengsten van het dossieronderzoek kan onderzoeksvraag 3 worden beantwoord:

3. Wat was de ontwikkeling in de leefsituatie (werk/inkomen/huisvesting/zorg etc.) en de DJI-leefgebieden van de zelfmelders in de KVM, tussen het moment van in- en uitstroom?

Op basis van de dossiers waarin gegevens beschikbaar waren over de leefsituatie van gedetineerden bij in- en uitstroom komt het volgende beeld naar voren:

- **Werk en inkomen:** alle gedetineerden hadden bij in- en uitstroom betaald werk en ontvingen hun inkomsten uitsluitend uit deze baan.
- **Schulden:** ongeveer de helft van de gedetineerden had bij in- en uitstroom schulden en de andere helft niet. Als er bij instroom nog geen (volledige) schuldenaanpak aanwezig was, was dat wel geregeld bij uitstroom (van een enkeling was dit onbekend).
- **Huisvesting:** bijna alle gedetineerden hadden bij in- en uitstroom permanente huisvesting. Een paar gedetineerden hadden bij in- en uitstroom tijdelijke huisvesting of geen huisvesting.
- **Zorg:** ongeveer twee derde van de gedetineerden ontving bij in- en uitstroom geen enkele vorm van zorg en had ook geen zorgbehoefte. Voor de enkele gedetineerde die wel een zorgbehoefte had maar geen zorg ontving bij instroom, was bij uitstroom zorg geregeld.
- **Sociaal netwerk:** bijna alle gedetineerden hadden bij in- en uitstroom een steunend, pro-sociaal netwerk. Een paar gedetineerden hadden geen steunend, pro-sociaal netwerk bij in- en uitstroom, bijvoorbeeld omdat familie of vrienden bij criminele activiteiten betrokken waren. Dit is onveranderd gebleven tijdens het verblijf in de KVM.

Op basis van de dossierstudie blijkt dat sinds 2023 de schuldenproblematiek onder instromende gedetineerden is toegenomen in vergelijking met de instroom voor 2023. Bovendien blijkt bij deze gedetineerden een schuldenaanpak (voor een deel van de schulden) bij instroom sindsdien veelal niet aanwezig te zijn. Uit de dossierstudie komen geen andere ontwikkelingen over de jaren naar voren in de leefsituatie of op de DJI-leefgebieden.

Van de (vier) gedetineerden in de KVM die ten tijde van de dossierstudie nog in de KVM verbleven, lijkt de leefsituatie bij instroom globaal vergelijkbaar met de gedetineerden die al waren uitgestroomd. Onder de (drie) gedetineerden die hun detentie niet volledig in de KVM hebben uitgezeten omdat ze intramuraal zijn geplaatst, lijkt de situatie bij instroom relatief instabiel op het gebied van schulden en/of zorg.

Ontwikkeling DJI-leefgebieden

Uit de dossiers waarin gegevens beschikbaar waren over de DJI-leefgebieden bij in- en uitstroom blijkt dat (bijna) alle gedetineerden een geldig identiteitsbewijs en een zorgverzekering hadden en zicht hadden op onderdak en inkomen uit betaalde arbeid of uitkering na uitstroom. Daarnaast is er een positieve ontwikkeling tussen in- en uitstroom rondom de aanpak van schulden: voor bijna alle gedetineerden die bij instroom schulden hadden, was bij uitstroom een schuldenaanpak aanwezig; van de overige gedetineerden was niet bekend of de aanpak er was. Bij instroom was dat voor vier van hen nog niet het geval. De meeste gedetineerden hadden geen behoefte aan een zorgtraject. De situatie bij in- en uitstroom is op dit leefgebied vrijwel vergelijkbaar. Een enkele gedetineerde die bij instroom geen lopend zorgtraject had, had dit bij uitstroom wel.

Bij instroom was de situatie op de DJI-leefgebieden bij de (vier) gedetineerden die nog in de KVM verbleven ten tijde van de dossierstudie overwegend vergelijkbaar met de al uitgestroomde gedetineerden. Ze lijken bij instroom echter relatief vaak geen zicht te hebben op onderdak na uitstroom en lijken relatief veel schuldenproblematiek (zonder aanpak) te hebben. Onder de (drie) gedetineerden die tijdens hun verblijf in de KVM alsnog intramuraal zijn geplaatst lijkt het beeld vergelijkbaar met degenen die vanuit de KVM zijn uitgestroomd, behalve dat er voor de twee met schulden geen schuldenaanpak was bij instroom in de KVM.

Overkoepelende conclusie dossierstudie

Uit de dossierstudie komt het beeld naar voren van een groep gedetineerden die hun leven voor detentie grotendeels op orde hebben. Ze hebben over het algemeen bijvoorbeeld werk, inkomen, een woning en een sociaal netwerk waar ze op kunnen terugvallen als dat nodig is. Ook zaken als een identiteitsbewijs en een zorgverzekering zijn over het algemeen al geregeld als ze in de KVM komen. Op het moment dat ze de KVM verlaten hebben ze die stabiele situatie over het algemeen weten te behouden.

Op het gebied van zorg en schulden is de situatie van de gedetineerden minder vanzelfsprekend op orde bij instroom in de KVM. Een minderheid van de gedetineerden in de KVM heeft bij instroom een zorgbehoefte en als daar op dat moment nog geen zorg voor is geregeld, is dat bij uitstroom wel georganiseerd. Verder had ongeveer de helft van de gedetineerden bij instroom schulden die ook nog bestonden op het moment dat ze de KVM verlieten. In vergelijking met de andere leefgebieden wordt op het leefgebied schulden de grootste vooruitgang geboekt tijdens het verblijf in de KVM: als er bij instroom nog geen (volledige) schuldenaanpak aanwezig was, was dat bij bijna alle gedetineerden wel geregeld als ze de KVM verlieten. Dit onderdeel van de KVM is des te belangrijker in het licht van de sinds 2023 toegevoegde schuldenproblematiek van gedetineerden die de KVM instromen, waarbij op dat moment nog geen schuldenaanpak geregeld is.

6.5 Uitvoering van en ervaringen met de KVM

Ervaringen professionals

De bevindingen uit de interviews met de professionals bieden inzicht in hun ervaringen met de KVM. Met de opbrengsten uit deze interviews kunnen onderzoeksvragen 4 en 7 worden beantwoord:

4. Wat zijn de ervaringen van professionals met de KVM? (bijvoorbeeld met procesverloop, samenwerking, (beleids)ontwikkelingen)
7. Hoe verhouden de leefsituatie en ervaringen zoals bedoeld in vraag 3, 4, 5 en 6 zich tot de populatie en het verloop van gedetineerden van de KVM uit vraag 2?

- **Algemene ervaringen meerwaarde KVM:** de professionals zijn over het algemeen positief over zowel de uitgangspunten van de KVM als de uitwerking daarvan in de praktijk. Professionals zien dat plaatsing in de KVM een positieve uitwerking heeft op het leven van gedetineerden. Alle professionals ervaren dat baanbehoud tijdens de detentieperiode in de KVM bijdraagt aan een vermindering van detentieschade en (naar verwachting ook) van de recidivekans.
- **Ervaringen met het instroomproces:** alle professionals hebben, over het algemeen, een positieve ervaring met het instroomproces en de verschillende stappen die dit proces behelst. Enkele respondenten spreken hun twijfels uit over de mate waarin zelfmelders voldoende doorgezet worden naar de KVM en over de consistentie in het toepassen van de toelatingseisen bij plaatsing in de KVM.
- **Ervaringen met de samenwerking:** vooral tijdens het instroomproces, voor het uitvoeren van de pre-scan, werkt de KVM samen met de ketenpartners. Alle respondenten ervaren de samenwerking rondom het uitvoeren van de pre-scan als prettig en constructief. De vaste contactpersonen bij de ketenpartners en de KVM dragen daar volgens hen aan bij. Een aantal professionals zou graag vanuit de KVM (meer) terugkoppeling willen over het al dan niet plaatsen van de gedetineerden in de KVM na de pre-scan.
- **Ervaring met bereik van de doelen:** volgens alle professionals die werkzaam zijn bij de KVM wordt het doel 'continuïteit van werk, dagbesteding, opleiding of zorgtraject' door alle gedetineerden van de KVM behaald. Als er sprake is van schulden voorafgaand aan detentie, dan ontwikkelen deze zich volgens de respondenten die werkzaam zijn bij de KVM niet verder, maar worden deze (verder) afbetaald. De professionals die werkzaam zijn bij de KVM ervaren nauwelijks problemen hieromtrent. Gedetineerden zijn volgens alle professionals die werkzaam zijn bij de KVM over het algemeen gemotiveerd om te werken aan een toekomst zonder delicten. Volgens professionals dragen de detentievorm en de locatie van de KVM hier positief aan bij.
- **Beleids- en maatschappelijke ontwikkelingen rondom de KVM:** de combinatie van de BBA en de KVM op dezelfde locatie (en de verruiming van de voorwaarden voor plaatsing in de BBA) hebben volgens alle respondenten die binnen de KVM werken geen negatief effect op de gedetineerden in de KVM. Dit verloopt volgens hen in de praktijk zonder problemen en de twee doelgroepen leren, volgens professionals, zelfs van elkaar. Verder kan de KVM volgens professionals een oplossing bieden voor de tijdige tenuitvoerlegging van detentie van zelfmelders, gegeven het huidige, landelijke cellentekort. De KVM heeft tot op heden voldoende plekken beschikbaar gehad waardoor plaatsing in de KVM een uitkomst zou bieden om zelfmelders op korte termijn hun vrijheidsstraf uit te laten zitten.
- **Kenmerken van de populatie van de KVM in relatie tot de uitvoering en ervaringen:** uit de validatiesessie blijkt dat de uitvoering en ervaringen met de KVM beperkt beïnvloed worden door specifieke kenmerken van de populatie van de KVM. Vooral de delicthistorie van gedetineerden in de KVM differentieert de ervaringen in de KVM: first offenders hebben relatief lang nodig om aan hun verblijf in de KVM te wennen in vergelijking met gedetineerden in de KVM die in het verleden al een detentie in een gesloten setting hebben uitgezeten: de vergelijking met een reguliere, gesloten setting is voor hen minder invoelbaar en de restanten van de 'bajescultuur' die de BBA'ers meebrengen in de KVM is voor de first offenders spannender. Aan de andere kant lijkt het verblijf in de KVM voor gedetineerden die al eerder in een reguliere, gesloten detentiestelling hebben gezeten mentaal zwaarder te zijn. Dit kan worden toegeschreven aan het open, extramurale karakter van de KVM ten opzichte van een relatief rechtlijnige setting in een reguliere, gesloten setting.

Ervaringen (ex-)gedetineerden en betrokkenen

De bevindingen uit de interviews met de (ex-)gedetineerden en betrokkenen van de (ex-)gedetineerden bieden inzicht in hun ervaringen met de KVM. Met de opbrengsten uit deze interviews kunnen onderzoeksvragen 5 en 6 worden beantwoord:

5. Wat zijn de ervaringen van gedetineerden met de KVM? (Bijvoorbeeld met baanbehoud, onderhouden sociale contacten, recidive.)
 6. Wat zijn de ervaringen van andere betrokkenen met de KVM? (Bijvoorbeeld met baanbehoud, onderhouden sociale contacten, recidive.)
- **Algemene ervaring meerwaarde KVM:** de ervaring van de (ex-)gedetineerden met de KVM is positief, zeker wanneer zij hun ervaring in de KVM afzetten tegen de (verwachte) ervaring in een reguliere,

gesloten detentiesetting. De belangrijkste reden voor hun positieve ervaring in de KVM is dat hun leven voor een deel doorgang vindt tijdens detentie, door het behoud van inkomen en het contact met hun familie en vrienden. Ook de betrokkenen van de (ex-)gedetineerden beoordelen hun ervaring met de KVM als positief. Door het verblijf in de KVM worden de zorgen die detentie met zich meebrengt voor partners van gedetineerden verminderd. Het gaat hierbij om praktische zorgen, zoals zorgen over financiën, en zorgen over het mentale welzijn van de (ex-)gedetineerde.

- **Ervaringen met baanbehoud:** alle (ex-)gedetineerden hadden betaald werk tijdens hun verblijf in de KVM. Het behouden van de baan die de (ex-)gedetineerden hadden bij binnenkomst in detentie verliep bij allen zonder problemen. Minder positief zijn de (ex-)gedetineerden over de communicatie over de regels omtrent het behoud van werk in de KVM. Ongeveer de helft van de (ex-)gedetineerden stelt dat de regels veranderden tijdens hun verblijf in de KVM en dat het voor hen onduidelijk was welke regels er golden. De betrokkenen van de (ex-)gedetineerden zijn positief over het behouden van werk. Een deel van hen onderschrijft ook de onduidelijke communicatie omtrent de regels voor werken tijdens het verblijf in de KVM.
- **Ervaringen met het behoud van sociale contacten:** de (ex-)gedetineerden hebben allen een positieve ervaring (gehad) met het behoud van sociale contacten tijdens hun verblijf in de KVM, vooral omdat zij hun telefoon de hele dag bij zich mochten te houden. Naast het kunnen onderhouden van contact vonden de (ex-)gedetineerden en hun partners het prettig dat de (ex-)gedetineerde bereikbaar was. De continue mogelijkheid tot contact, die er niet is in een reguliere, gesloten setting, vermindert stress en zorgen. Het personeel van de KVM ondersteunt, indien nodig, in het herstellen en/of onderhouden van het sociale netwerk. Bijvoorbeeld door te helpen met het aanvragen van vrijheden om op bezoek te gaan bij familieleden of door in gesprek te gaan over het herstellen of onderhouden van de banden met familieleden of vrienden.
- **Ervaringen met ondersteuning vanuit de KVM en recidive:** de (ex-)gedetineerden zeggen weinig tot geen behoefte te hebben aan ondersteuning van de KVM op de DJI-leefgebieden. Als verbeterpunt voor de KVM noemen zij en hun betrokkenen de communicatie over de regels rondom werken, extramurale vrijheden en de bezoeksregeling. De (ex-)gedetineerden en de betrokkenen stellen allen dat zij de kans dat zij zelf, of hun (ex-)partner of werknemer, nogmaals een delict begaat klein tot niet aanwezig achten.

Ontwikkelingen uitkomsten plan- en procesevaluatie 2021 en doorontwikkeling

De opbrengsten uit de interviews en de validatiesessie bieden inzicht in mogelijkheden voor verbetering of continuïteit van de werkwijze van de KVM en in de ontwikkelingen op de hindernissen, succesvolle onderdelen en leerpunten uit de plan- en procesevaluatie uit 2021. Hiermee kunnen de achtste en volgende onderzoeksvraag worden beantwoord:

8. Welke ontwikkelingen zijn er gelet op de hindernissen, succesvolle onderdelen en leerpunten, zoals genoemd in de plan- en procesevaluatie uit 2021?
 9. Welke veranderingen zijn nodig voor het verbeteren of continueren van de werkwijze van de KVM?
- **Hindernis – Instroomproces:** vanaf 2021 is het instroomproces aangepast om beter aan te kunnen sluiten bij de werkwijze van de KVM en de reguliere werkprocessen van DIZ. Het instroomproces verloopt inmiddels zonder problemen.
 - **Hindernis – Capaciteit en cofinanciering van de samenwerkingspartners:** de inzet die de uitvoering van de KVM van de samenwerkingspartners vraagt, kan binnen de huidige werkwijze door deze partijen worden geleverd. Er is geen sprake van een financiële bijdrage van de samenwerkingspartners van de KVM.
 - **Hindernis – (het bereik van) de doelgroep:** de KVM, DIZ en het CJIB hebben geen verklaring kunnen vinden voor het feit dat het aantal potentiële deelnemers lager is uitgevallen dan vooraf, bij het opstellen van het projectplan voor de KVM, werd verwacht. Wel is een relatief lage respons vastgesteld bij potentiële deelnemers aan de KVM.
 - **Hindernis – De aansluiting bij werkprocessen van justitiële partners:** de KVM heeft voorafgaand aan de opening afspraken met DJI gemaakt die deze hindernis hebben verholpen.

- **Succesvol onderdeel – De vroegtijdige betrokkenheid van samenwerkingspartners:** de klankbordgroep met samenwerkingspartners (op directieniveau) komt meerdere keren per jaar bij elkaar. In deze klankbordgroep is de betrokkenheid van de samenwerkingspartners verankerd.
- **Succesvol onderdeel – De nadruk op beschermende factoren:** de werkwijze van de KVM, waarin vergelding met behoud en versterking van beschermende factoren wordt gecombineerd, is doorlopend doorontwikkeld sinds de opening van de KVM.
- **Leerpunt – Vroegtijdige intensieve samenwerking:** de samenwerking met ketenpartners is sinds de opening van de KVM doorgezet en uitgebreid.
- **Leerpunt – Gezamenlijk monitoren:** in het kader van gezamenlijk monitoren komt de klankbordgroep periodiek bijeen en wordt regelmatig de uitvoering van de KVM geëvalueerd met de samenwerkingspartners.
- **Leerpunt – Samenwerking landelijke, justitiële partijen:** dit leerpunt is niet meer aan de orde, omdat de KVM sinds 2020 operationeel is en de samenwerking met landelijke, justitiële partijen voorafgaand daaraan is geregeld.
- **Leerpunt – Onderbouwing projectplan:** dit leerpunt is vooral gericht op de periode waarin het projectplan voor de KVM is opgesteld. Daardoor is dit leerpunt op dit moment niet relevant.

Mogelijke veranderingen voor verbeteren of continueren van de werkwijze van de KVM

Communicatie en informatievoorziening

- Meer terugkoppeling aan ketenpartners over instroomproces: een terugkoppeling over plaatsing van gedetineerden in de KVM aan medewerkers van ketenpartners die betrokken zijn bij de KVM, vindt op dit moment niet plaats. Een dergelijke terugkoppeling biedt de mogelijkheid om de gevraagde controle op contra-indicaties voor de pre-scan desgewenst (verder) te optimaliseren.
- Informatievoorziening aan werkgevers: de KVM zou werkgevers kunnen wijzen op informatiebronnen of organisaties die de werkgever zouden kunnen ondersteunen bij de (arbeidsrechtelijke) vraagstukken over de gevolgen van het in dienst hebben van een gedetineerde.

Bewaken van opzet en inrichting KVM

- Toelatingseisen voor instroom in de KVM bewaken: er moet bewaakt worden dat de gedetineerden die geselecteerd worden voor plaatsing in de KVM geschikt zijn voor een beperkt beveiligingsniveau en dat de toelatingseisen consistent worden toegepast.
- Eenduidige regels extramurale vrijheden: de KVM zoekt doorlopend de balans tussen het ten uitvoer leggen van de vrijheidsbeneming en het faciliteren van beschermende factoren. Hierbij is het van belang dat de regels rondom extramurale vrijheden tijdens het verblijf in de KVM consistent en gemotiveerd worden toegepast om bij te dragen aan het behouden van de motivatie van gedetineerden.
- Combinatie van de KVM en de BBA: de combinatie van de KVM en de BBA kan moeizaam zijn, bijvoorbeeld door cultuurverschillen of verschil in regels voor de verschillende settings. Om het positieve leefklimaat te faciliteren is het van belang om alert te blijven op de groepsdynamiek.

Bestendigen werkwijze van de KVM

- Juridische titel voor plaatsing in de KVM: de huidige wetgeving voorziet niet in een juridische titel om vanuit vrijheid in te stromen in de KVM. Wanneer de pilotstatus vervalt, zal moeten worden voorzien in een juridische grondslag voor plaatsing in de KVM.
- Uitbreiden naar andere locaties: de werkwijze van de KVM zou ook op andere locaties kunnen functioneren. Aandachtspunten bij het uitbreiden naar andere locaties zijn de samenwerking tussen de betrokken partijen, de straal waarin de werklocatie zich mag bevinden en de invloed van problematiek van buiten op het positieve leefklimaat in de detentievoorziening.

6.6 Concluderend

De pilot KVM voorziet in strafrechtelijke afdoening voor zelfmelders waarbij het strafdoel vergelding wordt gecombineerd met het bevorderen van beschermende factoren om recidive tegen te gaan. De KVM beoogt dit te bereiken door re-integratie te bevorderen en detentieschade te voorkomen. Daaraan

wordt invulling gegeven in een kleinschalige, regionale en open vorm van detentie waarin vernieuwende elementen worden toegepast, zoals (extramuraal) baanbehoud tijdens detentie.

Op basis van de wetenschappelijke literatuur kan worden geconcludeerd dat de opzet van en de werkwijze in de KVM bijdragen aan het bevorderen van re-integratie en het voorkomen van detentieschade via diverse werkzame elementen. Het gaat om de werkzame elementen: behoud van werk, de financiële situatie onder controle, behoud van woonsituatie, zorgtraject behouden en psychisch welbevinden bevorderen (via een positief leefklimaat en het onderhouden van het sociaal netwerk). Dit resulteert in de verwachting dat de uitvoeringspraktijk van de KVM een positieve invloed heeft op het voorkomen van detentieschade bij de gedetineerden, op hun re-integratie na detentie en dat het hun kans op recidive verkleint, in vergelijking met een gesloten detentiesetting. Voor de opzet en de werkwijze van de KVM is bovendien draagvlak bij de betrokken ketenpartners.

Op basis van het onderzoek kan bovendien worden geconcludeerd dat de gedetineerdenpopulatie die daadwerkelijk in de KVM heeft verbleven overeenkomt met de beoogde populatie, waarop de opzet en de werkwijze van de KVM zijn ingericht. De KVM is bedoeld voor mannelijke zelfmelders uit de regio Zuidwest-Nederland, die voorafgaand aan de tenuitvoerlegging van detentie beschikken over werk. Ongeveer een kwart van de zelfmelders die in aanmerking zouden komen voor de KVM, wordt ook daadwerkelijk in de KVM geplaatst. Het gaat om ongeveer veertig gedetineerden sinds de KVM in 2020 de deuren opende. De instroomcriteria voor plaatsing in de KVM zijn logischerwijs van invloed op de kenmerken van de gedetineerdenpopulatie in de KVM en ontwikkelingen in hun leefsituatie tijdens detentie. De populatie blijkt bij instroom hun leven al grotendeels op orde te hebben. Tijdens het verblijf in de KVM wordt bij een deel van de populatie nog vooruitgang geboekt door het regelen van een schuldenaankpak en het organiseren van zorg.

De professionals, (ex-)gedetineerden en overige betrokkenen ervaren eveneens dat de uitvoeringspraktijk van de KVM over het algemeen functioneert zoals beoogd. De professionals spreken over een constructieve samenwerking en een instroomproces dat naar behoren functioneert en zien een gedetineerdenpopulatie die tijdens hun verblijf in de KVM gemotiveerd naar een delictvrije toekomst toewerkt. De (ex-)gedetineerden en overige betrokkenen waarderen vooral de mogelijkheid om tijdens hun detentieperiode hun werk te blijven uitoefenen en contact met hun (positieve) sociale netwerk te onderhouden.

Verder biedt deze evaluatie inzicht in mogelijke veranderingen om de werkwijze van de KVM te verbeteren of te continueren. Daaruit volgen aanknopingspunten voor toekomstige besluitvorming over (eventuele) voortzetting of doorontwikkeling van de KVM (of een dergelijke kleinschalige, regionale en open detentievoorziening) na de recente beëindiging van de pilotfase van de KVM.

De mogelijke veranderingen om de werkwijze van de KVM te verbeteren of te continueren zien op het verder optimaliseren van communicatie en informatievoorziening aan ketenpartners en werkgevers, en het bewaken van de opzet en de inrichting van de KVM. De belangrijkste voorwaarde voor het voortzetten van de KVM na afloop van de pilotfase is een juridische grondslag voor plaatsing van gedetineerden in de KVM vanuit vrijheid. Dit sluit aan bij de zesde Voortgangsbrief Recht doen, kansen bieden, waarin is opgenomen dat een juridische verkenning wordt uitgevoerd om inzichtelijk te maken op welke manier kan worden voorzien in een juridisch kader voor voortzetting van de KVM. In een dergelijke juridische titel is tijdens de pilotfase niet voorzien. Daarnaast is het raadzaam om bij een bredere toepassing van de werkwijze van de KVM de betrokkenheid van ketenpartners bij het instroomproces te borgen en de instroomcriteria voor het werkkerrein en onderlinge relaties tussen gedetineerden op de locatie af te stemmen.

Tot slot volgen uit deze evaluatie enkele aandachtspunten voor eventueel toekomstig vervolgonderzoek naar de KVM of een soortgelijke kleinschalige, regionale en open detentievoorziening. Om in de toekomst (opnieuw) zicht te krijgen op het functioneren van een dergelijke detentievoorziening is het raadzaam om aandacht te besteden aan de kenmerken van de populatie die in de detentievoorziening verblijft. Deze evaluatie wijst erop dat de opzet en de werkwijze van de KVM bijdragen aan het voorkomen van detentieschade en aan het bevorderen van de re-integratie van een specifieke subpopulatie van

zelfmelders. Als de populatie van de KVM (in de praktijk) verandert, beïnvloedt dit naar verwachting ook het functioneren van de KVM. Om de kenmerken van de populatie van de detentievoorziening in de toekomst inzichtelijk te maken, raden we aan om nadrukkelijk aandacht te besteden aan het identificeren en verzamelen van de dossiers en registraties van de gedetineerden die in de voorziening zijn geplaatst. Tijdens dit onderzoek bleek het niet mogelijk om alle dossiers en registraties van de gedetineerden die in de KVM zijn geplaatst in het onderzoek te betrekken. Omdat de opbrengsten van het dossier- en registratieonderzoek in de onderhavige evaluatie een relatief eenduidig beeld van de kenmerken van de populatie tonen, verwachten we dat de opbrengsten betrouwbaar zijn. Het gaat echter om een relatief klein aantal gedetineerden, waardoor het includeren van alle dossiers en registraties in toekomstig onderzoek de volledigheid en de betrouwbaarheid van de bevindingen ten goede zal komen.

Bijlagen

B

Bijlagen

Bijlage 1. Literatuurstudie: literatuurlijst en definitie vernieuwende elementen

Literatuurlijst

- Andvig, E., Koffeld-Hamidane, S., Hanson Ausland, L. & Karlsson, B. (2021). Inmates' perceptions and experiences of how they were prepared for release from a Norwegian open prison. *Nordic Journal of Criminology*, 22 (2), 203-220.
- Van Beek, G. (2022). Werkzame elementen in de begeleiding van delinquenten met schulden. *Tijdschrift voor Schuldsanering*, 4, 8-11.
- Beijersbergen, K. A., Dirkzwager, A. J. E., Van der Laan, P. H., & Nieuwbeerta, P. (2012). Zoeken naar de juiste bouwstenen. Het gevangenisontwerp en de detentiebeleving van gedetineerden. *Tijdschrift voor Criminologie*, 54(3), 211-231.
- Beijersbergen, K.A., Dirkzwager, A.J.E., Van der laan, P.H. & Nieuwbeerta, P. (2016). A social building? Prison architecture and staff-prisoner relationships. *Crime & Delinquency*, 62 (7), 843-874.
- Berghuis, M., Nieuwbeerta, P., Palmen, H., Sentse, M., Van Hazebroek, B. & van Ginneken, E. (2022a). Visitation patterns and post-release offending: Exploring variations in the timing, rate and consistency of prison visits. *Journal of Criminal Justice*. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2022.101904>.
- Berghuis, M., Palmen, H., Cohran, J. and Nieuwbeerta, P. (2022b). Visitation enablers and barriers: Evaluating the influences of practical, relational, and experiential factors on visitation in Dutch prisons. *Crime & Delinquency*, 68 (12), 2225-2252.
- Boone, M., Althoff, M., Koenraadt, F. & Timp, I. (2016). *Het leefklimaat in justitiële inrichtingen*. Den Haag: Boom criminologie.
- Bosma, A.Q., Van Ginneken, E., Palmen, H., Pasma, A.J., Beijersbergen, K.A. & Nieuwbeerta, P. (2020). A new instrument to measure prison climate: the psychometric quality of the prison climate questionnaire. *The Prison Journal*, 100 (3), 355-380.
- Van Ginneken, E.F.J.C., Palmen, H., Bosma, A.Q., Nieuwbeerta, P. & Berghuis, M.L. (2018). The life in custody study: the quality of prison life in Dutch prison regimes. *Journal of Criminological Research, Policy and Practice*, 4 (4), 253-268.
- Gunnink, L., Althoff, M. & van der Wolf, M.J.F. (2022). *Voorzorg als nazorg: Evaluatie van het Koers en Kansen project 3Noord 'Sanctie-uitvoering op regionale maat'*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Johnsen, B., Granheim, P.K. & Helgsen, J. (2011). Exceptional prison conditions and the quality of prison life: Prison size and prison culture in Norwegian closed prisons. *European Journal of Criminology*, 8 (6), 515-529.
- Kuin, M., Verbeek, E., Mulder, E., & Homburg, G. (2021). *Evaluatie projecten 'Detentie lokaal en flexibel'*. Amsterdam: RegioPlan Beleidsonderzoek.
- Mjåland, K., Laursen, J., Schliehe, A., & Larmour, S.M. (2021). Contrasts in freedom: Comparing the experiences of imprisonment in open en closed prisons in England and Wales and Norway. *European Journal of Criminology*, 20 (5), 1641-1662.
- Pasma, A.J., Van Ginneken, E., Palmen, H. & Nieuwbeerta, P. (2022). How do visit facilitation and accessibility of prisons relate to visits from professionals and volunteers? *Crime & Delinquency*. DOI: <https://doi.org/10.1177/0011128722112847>.
- Pasma, A.J., Van Ginneken, E., Palmen, H. & Nieuwbeerta, P. (2023). Professional support and re-entry preparedness among prisoners. *Criminology & Criminal Justice*. DOI: <https://doi.org/10.1177/17488958231161432>.
- Seiter, R.P. & Kadela, K. (2003). Prisoner re-entry: what works, what does not, and what is promising. *Crime & Delinquency*, 49 (3), 360-388.
- Souverein, F., Oostermeijer, S., Johns, D., Ross, S., Van Domburgh, L., Popma, A. & Mulder, E. (2023a). Small-scale, community-embedded, youth justice facilities: lessons from Dutch reforms and recommendations for cross-jurisdictional implementation. *The Prison Journal*, 103 (5), 679-701.
- Souverein, F., Mulder, E., Van Domburgh, L. & Popma, A. (2023b). Relational security: conceptualization and operationalization in small-scale, strengths-based, community-embedded youth justice facilities. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*. 17 (99), DOI: <https://doi.org/10.1186/s13034-023-00638-3>.

- Talen, A. (2023). *Voortgangsrapportage project Huis van Herstel*. Almelo: Penitentiaire Inrichting Almelo.
- Thompson, D. (2023). *Eindrapportage Kleinschalige Voorziening Middelburg*. Middelburg: Penitentiaire Inrichting 'de Nederhof'.

Tabel B1.1 Definitie vernieuwende elementen per bron

Auteurs en publicatiedatum	Titel	Definitie vernieuwende elementen
Andvig et al. (2021)	Inmates' perceptions and experiences of how they were prepared for release from a Norwegian open prison	<i>Beperkt beveiligingsniveau</i> : detentievoorziening waarbij gedetineerden op een terrein (in dit geval een eiland) wonen in woonhuizen, met de mogelijkheid om buiten de woning te werken of vrije tijd te besteden.
Beijersbergen et al. (2012)	Zoeken naar de juiste bouwstenen. Het gevangenisontwerp en de detentiebeleving van gedetineerden	<i>Kleinschaligheid</i> : detentievoorzieningen met een maximale zittingscapaciteit van gemiddeld 24-26.
Beijersbergen et al. (2016)	A social building? Prison architecture and staff-prisoner relationships	<i>Kleinschaligheid</i> : detentievoorzieningen met een maximale zittingscapaciteit van gemiddeld 24-26.
Berghuis et al. (2022)	Visitation patterns and post-release offending: Exploring variations in the timing, rate, and consistency of prison visits	<i>Regiobinding</i> : detentievoorzieningen die in een stedelijk gebied liggen (tegenovergesteld aan detentievoorzieningen die afgelegen liggen).
Berghuis et al. (2022)	Visitation Enablers and Barriers: Evaluating the Influences of Practical, Relational, and Experiential Factors on Visitation in Dutch Prisons	<i>Regiobinding</i> : reisafstand die bezoekers moeten afleggen naar de detentievoorziening. Deze afstand werd als 'kort' beschouwd wanneer bezoekers in dezelfde provincie woonden als de detentievoorziening.
Boone et al. (2016)	Het leefklimaat in justitiële inrichtingen	- <i>Kleinschaligheid</i>: geen eenduidige definitie, maar in de studie worden met name detentievoorzieningen met een maximale zittingscapaciteit van 50 gedetineerden of minder meegenomen. - <i>Beperkt beveiligingsniveau</i>: detentievoorzieningen met open of beperkt beveiligde afdelingen waar gedetineerden in beperkte mate autonoom zijn. - <i>Extramuraal werken</i>: geen eenduidige definitie. - <i>Leefklimaat</i>: positieve contacten tussen personeel en gedetineerden, de mate van autonomie, contacten met de buitenwereld, veiligheid, zinvolle dagbesteding en fysiek welbevinden.
Bosma et al. (2020)	A New Instrument to Measure Prison Climate: The Psychometric Quality of the Prison Climate Questionnaire	<i>Leefklimaat</i> : dit artikel behandelt een instrument om leefklimaat te meten. In dit instrument zitten de volgende domeinen: contact in de gevangenis van gedetineerden onderling en met het personeel, veiligheid en structuur, contact met de buitenwereld, faciliteiten, zinvolle dagbesteding en autonomie.

Vervolg tabel B1.1

Auteurs en publicatiedatum	Titel	Definitie vernieuwende elementen
Gunnink et al. (2022)	Voorzorg als Nazorg: Evaluatie van het Koers en Kansen project 3Noord 'sanctie-uitvoering op regionale maat'	<i>Betrekken keten- en netwerkpartners</i> : integrale en multidisciplinaire samenwerking tussen de betrokken partijen in de regio.
Johnsen et al. (2011)	Exceptional prison conditions and the quality of prison life: Prison size and prison culture in Norwegian closed prisons	<i>Kleinschaligheid</i> : detentievoorziening met een maximale zittingscapaciteit van minder dan 50 gedetineerden.
Kuin et al. (2021)	Evaluatie projecten 'Detentie lokaal en flexibel'	<i>Regiobinding</i> : detentievoorziening is dicht bij de woonplaats van de gedetineerde.
Mjaland et al. (2023)	Contrasts in freedom: Comparing the experiences of imprisonment in open and closed prisons in England and Wales and Norway	<i>Beperkt beveiligingsniveau</i> : detentievoorzieningen waarin gedetineerden in mindere mate ontnomen worden van hun vrijheid en autonomie dan in gesloten voorzieningen.
Pasma et al. (2022)	How do Visit Facilitation and Accessibility of Prisons Relate to Visits from Professionals and Volunteers?	<i>Betrekken keten- en netwerkpartners</i> : ondersteuning die gedetineerden tijdens hun verblijf in de detentievoorziening kunnen ontvangen van verschillende maatschappelijk gerichte professionals
Pasma et al. (2023)	Professional support and re-entry preparedness among prisoners	<i>Betrekken keten- en netwerkpartners</i> : ondersteuning die gedetineerden tijdens hun verblijf in de detentievoorziening kunnen ontvangen van verschillende multidisciplinaire organisaties.
Seiter & Kadela (2003)	Prisoner Reentry: What Works, What Does Not, and What Is Promising	<i>Extramuraal werken</i> : programma waarbij gedetineerden de detentievoorziening onder voorwaarden mogen verlaten om te werken
Souverein et al. (2023)	Small-scale, Community-Embedded Youth Justice Facilities: Lessons from Dutch Reforms and Recommendations for Cross-Jurisdictional Implementation	- <i>Kleinschaligheid</i>: een eenheid in een detentievoorziening met een maximale zittingscapaciteit van 8 bedden. - <i>Leefklimaat</i>: individuele begeleiding gedetineerden en persoonlijke contacten tussen personeel en gedetineerden.
Souverein et al. (2023)	Relational security: conceptualization and operationalization in small-scale, strengths-based, community-embedded youth justice facilities	- <i>Kleinschaligheid</i>: een eenheid in een detentievoorziening met een maximale zittingscapaciteit van 8 bedden. - <i>Leefklimaat</i>: individuele begeleiding gedetineerden en persoonlijke contacten tussen personeel en gedetineerden.
Talen (2023)	Voortgangsrapportage project Huis van Herstel	<i>Betrekken keten- en netwerkpartners</i> : integrale en regionale netwerkorganisatie en -samenwerking tussen verschillende professionals zowel binnen als buiten de detentievoorziening (domein overstijgend)
Van Beek (2022)	Effectief begeleiden van delinquenten met schulden	<i>Betrekken keten- en netwerkpartners</i> : integrale en interdisciplinaire samenwerking tussen professionals ter ondersteuning van delinquenten
Van Ginneken et al. (2018)	The Life in Custody Study: the quality of prison life in Dutch prison regimes	<i>Beperkt beveiligingsniveau</i> : detentievoorzieningen waarin gedetineerden meer vrijheden hebben dan in gesloten voorzieningen én waar ze (in sommige gevallen) alleen 's avonds op de locatie moeten verblijven.

Bijlage 2. Toelichting op dataframe voor dossierstudie

1. Leefsituatie: bij instroom in KVM

A. Werk:

- a) Betaald werk
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als het om loondienst/zp van minimaal 24 uur per week gaat. Wanneer het gaat om minder dan 24 uur per week, wordt dit omschreven bij 'Anders, namelijk:'.
- b) Vrijwilligerswerk (onbetaald)
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als het om onbetaald werk van minimaal 24 uur per week gaat. Wanneer het om minder dan 24 uur per week gaat wordt dit omschreven bij 'Anders, namelijk:'.
- c) Opleiding:
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als de opleiding minimaal 24 uur per week kost. Wanneer het om minder dan 24 uur per week gaat wordt dit omschreven bij 'Anders, namelijk:'.
- d) Geen (on)betaald werk of opleiding
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als er helemaal geen sprake is van (on)betaald werk of opleiding. Wanneer er wel sprake van werk/opleiding is, maar dit minder dan 24 uur betreft, wordt dit omschreven bij 'Anders, namelijk:'.
- e) Geen informatie over beschikbaar:
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als er helemaal geen informatie is over dit leefgebied.
- f) Anders, namelijk:
 - *Toelichting:* Wanneer een situatie niet voldoet aan één van de bovenstaande categorieën wordt hier een beknopte omschrijving van de situatie op dit leefgebied opgenomen.

B. Inkomen:

- a) Uit werk
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren wanneer de gedetineerde uitsluitend inkomen heeft uit loondienst/werk als zzp.
- b) Uit bijstandsuitkering (Wet Werk en Bijstand)
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als er inkomsten zijn op grond van de WWB.
- c) Geen inkomen
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als er helemaal geen sprake is inkomsten. Wanneer er wel sprake een inkomen, maar dit niet afkomstig is uit werk of WWB-uitkering, wordt dit omschreven bij 'Anders, namelijk:'.
- d) Geen informatie over beschikbaar
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als er helemaal geen informatie is over dit leefgebied.
- e) Anders, namelijk:
 - *Toelichting:* Wanneer een situatie niet voldoet aan één van de bovenstaande categorieën wordt hier een beknopte omschrijving van de situatie op dit leefgebied opgenomen. Dit kan bijvoorbeeld zijn dat de gedetineerde geen eigen inkomen heeft, maar gebruikmaakt van het inkomen van anderen.

C. Schulden:

- a) Voor alle schulden is er een aanpak
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als uit de intake van de PI is gebleken dat er schulden waren én als er een aanpak was voor alle schulden.
- b) Voor een deel van de schulden is er een aanpak
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als uit de intake van de PI is gebleken dat er schulden waren én als er een aanpak was voor een deel van de schulden.
- c) Er is geen schuldenaanpak (wel schulden aanwezig)
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als uit de intake van de PI is gebleken dat er schulden waren, maar er geen aanpak was voor de schulden.

- d) Onbekend of er schulden zijn
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als de gedetineerde geen informatie heeft gegeven of de casemanager geen informatie heeft kunnen vinden over al dan niet aanwezigheid van schulden.
- e) Geen schulden aanwezig
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als uit de intake van de PI is gebleken dat er geen schulden waren.
- f) Anders, namelijk:
 - *Toelichting:* Wanneer een situatie niet voldoet aan één van de bovenstaande categorieën wordt hier een beknopte omschrijving van de situatie op dit leefgebied opgenomen.
- g) Onbekend of er een aanpak is voor de schulden
 - *Toelichting:* Deze categorie selecteren wanneer er wel bekend is dat er schulden aanwezig zijn, maar niet of er een aanpak is voor deze schulden.

D. Woonsituatie:

- a) Permanente huisvesting:
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren wanneer de gedetineerde een woonruimte voor zelfstandig wonen heeft, waar geen einddatum aan verbonden is (onbepaalde tijd). Dit kan bijvoorbeeld een woning of kamer zijn. Begeleid wonen valt niet onder deze categorie.
- b) Tijdelijke huisvesting, namelijk:
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren wanneer de gedetineerde een woonruimte voor zelfstandig wonen heeft, waar wel een einddatum aan verbonden is (bepaalde tijd). Dit kan bijvoorbeeld een tijdelijk huurcontract zijn of een antikraak-bruikleenovereenkomst.
- c) Geen huisvesting:
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren wanneer de gedetineerde geen vaste verblijfplaats/geen zelfstandig woonruimte heeft. Dit kan bijvoorbeeld gaan om dakloosheid of bij naasten op de bank.
- d) Geen informatie over beschikbaar
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als er helemaal geen informatie is over dit leefgebied.
- e) Anders, namelijk:
 - *Toelichting:* Wanneer een situatie niet voldoet aan één van de bovenstaande categorieën wordt hier een beknopte omschrijving van de situatie op dit leefgebied opgenomen.

E. Zorg:

- a) Psychische zorg
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren wanneer de gedetineerde zorg ontvangt vanwege geestelijke gezondheidsproblematiek.
- b) Lichamelijke zorg
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren wanneer de gedetineerde zorg ontvangt vanwege lichamelijke gezondheidsproblematiek.
- c) Verslavingszorg
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren wanneer de gedetineerde zorg ontvangt vanwege verslavingsproblematiek.
- d) Geen zorg, geen zorgbehoefte
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren wanneer de gedetineerde geen zorg ontvangt en wanneer er geen zorgbehoefte vastgesteld is in samenspraak met casemanager, mentor en de gedetineerde.
- e) Geen zorg, wel zorgbehoefte
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren wanneer de gedetineerde geen zorg ontvangt en wanneer er wel zorgbehoefte vastgesteld is in samenspraak met casemanager, mentor en de gedetineerde.
- f) Geen informatie over beschikbaar
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als er helemaal geen informatie is over dit leefgebied.

g) Anders, namelijk:

- *Toelichting:* Wanneer een situatie niet voldoet aan één van de bovenstaande categorieën wordt hier een beknopte omschrijving van de situatie op dit leefgebied opgenomen. Dit kan bijvoorbeeld zijn wanneer de gedetineerden verschillende soorten van zorg ontvangt.

F. Sociaal netwerk:

a) Steunend/pro-sociaal netwerk aanwezig (partner, gezin, familie, vrienden)

- *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als dit in het dossier als zodanig is omschreven en/of deze conclusie getrokken kan worden op basis van bijvoorbeeld:
 - aanwezigheid van (positief) contact met familie/vrienden via telefoon of bezoek in KVM;
 - geen criminele activiteiten van familie/vrienden (ten tijde van verblijf in KVM).

Let op: als deze categorie is geselecteerd, ook altijd een toelichting opnemen bij categorie d.

b) Geen of onvoldoende steunend/pro-sociaal netwerk aanwezig

- *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als dit in het dossier als zodanig is omschreven en/of deze conclusie getrokken kan worden op basis van bijvoorbeeld:
 - aanwezigheid van (regelmatige) conflicten met familie/vrienden;
 - geen contact met familie/vrienden via telefoon of bezoek in KVM;
 - criminele activiteiten van familie/vrienden (ten tijde van verblijf in KVM).

Let op: als deze categorie is geselecteerd, ook altijd een toelichting opnemen bij categorie e.

c) Geen informatie over beschikbaar

- *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als er helemaal geen informatie is over dit leefgebied.

d) Toelichting waaruit blijkt dat netwerk steunend/pro-sociaal is

- *Toelichting:* Altijd een toelichting opnemen hier als categorie a is geselecteerd. In de toelichting bondig beschrijven waaruit blijkt dat er een steunend/pro-sociaal netwerk is. Daarbij zo dicht mogelijk bij teksten uit het dossier blijven. Let bijvoorbeeld op:
 - aanwezigheid van (positief) contact met familie/vrienden via telefoon of bezoek in KVM;
 - geen criminele activiteiten van familie/vrienden (ten tijde van verblijf in KVM).

e) Toelichting waaruit blijkt dat netwerk niet of onvoldoende steunend/pro-sociaal is

- *Toelichting:* Altijd een toelichting opnemen hier als categorie b is geselecteerd. In de toelichting bondig beschrijven waaruit blijkt dat er geen of onvoldoende steunend/pro-sociaal netwerk is. Daarbij zo dicht mogelijk bij teksten uit het dossier blijven. Let bijvoorbeeld op:
 - aanwezigheid van (regelmatige) conflicten met familie/vrienden;
 - geen contact met familie/vrienden via telefoon of bezoek in KVM;
 - criminele activiteiten van familie/vrienden (ten tijde van verblijf in KVM).

f) Anders, namelijk:

- *Toelichting:* Wanneer een situatie niet voldoet aan één van de bovenstaande categorieën wordt hier een beknopte omschrijving van de situatie op dit leefgebied opgenomen.

2. Leefsituatie: bij uitstroom uit KVM

G. Werk:

a) Betaald werk

- *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als het om loondienst/zpp van minimaal 24 uur per week gaat. Wanneer het gaat om minder dan 24 uur per week, wordt dit omschreven bij 'Anders, namelijk:'.

b) Vrijwilligerswerk (onbetaald)

- *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als het om onbetaald werk van minimaal 24 uur per week gaat. Wanneer het om minder dan 24 uur per week gaat wordt dit omschreven bij 'Anders, namelijk:'.

c) Opleiding:

- *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als de opleiding minimaal 24 uur per week kost. Wanneer het om minder dan 24 uur per week gaat wordt dit omschreven bij 'Anders, namelijk:'.

- d) Geen (on)betaald werk of opleiding
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als er helemaal geen sprake is van (on)betaald werk of opleiding. Wanneer er wel sprake van werk/opleiding is, maar dit minder dan 24 uur betreft, wordt dit omschreven bij 'Anders, namelijk:'.
- e) Geen informatie over beschikbaar:
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als er helemaal geen informatie is over dit leefgebied.
- f) Anders, namelijk:
 - *Toelichting:* Wanneer een situatie niet voldoet aan één van de bovenstaande categorieën wordt hier een beknopte omschrijving van de situatie op dit leefgebied opgenomen.

H. Inkomen:

- a) Uit werk
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren wanneer de gedetineerde uitsluitend inkomen heeft uit loondienst/werk als zzp.
- b) Uit bijstandsuitkering (Wet Werk en Bijstand)
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als er inkomsten zijn op grond van de WWB.
- c) Geen inkomen
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als er helemaal geen sprake is inkomsten. Wanneer er wel sprake een inkomen, maar dit niet afkomstig is uit werk of WWB-uitkering, wordt dit omschreven bij 'Anders, namelijk:'.
- d) Geen informatie over beschikbaar
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als er helemaal geen informatie is over dit leefgebied.
- e) Anders, namelijk:
 - *Toelichting:* Wanneer een situatie niet voldoet aan één van de bovenstaande categorieën wordt hier een beknopte omschrijving van de situatie op dit leefgebied opgenomen. Dit kan bijvoorbeeld zijn dat de gedetineerde geen eigen inkomen heeft, maar gebruikmaakt van het inkomen van anderen.

I. Schulden:

- a) Voor alle schulden is er een aanpak
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als uit de intake van de PI is gebleken dat er schulden waren én als er een aanpak was voor alle schulden.
- b) Voor een deel van de schulden is er een aanpak
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als uit de intake van de PI is gebleken dat er schulden waren én als er een aanpak was voor een deel van de schulden.
- c) Er is geen schuldenaanpak (wel schulden aanwezig)
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als uit de intake van de PI is gebleken dat er schulden waren, maar er geen aanpak was voor de schulden.
- d) Onbekend of er schulden zijn
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als de gedetineerde geen informatie heeft gegeven of de casemanager geen informatie heeft kunnen vinden over al dan niet aanwezigheid van schulden.
- e) Geen schulden aanwezig
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als uit de intake van de PI is gebleken dat er geen schulden waren.
- f) Anders, namelijk:
 - *Toelichting:* Wanneer een situatie niet voldoet aan één van de bovenstaande categorieën wordt hier een beknopte omschrijving van de situatie op dit leefgebied opgenomen.
- g) Onbekend of er een aanpak is voor de schulden
 - *Toelichting:* Deze categorie selecteren wanneer er wel bekend is dat er schulden aanwezig zijn, maar niet of er een aanpak is voor deze schulden.

J. Woonsituatie:

- a) Permanente huisvesting:
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren wanneer de gedetineerde een woonruimte voor zelfstandig wonen heeft, waar geen einddatum aan verbonden is (onbepaalde tijd). Dit kan bijvoorbeeld een woning of kamer zijn. Begeleid wonen valt niet onder deze categorie.
- b) Tijdelijke huisvesting, namelijk:
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren wanneer de gedetineerde een woonruimte voor zelfstandig wonen heeft, waar wel een einddatum aan verbonden is (bepaalde tijd). Dit kan bijvoorbeeld een tijdelijk huurcontract zijn of een antikraak-bruikleenovereenkomst.
- c) Geen huisvesting:
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren wanneer de gedetineerde geen vaste verblijfplaats/geen zelfstandig woonruimte heeft. Dit kan bijvoorbeeld gaan om dakloosheid of bij naasten op de bank.
- d) Geen informatie over beschikbaar
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als er helemaal geen informatie is over dit leefgebied.
- e) Anders, namelijk:
 - *Toelichting:* Wanneer een situatie niet voldoet aan één van de bovenstaande categorieën wordt hier een beknopte omschrijving van de situatie op dit leefgebied opgenomen.

K. Zorg:

- a) Psychische zorg
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren wanneer de gedetineerde zorg ontvangt vanwege geestelijke gezondheidsproblematiek.
- b) Lichamelijke zorg
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren wanneer de gedetineerde zorg ontvangt vanwege lichamelijke gezondheidsproblematiek.
- c) Verslavingszorg
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren wanneer de gedetineerde zorg ontvangt vanwege verslavingsproblematiek.
- d) Geen zorg, geen zorgbehoefte
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren wanneer de gedetineerde geen zorg ontvangt en wanneer er geen zorgbehoefte vastgesteld is in samenspraak met casemanager, mentor en de gedetineerde.
- e) Geen zorg, wel zorgbehoefte
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren wanneer de gedetineerde geen zorg ontvangt en wanneer er wel zorgbehoefte vastgesteld is in samenspraak met casemanager, mentor en de gedetineerde.
- f) Geen informatie over beschikbaar
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als er helemaal geen informatie is over dit leefgebied.
- g) Anders, namelijk:
 - *Toelichting:* Wanneer een situatie niet voldoet aan één van de bovenstaande categorieën wordt hier een beknopte omschrijving van de situatie op dit leefgebied opgenomen. Dit kan bijvoorbeeld zijn wanneer de gedetineerden verschillende soorten van zorg ontvangt.

L. Sociaal netwerk:

- a) Steunend/pro-sociaal netwerk aanwezig (partner, gezin, familie, vrienden)
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als dit in het dossier als zodanig is omschreven en/of deze conclusie getrokken kan worden op basis van bijvoorbeeld:
 - aanwezigheid van (positief) contact met familie/vrienden via telefoon of bezoek in KVM;
 - geen criminele activiteiten van familie/vrienden (ten tijde van verblijf in KVM).
- Let op: als deze categorie is geselecteerd, ook altijd een toelichting opnemen bij categorie d.

- b) Geen of onvoldoende steunend/pro-sociaal netwerk aanwezig
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als dit in het dossier als zodanig is omschreven en/of deze conclusie getrokken kan worden op basis van bijvoorbeeld:
 - aanwezigheid van (regelmatige) conflicten met familie/vrienden;
 - geen contact met familie/vrienden via telefoon of bezoek in KVM;
 - criminele activiteiten van familie/vrienden (ten tijde van verblijf in KVM).Let op: als deze categorie is geselecteerd, ook altijd een toelichting opnemen bij categorie e.
- c) Geen informatie over beschikbaar
 - *Toelichting:* Deze categorie alleen selecteren als er helemaal geen informatie is over dit leefgebied.
- d) Toelichting waaruit blijkt dat netwerk steunend/pro-sociaal is
 - *Toelichting:* Altijd een toelichting opnemen hier als categorie a is geselecteerd. In de toelichting bondig beschrijven waaruit blijkt dat er een steunend/pro-sociaal netwerk is. Daarbij zo dicht mogelijk bij teksten uit het dossier blijven. Let bijvoorbeeld op:
 - aanwezigheid van (positief) contact met familie/vrienden via telefoon of bezoek in KVM;
 - geen criminele activiteiten van familie/vrienden (ten tijde van verblijf in KVM).
- e) Toelichting waaruit blijkt dat netwerk niet of onvoldoende steunend/pro-sociaal is
 - *Toelichting:* Altijd een toelichting opnemen hier als categorie b is geselecteerd. In de toelichting bondig beschrijven waaruit blijkt dat er geen of onvoldoende steunend/pro-sociaal netwerk is. Daarbij zo dicht mogelijk bij teksten uit het dossier blijven. Let bijvoorbeeld op:
 - aanwezigheid van (regelmatige) conflicten met familie/vrienden;
 - geen contact met familie/vrienden via telefoon of bezoek in KVM;
 - criminele activiteiten van familie/vrienden (ten tijde van verblijf in KVM).
- f) Anders, namelijk:
 - *Toelichting:* Wanneer een situatie niet voldoet aan één van de bovenstaande categorieën wordt hier een beknopte omschrijving van de situatie op dit leefgebied opgenomen.

3. Aanwezigheid DJI-leefgebieden voor re-integratie: bij instroom in KVM

M. Geldig identiteitsbewijs:

- a) Wel aanwezig
- b) Niet aanwezig
- c) Geen informatie over beschikbaar
 - *Toelichting:* een geldig identiteitsbewijs is:
 - paspoort of Nederlandse identiteitskaart;
 - ID-kaart of paspoort uit een EU-land of Liechtenstein, Noorwegen of IJsland;
 - Nederlands vreemdelingendocument.

N. Zicht op (vast of tijdelijk) onderdak na uitstroom:

- a) Wel aanwezig
- b) Niet aanwezig
- c) Geen informatie over beschikbaar

O. Zicht op inkomen uit betaalde arbeid of een uitkering na uitstroom:

- a) Wel aanwezig
- b) Niet aanwezig
- c) Geen informatie over beschikbaar

P. Aanpak voor schuldenproblematiek:

- a) Wel aanwezig
- b) Niet aanwezig
- c) Niet van toepassing
- d) Geen informatie over beschikbaar

Q. Geldige zorgverzekering:

- a) Wel aanwezig
- b) Niet aanwezig
- c) Geen informatie over beschikbaar

R. Lopend zorgtraject:

- a) Wel aanwezig
- b) Niet aanwezig
- c) Niet van toepassing
- d) Geen informatie over beschikbaar

4. Aanwezigheid DJI-leefgebieden voor re-integratie: bij uitstroom uit KVM

S. Geldig identiteitsbewijs:

- a) Wel aanwezig
- b) Niet aanwezig
- c) Geen informatie over beschikbaar

T. Zicht op (vast of tijdelijk) onderdak na uitstroom:

- a) Wel aanwezig
- b) Niet aanwezig
- c) Geen informatie over beschikbaar

U. Zicht op inkomen uit betaalde arbeid of een uitkering na uitstroom:

- a) Wel aanwezig
- b) Niet aanwezig
- c) Geen informatie over beschikbaar

V. Aanpak voor schuldenproblematiek:

- a) Wel aanwezig
- b) Niet aanwezig
- c) Niet van toepassing
- d) Geen informatie over beschikbaar

W. Geldige zorgverzekering:

- a) Wel aanwezig
- b) Niet aanwezig
- c) Geen informatie over beschikbaar

X. Lopend zorgtraject:

- a) Wel aanwezig
- b) Niet aanwezig
- c) Niet van toepassing
- d) Geen informatie over beschikbaar

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Regioplan
Jollemanhof 18
1019 GW Amsterdam
T +31(0)20 531 53 15
www.regioplan.nl